

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Jindřiška Malíková

**Péče o děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců na
území ČR**

The unaccompanied minor in the Czech Republic

Praha, 2009

Vedoucí práce: doc. PhDr. Věra Poláčková, CSc.

Děkuji vedoucí mé práce doc. PhDr. Věře Poláčkové, CSc., a odborné konzultantce
Mgr. Veronice Andrtové za jejich pomoc a neocenitelné rady.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 20. 7. 2009

podpis

Anotace:

Tato práce si klade za cíl v co nejširším rozsahu zmapovat problematiku dětí-cizinců bez doprovodu zákonných zástupců na území České republiky. Věnuje se nejdůležitějším právním normám, které se týkají dětí-cizinců. Velký důraz klade na sociálně-právní ochranu dětí a na problematiku ústavní výchovy a jejího dopadu na život klientů v České republice. Jedním z důležitých témat je také multikulturní výchova, která se zabývá vzděláváním klientů, jejich zapojením do třídních kolektivů a přípravou českých dětí na soužití s cizinci. Práce dále popisuje nejružnější formy pobytu, které může cizinec v České republice získat, a zároveň poukazuje na specifické postupy při řízeních, týkajících se dětí-cizinců. Část práce je věnována organizacím, které se prací s klienty zabývají, zejména Zařízení pro děti-cizince. Tato práce také na praktických případech ukazuje konkrétní problémy, které jsou s dětmi-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců spojeny.

Klíčová slova: děti-cizinci, legislativa, Zařízení pro děti-cizince, vzdělávání, mezinárodní ochrana, státní a neziskové organizace

The aim of this work is to explore, in the widest possible scope, the situation of foreigner children unaccompanied by their statutory representatives in the Czech Republic. The work deals with the most important legal regulations governing the situation of foreigner children, particularly focusing on social and legal protection of children and problems related to institutional education and its impact on the life of clients in the Czech Republic. One of the most important topics covered is multicultural education, i.e. the education of clients, their integration into school classes and the preparation of Czech children for cohabiting with foreigners. The work further describes various forms of residence that may be acquired by foreigners in the Czech Republic, indicating special procedures that can be adopted in the proceedings dealing with foreigner children. Part of the work is dedicated to institutions involved in working with clients, particularly the Facility for Children of Foreign Nationals. The work also presents real cases showing the problems faced by foreigner children unaccompanied by their statutory representatives.

Key vocabulary: foreigner children, legislation, Facility for Children of Foreign Nationals, education, international protection, residence, governmental and non-governmental organization

Obsah

1. Úvod	8
2. Terminologie.....	9
3. Kurátor pro děti a mládež a sociálně-právní ochrana dětí.....	11
4. Legislativa.....	14
4.1. ZÁKON 326/1999 Sb., O POBYTU CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ.....	14
4.2. ZÁKON 325/1999 Sb., O AZYLU A O ZMĚNĚ ZÁKONA Č. 283/1991 Sb., O POLICII ČESKÉ REPUBLIKY, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ, (ZÁKON O AZYLU)	15
4.3. ZÁKON Č. 359/1999 Sb., O SOCIÁLNĚ- PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ	16
4.4. ZÁKON Č. 94/1963 Sb., O RODINĚ, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ	17
4.5. ZÁKON Č. 109/2002 Sb., O VÝKONU ÚSTAVNÍ VÝCHOVY NEBO OCHRANNÉ VÝCHOVY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH A O PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ PÉČI VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH A O ZMĚNĚ DALŠÍCH ZÁKONŮ, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ.....	18
4.6. VYHLÁŠKA Č. 438/2006, KTEROU SE UPRAVUJÍ PODROBNOSTI VÝKONU ÚSTAVNÍ VÝCHOVY A OCHRANNÉ VÝCHOVY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	19
5. Zařízení pro děti - cizince.....	20
5.1. CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ	20
5.1.1. <i>Diagnostický ústav</i>	21
5.1.2. <i>Dětský domov se školou a Výchovný ústav pro děti – cizince Permon</i>	22
5.1.3. <i>Středisko výchovné péče</i>	23
5.2. KLIENTI ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI–CIZINCE	24
5.3. ŠKOLA V ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI CIZINCE.....	24
5.3.1. <i>Základní škola</i>	25
5.3.2. <i>Praktická škola</i>	26
5.3.3. <i>Výuka v diagnostickém ústavu</i>	27
5.3.4. <i>Výuka v dětském domově Permon</i>	27
6. Multikulturní výchova.....	28
6.1. MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO VZDĚLÁVÁNÍ K TOLERANCI.....	29
6.2. MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ-CIZINCŮ	31
6.2.1. <i>Vzdělávání dětí-cizinců v České republice</i>	33
6.3. ANTIOPRESIVNÍ PŘÍSTUPY	34
7. První kontakt s klientem	36
7.1. KLIENTI Z LETIŠTĚ RUZYNĚ	36
7.2. KLIENTI „Z ULICE“	37
7.3. PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ	38
8. Úloha ústavní výchovy klientů a její důsledky.....	40
9. Víza, dlouhodobý a trvalý pobyt, mezinárodní ochrana.....	43
9.1. VÍZA A VÍZOVÁ POVINNOST.....	43
9.1.1. <i>Krátkodobá víza</i>	44
9.1.2. <i>Dlouhodobá víza</i>	46
9.1.3. <i>Víza a děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců</i>	47

9.2. DLOUHODOBÝ A TRVALÝ POBYT	48
9.2.1. Dlouhodobý pobyt	48
9.2.2. Trvalý pobyt.....	51
9.2.3. Dlouhodobý a trvalý pobyt a děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců	54
9.2.4. Správní vyhoštění	54
9.3. MEZINÁRODNÍ OCHRANA	55
9.3.1. Azyl.....	59
9.3.2. Doplnková ochrana.....	61
9.3.3. Mezinárodní ochrana a děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců.....	62
10. Organizace, zabývající se problematikou dětí-cizinců	65
10.1. NEVLÁDNÍ ORGANIZACE	65
10.1.1. Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)	65
10.1.2. Poradna pro uprchlíky (PPO)	68
10.1.3. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM).....	70
10.1.4. Úřad Vysokého komisaře OSN (UNHCR)	71
10.1.5. Další neziskové organizace	72
10.1.6. Projekty nestátních organizací.....	72
10.2. STÁTNÍ ORGANIZACE	75
10.2.1. Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR.....	75
10.2.2. Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR.....	77
10.2.3. Policie České republiky – Služba cizinecké policie	79
10.2.4. Ministerstvo práce a sociálních věcí	80
10.2.5. Další státní organizace.....	81
11. Specifické problémy v práci s klienty	82
11.1. URČOVÁNÍ VĚKU A TOTOŽNOSTI	82
11.1.1. Určování věku	82
11.1.2. Určování totožnosti	83
11.2. PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE PŘÍBUZNÝM	84
11.3. OBCHOD S DĚTMI	84
11.4. CIZINECKÉ PASY – SPOLUPRÁCE S AMBASÁDAMI	85
11.5. POSTUPY ČESKÝCH SOUDŮ	86
12. Závěr	88
Použitá literatura	89
Seznam příloh.....	93
Přílohy	94

Seznam zkratek:

ČR – Česká republika

IOM – Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration)

MV ČR – Ministerstvo vnitra

OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

PPU – Poradna pro uprchlíky

UNHCR – Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky Organizace spojených národů

ZDC – Zařízení pro děti–cizince

1. Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala problematiku **péče o děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců na území ČR**. K této tématice mám blízko, neboť pracuji jako kurátorka pro děti a mládež na Úřadu Městské části Prahy 5, v jejímž obvodu se nachází také Zařízení pro děti-cizince. A právě děti-cizinci tvoří podstatnou část mé klientely.

Dalším důvodem pro výběr tohoto tématu je také to, že do současnosti v podstatě neexistuje ucelený soubor informací k uvedené problematice. Netvrdím, že takový soubor dokážu vytvořit, ale chtěla bych se pokusit alespoň zmapovat základní postupy a také problémy.

Základním cílem mé práce bude vytvoření přehledu v problematice dětí–cizinců. Moje práce se má zaměřit na jednotlivé prvky práce s touto skupinou a její zvláštnosti, proto se kromě sociálně-právní ochrany dětí (kterou se bude zabývat jedna kapitola) budu věnovat tématu udělování mezinárodní ochrany a získávání některých forem pobytu nebo problematice vzdělávání těchto dětí.

Děti–cizinci jsou skupinou s velmi specifickými potřebami, a tato skutečnost ovlivňuje též legislativu v ČR, proto se na ni zaměřím i v této práci.

Vzhledem k tomu, že se v problematice dětí-cizinců angažuje velké množství organizací, ať už státních nebo nestátních, jedna část práce bude věnována také jim. Protože se názvy často opakují, budu ve své práci využívat různé zkratky. Seznam těchto zkratk bude k dispozici na začátku práce.

Na závěr se pak zaměřím na některé problémy, které při práci s touto skupinou vyvstaly, a to nejen problémy dětí samotných, ale i komplikace při komunikaci mezi jednotlivými organizacemi, zajišťujícími péči o děti–cizince. Na několika kasuistikách na závěr budu prezentovat práci s dětmi–cizinci v konkrétních případech.

Při vypracování této práce budu využívat kromě běžně dostupných publikací a zdrojů i vlastní zkušenosti a kasuistiky, a také konzultace s Mgr. Veronikou Andrtovou z Ministerstva práce a sociálních věcí, Odboru rodiny a dávkových systémů.

2. Terminologie

Dříve než se začnu věnovat tématu své práce, považuji za důležité vymezit a odlišit na tomto místě tři stěžejní termíny mé práce.

- **Nezletilý cizinec bez doprovodu zákonných zástupců** je termín vycházející ze zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, který definuje nezletilého cizince bez doprovodu jako cizince „ve věku 15 až 18 let, který přicestuje na území bez doprovodu zletilé osoby odpovídající za něj podle právního řádu platného na území státu, jehož občanství cizinec mladší 18 let má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, na území státu jeho posledního bydliště, a to po takovou dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takovéto osoby; nezletilým cizincem bez doprovodu se rozumí i cizinec mladší 18 let, který byl ponechán bez doprovodu poté, co přicestoval na území“¹.
- **Nezletilá osoba bez doprovodu** je definována v zákoně 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) v § 2, odst. 11 jako osobu „mladší 18 let, která přicestuje na území bez doprovodu zletilé osoby odpovídající za ni podle právního řádu platného na území státu, jehož občanství osoba mladší 18 let má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, na území státu jejího posledního bydliště, a to po takovou dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takovéto osoby; nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí i osoba mladší 18 let, která byla ponechána bez doprovodu poté, co přicestovala na území“.
- **Dítě-cizinec** – tento termín vychází ze dvou zákonů, a to ze zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a opět ze zákona ze zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 359/1999 Sb. definuje v § 2, odst. 1 dítě jako nezletilou osobu, tedy osobu mladší 18 let. Zákon č. 236/1999 v § 1, odst. 2 říká, že „cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie“. Dítě-cizinec je tedy osobou mladší 18 let, který je občanem jiného státu než ČR.

¹ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 180c

První dva termíny se týkají dětí, které přicestovaly na území ČR bez rodičů nebo jiných zákonných zástupců, a liší se věkovou skupinou dětí. Z tohoto pohledu je tedy termín „nezletilá osoba bez doprovodu zákonných zástupců“ obecnějším termínem a pod něj spadají i cizinci, označovaní jako „nezletilí cizinci bez doprovodu zákonných zástupců“. Nejobecnějším termínem je pak označení „dítě-cizinec“, protože není omezen ani věkem dítěte (kromě 18. roku, kdy již člověk přestává být z pohledu české legislativy dítětem), ani přítomností zákonných zástupců.

Moje práce se zaměřuje zejména na děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců (dále „bez doprovodu“), ale na několika místech se budu zmiňovat také o dětech-cizincích, které v ČR zákonné zástupce sice mají, ale ti své rodičovské povinnosti buď nemohou, nebo nechtějí plnit (např. hospitalizace, výkon trestu, následné opuštění dítěte a odjezd do ciziny). Někdy se také stává, že u dítěte ani není známo, zda se rodiče v ČR nacházejí nebo nikoliv.

3. Kurátor pro děti a mládež a sociálně-právní ochrana dětí

Pracovní pozice kurátorů pro děti a mládež byly zřízeny v 90. letech 20. století v rámci tehdejších oddělení péče o rodinu a dítě. V té době se zvolna ukazovalo, že jeden sociální pracovník si nedokáže adekvátně poradit se všemi problémy, které se dětí a mladistvých týkaly, proto bylo potřeba vytvořit specifická pracoviště a pracovní místa, která by odborně zvládla práci s „problémovou mládeží“. Na některých úřadech vznikla samostatná oddělení kurátorů pro mládež nejčastěji pod názvem **oddělení sociální prevence**.

Obě oddělení, tedy oddělení sociální prevence i oddělení péče o rodinu a dítě, pracují na základě stejného zákona, a to zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Jejich pole působnosti se však liší. Oddělení péče o rodinu a dítě řeší zejména problémy úpravy poměrů rodičů k dětem v rozvodovém řízení, problematiku týrání a zneužívání dětí a problémy pěstounství a opatrovnictví. Oddělení sociální prevence se zabývá výchovnými problémy dětí. Hranice mezi působností obou oddělení však není zcela jednoznačná. Záškoláctví může pramenit z problémů v rodině, šikana má vždy dvě strany – oběť a pachatele, z nichž každý spadá do jiného oddělení.

Posláním kurátorů je řešit výchovné problémy dětí a mladistvých a předcházet jejich opakování. Škála výchovných problémů je velmi různorodá. Začíná od záškoláctví a odmítání autority rodičů a končí u trestných činů, jako je loupežné přepadení, vydírání apod. Patří sem také užívání návykových látek, vandalismus atd. Kromě již zmíněného zákona o sociálně-právní ochraně dětí využívají kurátoři ke své práci také zákon 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Kurátoři mají několik zcela různorodých úkolů. Jsou přítomni u policejních výslechů a u soudních jednání, kde mají za úkol hájit zájmy dítěte. U policejních výslechů je kurátor přítomen vždy, je-li vyslýchán nezletilý, tedy dítě do 15 let věku. U výslechu mladistvých, tedy ve věku 15 – 18 let, být přítomen nemusí, je-li u toho zákonný zástupce, ale obvykle přítomen bývá.

K soudním jednáním, týkajícím se výchovných problémů, jsou kurátoři předvoláváni vždy, a to jak v trestní věci, tak k jednáním soudu pro mládež (např. nařízení výchovného opatření) nebo opatrovnického soudu. V obou případech mají právo dávat návrhy na rozsudek. K těmto řízením také vypracovávají zprávy a provádějí šetření.

Z toho vyplývají další pravomoci kurátorů, a to vstup do rodin, do školy a možnost předvolat si děti i jejich rodiče, případně i jiné osoby. Při vstupu do školy a do rodiny, které umožňuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, má kurátor více pravomocí než policie. Do rodiny může vstupovat v podstatě kdykoliv. Pokud kurátor rodiče předvolá na úřad, je jejich povinností dostavit se, jinak se vystavují riziku pokuty ve správním řízení.

Kurátor si také smí žádat zprávy jiných institucí, např. škol, odborných pracovišť typu Střediska výchovné péče nebo poradny, zařízení ústavní výchovy atd. Do jisté míry může požadovat pomoc i od zdravotnických zařízení, zde je však ve většině případů nutný souhlas zákonného zástupce klienta.

V rámci řešení problému může kurátor provést s klientem výchovný pohovor, nařídít mu dohled, což v praxi znamená opakovanou kontrolu kurátorem, nebo vyžadovat docházku do odborného pracoviště.

Kurátor může také dávat návrhy a podněty k soudu na nařízení opatření, a to podle zákona 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (výchovné, ochranné nebo trestní opatření). Z pohledu dětí-cizinců je důležitým opatřením zejména **ústavní výchova** podle § 46 zákona 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, o níž bude pojednáno dále.

Dále může dát kurátor také **návrh na předběžné opatření**. Předběžným opatřením se dítě svěřuje do zařízení ústavní výchovy v případě, že je nutno dítě okamžitě zajistit. Na rozdíl od návrhu na nařízení ústavní výchovy musí v tomto případě rozhodnout soud velmi rychle. Tato opatření jsou užívána také v souvislosti s péčí o děti-cizince, neboť umožňují zajištění okamžité péče o dítě bez rodičů nebo v ohrožení.

K činnosti kurátora pak patří také **povinnosti, spojené s nařízením ústavní nebo ochranné výchovy klientů**. Tyto povinnosti ustanovuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Patří sem návrh na výkon rozhodnutí podle § 28 tohoto zákona v okamžiku, kdy má dítě nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu, ale rodiče nechtějí nebo nemohou dítě do ústavu dopravit. Tento návrh se adresuje soudu, výkon rozhodnutí, tedy převezení dítěte do diagnostického ústavu, pak vykonává soudní úředník za asistence kurátora.

Když už je dítě umístěno v zařízení ústavní výchovy, § 29 zavazuje kurátora k povinnosti dohlížet na výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Na návštěvách dítěte v zařízení ústavní výchovy má kurátor právo jednat s dítětem bez přítomnosti jiné osoby a zařízení je povinno mu toto umožnit. Zároveň mu musí umožnit nahlédnout do dokumentace dítěte apod.

Podle § 30 výše uvedeného zákona se kurátor také vyjadřuje k pobytům mimo ústav např. u příbuzných. Ředitel zařízení může pobyt povolit jen na základě souhlasu kurátora.

Kurátor rovněž může dát návrh k soudu na trestní stíhání osoby podle § 217 trestního zákona. Jedná se o stíhání osoby, která umožňuje dítěti vést zahálčivý život. Uplatňuje se to zejména u zákonných zástupců, kteří „kryjí“ úteky dětí ze zařízení ústavní výchovy, a u rodičů, kteří narušují povinnou školní docházku dětí.

Na tomto místě bych ještě ráda vysvětlila dva pojmy, důležité pro sociálně právní ochranu dětí:

- **Obec s rozšířenou působností – tzv. obec III. stupně** – obcí s rozšířenou působností se rozumí obec s nejvyšší mírou přenesené působnosti, tedy obec, která má největší pravomoci pro výkon státní správy. Obec s rozšířenou působností je zakotvena v § 66 zákona 128/2002 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů. V zákoně 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, ve znění pozdějších předpisů, v příloze č. 2 je uveden výčet všech obcí s rozšířenou působností s výjimkou Prahy (a jejích městských částí), na kterou se vztahuje samostatný zákon 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.
- **Místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)** – místní příslušnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí je dána zákonem 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno, že „místní příslušnost krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a obecního úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte...“². Zákon o sociálně-právní ochraně dětí popisuje ještě další možnosti určení místní příslušnosti, pro účely této práce je však výše popsán výklad nejpodstatnější. Nebude-li stanoveno jinak, pro účely této práce se tedy místně příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí (resp. místně příslušným úřadem obce s rozšířenou působností) rozumí ten OSPOD nebo ten úřad, v jehož obvodě má dítě trvalý pobyt. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je zřizován v rámci obce s rozšířenou působností.

² Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 61, odst. 1

4. Legislativa

Problematika dětí-cizinců se dotýká mnoha právních norem z nejrůznějších oblastí. Nemám možnosti ani kapacitu popsat všechny tyto právní normy, proto se zaměřím jen na několik nejdůležitějších.

4.1. Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Kromě toho, že tento zákon v § 180c definuje termín „nezletilý cizinec bez doprovodu“, je zároveň také jednou z nejdůležitějších právních norem pro všechny cizince na území ČR.

Řeší zásadní otázky vstupu na území ČR a jeho odepření, specifika pobytu občanů členských států Evropské unie a jejich rodinných příslušníků, podmínky vycestování cizince, postup při hlášení pobytu, případně povinnosti ubytovatele, otázku cestovních dokladů a jejich formy, problém nežádoucí osoby, téma pozvání, správní delikty a také informační systémy policie, její působnost a oprávnění a působnost Ministerstva zahraničí

Důležitá problematika pro všechny cizince je řešena v hlavě III. Jde o možnosti **přechodného pobytu** formou *krátkodobých a dlouhodobých víz*. Ke krátkodobým vízům patří vízum letištní, vízum průjezdní a vízum do 90 dnů. Zároveň platí také tzv. jednotné schengenské vízum, vydané jiným smluvním státem Schengenské dohody. Dlouhodobým vízem je vízum nad 90 dnů, a to opět i to, které je vydané smluvním státem Schengenské dohody. Existuje pak ještě vízum, označené jako „zvláštní“ a „diplomatické“. Pro děti-cizince je nejdůležitější vízum dlouhodobé. Za určitých okolností, stanovených v § 18, je možné, aby cizinec pobýval na území ČR i bez víza. Jde zejména o občany zemí Evropské unie nebo zemí, s nimiž má ČR uzavřenou mezinárodní smlouvu. Další možností přechodného pobytu je *povolení k dlouhodobému pobytu*. Zákon přesně stanoví, z jakých důvodů lze toto povolení vydat. Specifickým typem přechodného pobytu je pobyt na *výjezdní příkaz*.

Další důležité téma, **trvalý pobyt na území**, je zakotveno v hlavě IV. Pro děti-cizince je důležitý zejména § 65 odst. 1, který stanoví, na základě čeho je cizinec oprávněn pobývat na území ČR trvale. Jednou ze dvou možností je totiž rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni cizince do náhradní výchovy, pokud jsou splněny podmínky § 87, odst. 1: „Cizinec mladší 18 let svěřený do náhradní výchovy rozhodnutím příslušného orgánu je oprávněn trvale pobývat na území, je-li alespoň jedna fyzická osoba, jíž je cizinec svěřen, přihlášena k trvalému pobytu na území nebo se na území nachází ústav, ve kterém je cizinec umístěn.“ V § 87 je

řešeno postavení cizinců mladších 18 let, svěřených do náhradní péče. Na základě tohoto znění získávají trvalý pobyt děti-cizinci, umístění v Zařízení pro děti-cizince. Dalším důležitým tématem je právní postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství.

Specifickým problémem je **téma cizinců narozených na území ČR**, zpracované v hlavě V. Pobyt dítěte-cizince, narozeného na území ČR, se odvíjí od formy pobytu jeho zákonného zástupce, který má povinnost oznámit narození policii v místě, kde má hlášen pobyt.

Důležitá je hlava VIII., která vymezuje povinnosti jednotlivých subjektů (cizince, soudu, dopravce, vazební věznice a věznice, orgány státní správy apod.)

Dalším významným tématem je problematika **správního vyhoštění**, zakotvena v hlavě X. Správním vyhoštěním se rozumí „ukončení pobytu cizince na území, které je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze umožnit cizinci vstup na území“³. V této části zákona jsou stanoveny podmínky pro rozhodnutí o správním vyhoštění, jeho náležitosti a samotné provedení včetně nákladů. S tím souvisí rovněž problematika zajištění cizinců (hlava XI.) a problematika zařízení pro zajištění (hlava XII.).

Některým z těchto témat se budu podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

4.2. Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)

Tento zákon upravuje podmínky vstupu a pobytu žadatele o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany, řízení o udělení mezinárodní ochrany, práva a povinnosti žadatele, azylanta a poživatele doplňkové ochrany, působnost Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra (MV ČR) a policie ČR, státní integrační program a azylová zařízení.⁴ Zákon definuje základní termíny, jako je azylant, osoba požívající doplňkové ochrany, bezpečná třetí země, bezpečná země původu, pronásledování, azylové řízení apod. V § 2, odst. 11 je definovaná nezletilá osoba bez doprovodu.

Hlava II. popisuje základní postup, předcházející azylovému řízení. Každý cizinec, který žádá o mezinárodní ochranu, tak musí učinit prohlášením o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu. Na základě tohoto prohlášení je cizinci poskytnuto vstupní vízum a následně je dopraven do azylového zařízení.

³ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a změně některých zákonů, § 18, odst. 1

⁴ Viz zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), § 1.

Hlava III. popisuje samotné azylové řízení. Jsou zde uvedeny důvody pro udělení azylu či doplňkové ochrany i důvody k jejich neudělení. Řeší se zde problematika účastníků řízení o mezinárodní ochraně, zastavení či přerušení řízení apod. Tomuto tématu budou věnovány další části této práce.

Proti rozhodnutí MV ČR o mezinárodní ochraně existuje opravný prostředek, a to přezkum rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany soudem, který řeší hlava IV.

Zákon dále stanovuje odměny a náklady na tlumočníka, řeší postavení Úřadu Vysokého komisaře pro lidská práva, jemuž ministerstvo na dožádání poskytuje informace o počtu zahájených řízení o mezinárodní ochraně. Zástupce tohoto úřadu má právo navázat s účastníkem řízení kontakt, nahlížet do spisových materiálů a být přítomen u pohovorů.⁵

Zásadní otázkou jsou práva a povinnosti zainteresovaných stran (žadatelů o mezinárodní ochrany, azylantů, osob požívajících doplňkovou ochranu, apod.), které řeší hlava VII.

V současnosti existuje tzv.: **Státní integrační program**, zakotvený v tomto zákoně v hlavě IX. Jde o „program zaměřený na pomoc azylantům a osobám požívajícím doplňkové ochrany při zajištění jejich začlenění do společnosti“⁶. Jeho součástí je podpora výuky českého jazyka, případné bydlení. V oblasti bydlení je realizován skrze krajské úřady, které azylantovi jednorázovými nabídkami zajišťují bydlení z prostředků státu. V oblasti výuky českého jazyka jej realizuje Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy formou bezplatného jazykového kurzu.

Dále zákon řeší průkazy a cestovní doklady, problematiku evidence, pobytu a hlášení pobytu a také funkci azylových zařízení.

4.3. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí řeší vztah městských úřadů, potažmo orgánů sociálně-právní ochrany dětí, k rodinám a výchově dětí v rodinách. Sociálně-právní ochranou dětí se míní „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny“⁷.

⁵ Viz zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), § 37, odst. 1

⁶ Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), § 68

⁷ Zákon 359/99 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí, § 1, odst. 1.

V tomto zákoně v § 2, odst. 1, se dítě definuje jako nezletilá osoba, tedy osoba ve věku pod 18 let. Odstavec 2. tohoto zákona zajišťuje právo na sociálně-právní ochranu také dětem-cizincům (zejm. § 2 odst. 2 písm. b)).

V § 6 odst. 1, písm. h) se hovoří o tom, že sociálně-právní ochrana dětí se týká také dětí, které žádají o azyl a jejich rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu nejsou přítomni, aby mohli zastupovat zájmy svých dětí.

Podle § 14 má OSPOD právo podávat k soudu některé návrhy. Pro děti-cizince je důležitý zejména návrh na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy, návrh na svěřením dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a návrh na předběžné opatření, jímž se dítě okamžitě zajišťuje ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy, popř. v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

V § 25 a § 26 se řeší možnost osvojení českých dětí v cizině nebo dětí-cizinců v ČR. Toto osvojení probíhá přes Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně.

Hlava VI. vymezuje povinnosti OSPOD k dětem s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou. OSPOD má za povinnost dojednat místo a způsob předání dítěte do diagnostického ústavu, a vyzve rodiče nebo zákonné zástupce, aby tak v dojednaném termínu učinili. V opačném případě má možnost podat k soudu návrh na výkon rozhodnutí a potom dítě do ústavu předává pracovník soudu za asistence pracovníku OSPOD.

V § 29 se dává pracovníkům OSPOD za povinnost dohlížet na provádění ústavní výchovy. Mezi povinnosti patří např. návštěva dítěte nejméně jednou na 3 měsíce nebo podle potřeb dítěte. Také pobyt mimo ústav, tzv. dovolenky, smí ředitel zařízení povolit jen na základě vyjádření OSPOD. Tak o tom hovoří § 30 výše uvedeného zákona.

Hlava VIII. pak řeší vztah sociálně-právní ochrany směrem k cizině. Tady jde jak o děti-cizince na území ČR, tak i o děti s českým občanstvím, řešené v cizině.

V dalších částech zákon řeší zařízení sociálně-právní ochrany, osoby pověřené sociálně-právní ochranou, přestupky a několik dalších témat, které ovšem přesahují rámec této práce.

4.4. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Jednou ze základních norem zejména z pohledu orgánů sociálně-právní ochrany dětí je zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon prošel několika novelami, naposled v roce 2008.

Tento zákon řeší hned několik zásadních věcí, důležitých pro péči o děti, tedy i děti-cizince. Např. v § 36, odst. 2 je stanoveno, že soud určí opatrovníka dítěti, jehož rodiče nemohou dítě zastoupit sami. V tomto případě je většinou ustanovován orgán sociálně-právní ochrany dětí. Toto nařízení se vztahuje i na děti cizince, kteří nemají na území ČR zákonné zástupce, tedy obvykle rodiče.

V Hlavě II., tedy v § 42 až § 45, jsou řešena výchovná opatření u dětí. Pro děti-cizince je nejdůležitější zejména ústavní výchova, zakotvená v § 46, jejíž nařízení legalizuje dítěti-cizinci pobyt na území ČR. V praxi to tedy vypadá tak, že má-li dítě-cizinec nařízenou ústavní výchovu, může po dobu její platnosti (nejdéle však do zletilosti, popř. do 19 let) pobývat na území ČR. Po tuto dobu se odkládá např. výkon správního vyhoštění, a pokud dítě uteče do zahraničí, je po zadržení opět navraceno zpět do ČR.

4.5. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy vznikla za účelem „zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání“⁸. Tento zákon definuje jako zařízení ústavní výchovy diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Diagnostický ústav je zařízení, které dítě přijímá a na základě kompletní diagnostiky umísťuje v dalších zařízeních ve svém obvodu. Dětský domov pečuje o děti dle jejich individuálních potřeb a plní roli výchovnou, vzdělávací a sociální. Do dětského domova se školou jsou umísťovány zejména děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné výchovné problémy nebo jejichž duševní porucha vyžaduje výchovně léčebnou péči, a děti s nařízenou ochrannou výchovou. Je pro děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Výchovný ústav je pro děti ve věku nad 15 let, které mají závažné poruchy chování a mají nařízenou ústavní výchovu nebo uloženu ochrannou výchovu.

⁸ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 1, odst. 2

Zákon dále stanoví práva a povinnosti umístěných dětí, ředitele zařízení a osob odpovědných za výchovu. Zároveň upravuje problematiku kapesného, darů a úhrady péče. Kromě ochranné a ústavní výchovy se zabývá také preventivní výchovnou péčí.

4.6. Vyhláška č. 438/2006, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Tato vyhláška upravuje obsah a rozsah činnosti školských zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy, jejich organizaci a podmínky provozu, uvádí nejvyšší a nejnižší počty dětí na jednotlivých typech škol, ale i ve třídách a skupinách, zabývá se postupem při příjmu, přemísťování, zajištění po útěku a propouštění dětí a řeší i zabezpečení určitých skupin dětí, jako jsou matky s dětmi, děti se zdravotním postižením, děti s psychickým onemocněním, ale také děti-cizinci.

Poslední zmiňované skupině je věnována šestá část této vyhlášky, která řeší umístování dětí-cizinců. Zde je zakotveno, že Zařízení pro děti-cizince (ZDC) musí být zřízeno s minimálním počtem 3 a maximálním počtem 6 výchovných nebo rodinných skupin, přičemž alespoň jedna skupina musí být diagnostická. Při jejich sestavování se dbá nejen na pohlaví a věk dětí, ale i na jejich náboženství a sociokulturní zvyklosti. ZDC musí podle této vyhlášky plnit funkce diagnostické (schopnosti, dovednosti, znalost českého jazyka...), výchovně vzdělávací (základní a střední vzdělání), terapeutické (individuální konzultace zaměřené na zklidnění...) a sociální (nutno akceptovat kulturní odlišnosti - stravování, ubytování, oblékání...).

Na rozdíl od ostatních diagnostických ústavů má ZDC podle této vyhlášky celorepublikovou působnost.⁹

Problematiky dětí-cizinců se dotýkají i další zákony, např. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, atd., ovšem nejsou již zásadní pro pochopení problematiky dětí-cizinců, proto se jimi tato práce již zabývat nebude.

⁹ Viz vyhláška č. 438/2006, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, § 14, odst. 14

5. Zařízení pro děti - cizince

5.1. Charakteristika zařízení

Zařízení pro děti - cizince je školským zařízením, určeným pro výkon ústavní výchovy a je příspěvkovou organizací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Jeho celý název **zní Zařízení pro děti - cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní škola a praktická škola**. Skládá se z Diagnostického ústavu, sídlícího na Praze 5, z Dětského domova a výchovného ústavu Permon poblíž Příbrami a dále k němu ještě patří oddělení pro studenty, kteří navštěvují střední školu v Praze nebo okolí, které se nachází na Praze 4.

Toto zařízení bylo administrativně založeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 1. 11. 2003, kdy byl založen diagnostický ústav se sídlem na adrese Radlická 30, Praha 5. Fakticky začalo toto zařízení fungovat až dne 15. 6. 2004, a to na adrese Kupeckého 576, Praha 4, v prostorách Modré školy. Sídlo zařízení bylo v té době v rekonstrukci. Od září roku 2004 byl v provozu Dětský domov se školou a Výchovný ústav Permon nedaleko Příbrami (Vestec 20, Hříměždice). Na adresu sídla se Diagnostický ústav přestěhoval až 2. 9. 2008. V prostorách Modré školy na Praze 4 se doposud nachází oddělení pro studenty, ovšem jeho další budoucnost je v tuto chvíli vzhledem k vleklým sporům s majitelem nejistá.

Činnost zařízení je upravena zákonem 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou č. 438/2006 Sb. ze dne 30. srpna 2006, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. Toto zařízení tedy poskytuje péči srovnatelnou se zařízeními podobného typu, určenými pro české děti. Výjimkou jsou pouze některé nestandardní služby, jako jsou služby tlumočníka nebo rozšířená výuka českého jazyka.

„Hlavní náplní zařízení je integrace nezletilých dětí-cizinců bez doprovodu v České republice při zachování, pochopení a respektování jejich sociálních, etnických, kulturně-historických a náboženských zvyklostí.“¹⁰ Zároveň pečuje také o děti z rodin trvale žijících na území ČR, pokud jsou z rozhodnutí soudu umístěny do zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Dále realizuje ZDC také dobrovolné dvoutýdenní pobyty, kdy je klient přijat na žádost rodičů.

¹⁰ *Naše zařízení : charakteristika zařízení* [on-line]. Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2007.[Čteno dne 21. 7. 2008]. Z [www: http://www.ddc.cz/index.php?menu=nase_zarizeni#charakteristika_zarizeni](http://www.ddc.cz/index.php?menu=nase_zarizeni#charakteristika_zarizeni)

V čele ZDC stojí ředitel zařízení, kterého zastupují dva zástupci – jeden v diagnostickém ústavu a jeden v Permonu.

V létě roku 2008 pracovalo v Zařízení pro děti – cizince kromě ředitele a zástupců celkem 8 učitelů s vysokoškolským vzděláním a jeden s úplným středním odborným vzděláním, dále 24 vychovatelů, z nichž 9 mělo vysokoškolské vzdělání, a 19 asistentů pedagoga, z toho pět mělo vysokoškolské vzdělání. Dále zde pracovali tři psychologové s vysokoškolským vzděláním, jedna zdravotní sestra, čtyři speciální pedagogové (VŠ) a čtyři sociální pracovníci (dva měli vysokoškolské vzdělání). K tomu patří další zaměstnanci, kteří mají na starost technický chod zařízení. Celkem v zařízení v roce 2008 pracovalo 92 zaměstnanců.¹¹ Pro srovnání: ve školním roce 2006/2007 pracovalo v ZDC 76 zaměstnanců.¹²

Zařízení pro děti – cizince bylo ve školním roce 2006/2007 zařazeno do programu Spolupráce a inspirace, který probíhá pod hlavičkou občanského sdružení Přátelé organizovaného učení. Základním účelem byla tvorba školního vzdělávacího programu pro základní školu. V roce 2007/2008 se již podle tohoto programu vyučovalo v 1. – 6. třídě základní školy.

5.1.1. Diagnostický ústav

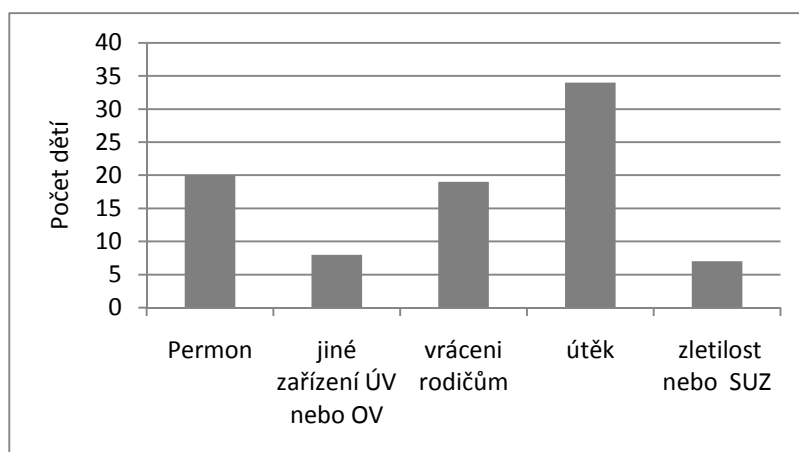
Kapacita Diagnostického ústavu je 18 dětí. Součástí je příjmové oddělení, kam jsou umístěny děti hned po přijetí do zařízení. Zde absolvují přijímací a zdravotní procedury a také pohovory za přítomnosti tlumočníka. Následně jsou děti zařazeny do jednotlivých výchovných skupin. Na toto oddělení jsou na 48 hodin umístěny i děti zachycené na útěku z jiných zařízení. Pobyt nezletilého v diagnostickém ústavu trvá obvykle 8 týdnů a je rozdělen do 4 fází: adaptační, stabilizační, podpůrná a výstupní. Do konce prvního měsíce se klienti obvykle adaptují a přizpůsobí režimu. Cílem odborných aktivit s klientem v diagnostickém ústavu je komplexní diagnostika, která obsahuje oblast sociální, zdravotní, psychologickou atd. Součástí je i zjišťování rodinných poměrů a sociální a osobní anamnézy, což je ovšem vzhledem k různorodému původu klientů velmi komplikované. Proto Zařízení pro děti-cizince spolupracuje s nevládními neziskovými organizacemi, jako je Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro pomoc uprchlíků apod., ale i se státními organizacemi.

¹¹ Viz VUČKOVÁ, Z. : *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2008, str. 6-8

¹² Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 6-7

Ve školním roce 2007/2008 zaznamenal diagnostický ústav celkem 95 příjmů. Šlo o 88 dětí. V ostatních případech šlo o opakované příjmy jedné osoby. Z celkově přijatých dětí bylo 65 chlapců a 23 dívek. Šlo o 26 dětí ve věku do 15 let a o 62 dětí ve věku 15 – 18 let.¹³

Diagnostický pobyt ukončilo nejvíce dětí útekem, celkem 34. Ostatní se vrátily k rodičům,

Graf č. 1 - Rozdělení dětí po ukončení diagnostického pobytu

Zdroj: VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha :

Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 13

odešly do Permonu nebo jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, odešly pro zletilost nebo byly přemístěny do zařízení Správy uprchlických zařízení MV ČR apod. Podrobnější přehled dává graf č. 1.

V průběhu školního roku 2007/2008 došlo k výraznému posunu

charakteru klientely od problematiky žadatelů o mezinárodní ochranu k problematice dětí s výchovnými problémy. S těmito klienty pracuje etoped ZDC.

5.1.2. Dětský domov se školou a Výchovný ústav pro děti – cizince Permon

Po ukončení diagnostického pobytu jsou klienti přemístěni do Dětského domova se školou a Výchovného ústavu Permon, které fungují v rámci jednoho zařízení.

Kapacita **dětského domova** je 24 dětí mladších 15 let. Klienti jsou zařazeni do rodinných skupin. Tuto skupinu tvoří cca 5-8 dětí různého věku a pohlaví. Sourozenci jsou zpravidla zařazováni do stejné rodinné skupiny. Na rozdíl od jiných zařízení pro výkon ústavní výchovy je zde vzhledem k povaze klientů přihlíženo také k jazykovým a etnickým potřebám klientů.

Do **výchovného ústavu** jsou umísťováni klienti starší 15 let. Výchovný ústav má kapacitu 24 klientů. Základní organizační jednotkou by měla být výchovná skupina, fakticky ovšem je výchovný ústav natolik propojen s chodem dětského domova, že tuto roli přebírala až do roku 2009 rodinná skupina o cca 5 – 8 klientech. Vzhledem k měnícímu se charakteru

¹³ Viz VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha : *Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 13*

klientů rozhodlo vedení ZDC o vzniku samostatné výchovné skupiny, která začala fungovat od 11. 5. 2009.

	evidováno	z toho na útěku
DDŠ	23	5
VÚ	22	3
celkem	45	8

Tab. č. 1 - Počet klientů v ZDC
Permon

Zdroj: VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 15*

evidovaní klienti	126
z MŠ	7
ze základních škol 1. stupeň	49
ze základních škol 2. stupeň	61
ze středních škol	7
z rodin, školsky nezařazení	2
z toho v předškolním věku	1
po ukončení školní docházky	1
cizinci	4
klienti, jimž byla doporučena institucionální výchova	2

Tab. č. 2 - Klienti Střediska výchovné
péče

Zdroj: ŠVABENICKÁ, N.: *Rozbor hospodaření příspěvkové organizace 2006. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2006, str. 9*

Tabulka č. 1 ukazuje počet klientů ZDC Permon ke dni 29. 8. 2009. Nejvíce klientů, celkem 11, pocházelo z Číny, druhou nejpočetnější skupinu tvořily děti vietnamské státní příslušnosti (9) a třetí děti ze Slovenska (8).

V loňském roce se klienti DDŠ a VÚ zúčastnili nejrozličnějších akcí, jako je např. zimní pobyt v Krkonoších, bowling, návštěva kina, pěší túry, návštěva zámku Březnice nebo Český Šternberk, návštěva hradu Kozel nebo muzikál Galileo. Pro klienty bylo také zorganizováno několik letních táborů.¹⁴

5.1.3. Středisko výchovné péče

Součástí Zařízení pro děti–cizince je také středisko výchovné péče. Toto středisko neslouží pouze pro děti–cizince, ale jeho klienty jsou i české děti a mladiství zejména z okolí Prahy 11 – Jižní město, kde středisko sídlí. Hlavním cílem je řešení výchovných problémů v rodině nebo ve škole u dětí, kterým nebyla nařazena ústavní výchova. Psychologové a etoped provedou diagnostiku a na jejím základě navrhnou další dlouhodobější spolupráci formou individuální, rodinné nebo skupinové terapie, či terapie celých kolektivů. Kromě toho poskytuje středisko také jednorázové konzultace a krizové intervence.

Tabulka č. 2 ukazuje počet evidovaných

¹⁴ Viz VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008. Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2008, str. 16 - 17*

klientů SVP a jejich rozdělení ve školním roce 2005/2006. Iniciátorem spolupráce byl v 70 případech orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dále pak to byla škola (29 případů), rodina (26 případů) a v jednom případě klient sám.¹⁵

Ve školním roce 2007/2008 prošlo SVP 309 klientů, z toho 63 bylo nově přijatých. I zde v tomto roce šlo převážně o žáky 2. stupně základní školy a iniciátorem spolupráce byl rovněž ve většině případů OSPOD. Klienti se potýkali zejména s výchovnými problémy, ale objevily se také jiné důvody přijetí do péče jako zneužívání, týrání apod. U 5 klientů byla řešena trestná činnost, 3 klienti přišli do Střediska výchovné péče s problémem užívání omamných a psychotropních látek a u 17 byly diagnostikovány nespecifické poruchy chování.¹⁶

5.2. Klienti Zařízení pro děti–cizince

Do Zařízení pro děti-cizince jsou umísťováni nezletilí cizinci bez doprovodu zákonných zástupců, kteří pobývají na území ČR. Jedná se o žadatele o mezinárodní ochranu, ale i o děti, které jsou na území ČR zadrženy policií. V ojedinělých případech mohou být klienty i děti, které mají v ČR rodiče, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí postarat (např. je-li rodič ve výkonu trestu, v nemocnici apod.).

Děti lze do Zařízení pro děti-cizince umístit, stejně jako do zařízení pro české děti, na základě rozhodnutí soudu, a to rozsudku o nařízení ústavní nebo ochranné výchovy nebo usnesení o předběžném. Návrh na nařízení předběžného opatření podává orgán sociálně-právní ochrany dětí.

5.3. Škola v zařízení pro děti cizince

Klienti v Zařízení pro děti-cizince jsou zařazeni primárně do školy, náležící přímo k zařízení. Je to základní škola při dětském domově se školou a praktická škola při výchovném ústavu (v diagnostickém ústavu jsou oba typy školy). Pokud však klienti překonají zejména jazykovou bariéru, mohou nastoupit i do jiných škol. V případě středních škol pak mohou bydlet na internátech.

V průběhu školního roku 2006/2007 řešili učitelé a další zaměstnanci přípravu školního vzdělávacího programu pro základní školu. Ten byl dne 25. 6. 2007 odevzdán a ve školním

¹⁵ Viz ŠVABENICKÁ, N.: *Rozbor hospodaření příspěvkové organizace 2006*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2006, str. 10

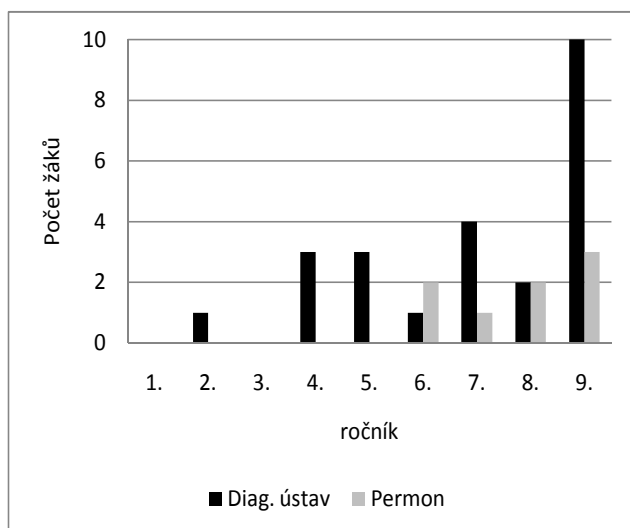
¹⁶ Viz VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 18

roce 2007/2008 se podle něj vyučovalo v 1. a 6. ročníku. Individuální vzdělávací plány se pro základní školu i praktickou školu vytvářejí do 14 dní po nástupu dítěte do zařízení.

V roce 2006 proběhla Letní škola pedagogů, na které došlo ke kontaktu mezi učiteli a vychovateli diagnostického ústavu, výchovného ústavu a dětského domova. Letní škola pedagogů byla odborně vedena jak z vlastních řad pedagogů, tak i odborníků. Jedním z hlavních témat byla právě koncepce školního vzdělávacího programu.

5.3.1. Základní škola

Základní škola má kapacitu 18 žáků a vyučuje se zde podle vzdělávacího programu Národní škola.¹⁷ Její specifikum je v důrazu na výuku českého jazyka a také na vliv kulturních a náboženských determinant. Jedním z hlavních cílů školy je pomoci klientům překonat jazykovou bariéru.

Graf č. 2 - počet žáků zákl. školy při diagnostickém ústavu a při Permonu ve školním roce 2007/2008

Zdroj: VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008.*

Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 9-10

V opodstatněných případech jsou pro jednotlivé žáky vypracovány individuální programy. Tyto programy vytváří třídní učitel a předkládá je ke schválení vedení školy. Když pominou důvody pro zařazení klienta do základní školy při ústavu, je dítě zařazeno na žádost ředitele do základní školy v Něčíně.

Graf č. 2 ukazuje počet dětí zařazených do jednotlivých ročníků základní školy v diagnostickém ústavu v Praze a ve Výchovném ústavu a dětském domově

se školou Permon ve Vestci. Z grafu je dále patrné, že do základní školy v diagnostickém ústavu bylo zařazeno více žáků než do základní školy v Permonu. Rozdíl činí pravděpodobně děti, které utekly ještě z diagnostického ústavu, a děti, zařazené do základní školy v Něčíně.

¹⁷ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 3

Ve školním roce 2006/2007 navštěvovalo základní školu celkem 11 dětí, z toho 2 byly dívky. Čtyři klienti povinnou školní docházku ukončili. Nejvíce žáků bylo z Konga (4), pak z Číny (3), Gruzie (2) a Vietnamu (2)¹⁸.

5.3.2. Praktická škola

V ZDC je také dvouletá **praktická škola**, a to z toho důvodu, že většina klientů ve věku nad 15 let není zejména z důvodu jazykové bariéry schopna zařadit se do běžné střední školy. Praktická škola má kapacitu 24 žáků.¹⁹ Studijní osnovy a školní vzdělávací program jsou proto upraveny s ohledem na vyšší potřebu výuky českého jazyka a získávání sociálních a praktických dovedností potřebných pro život v České republice. Dalším důvodem je, že předpokládaná délka pobytu dětí se vzhledem k jejich věku při příchodu pohybuje mezi jedním až dvěma a půl roky.

	chlapci	dívky
Mongolsko	0	1
Čína	3	0
Nigérie	1	0
Vietnam	5	4
Kongo	1	0
Slovensko	1	1
Arménie	1	0
Rusko	1	0
celkem	13	6

Tab. č. 3 - Žáci podle státního občanství

Zdroj: Výroční zpráva o činnosti školy. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 10

Po úspěšném absolvování dostanou klienti osvědčení. Pokud pominou důvody k zařazení do praktické školy, může klient navštěvovat běžnou střední školu nebo učiliště. Není-li tato škola v blízkosti výchovného ústavu, pobývá klient na internátě.

V roce 2006/2007 navštěvovalo praktickou školu celkem 19 žáků. Tabulka č. 3 znázorňuje jejich národnost. Všichni byli žadateli o mezinárodní ochranu. Celkem absolvovalo 9 žáků, z toho 5 dívek. Do prvního ročníku nastoupilo 11 nových žáků, z toho 4 dívky a 7 chlapců.²⁰

Při výuce se učitelé potýkají s několika problémy. Jde zejména o problém výrazně odlišné úrovně dosavadního vzdělání a vzdělávacích návyků u jednotlivých žáků. Někteří klienti navštěvovali školu před svým příchodem do ČR jen sporadicky, pokud vůbec, nemají tedy žádné základy učiva, ani vypěstované studijní návyky. Opakem jsou děti z Číny, Vietnamu a některých zemí Afriky, které přicházejí s dobrými znalostmi i studijními návyky. Další těžkostí ve vzdělávání dětí–cizinců je už samotný nástup dětí do školy. Ty přicházejí nepravidelně podle toho, kdy jsou přijaty, takže mají mnohdy problém zapojit se do probíraných témat.

¹⁸ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 9

¹⁹ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 3

²⁰ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 10

5.3.3. Výuka v diagnostickém ústavu

Výuka v diagnostickém ústavu probíhala podle individuálních programů tak, že v jedné třídě byli žáci základní školy a ve druhé studenti praktické školy. Ve výuce se používají koncipované předměty - estetická výchova (skládá se z hudební a výtvarné výchovy), základy přírodních věd (patří sem fyzika, chemie a přírodopis) a základy humanitních věd (zeměpis, dějepis a občanská výchova). Na výuce se podíleli čtyři učitelé.

Třídami diagnostického ústavu prošlo ve školním roce 2006/2007 celkem 40 dětí, z toho bylo 19 žáků základní školy a 21 žáků střední školy. Chlapců bylo 32 a dívek 8. Do dětského domova Permon bylo přeloženo celkem 15 dětí.²¹ Do diagnostické třídy v diagnostickém ústavu bylo v průběhu školního roku 2007/2008 zařazeno 34 žáků, z nichž většina pocházela z Turecka.²² Z uvedených údajů vyplývá, že v obou zmíněných obdobích byl počet klientů přibližně stejný. Bude zajímavé srovnat tato čísla se stavem ve školním roce 2008/2009, v němž se naplno projeví změna charakteru klientů Zařízení pro děti-cizince.

5.3.4. Výuka v dětském domově Permon

Výuka ve školním roce 2006/2007 probíhala v areálu Permon ve čtyřech třídách. Dvě třídy byly zřízeny pro základní školy (I. stupeň a II. stupeň) a pro Praktickou školu také dvě třídy, 1. a 2. ročník. Pedagogický sbor zde tvořili 2 učitelé, 4 učitelky a asistentka pedagoga.²³ V roce 2007/2008 se v praktické škole vyučovalo ve třech třídách. Pro první ročník byly otevřeny dvě třídy, do každé docházelo 10 studentů. Druhý ročník navštěvovalo 5 studentů.²⁴

Ve školním roce 2006/2007 bylo na základní škole 11 žáků a na praktické škole 12 žáků. Na závěrečné zkoušky se na praktické škole připravovalo 9 žáků. Všichni zkoušky úspěšně složili.²⁵ V roce 2007/2008 se na závěrečnou zkoušku připravovalo 5 studentů a všichni zkoušku složili.²⁶ Také tady bude velmi zajímavé srovnání s rokem 2008/2009, neboť se předpokládá, že se změnou charakteru klientely dojde k situaci, kdy stále méně dětí, umístěných v Zařízení pro děti-cizince, bude mít jazykovou bariéru a nebude se moci vzdělávat v českých školách. Potom nastane otázka, nakolik bude škola v Zařízení pro děti-cizince vytížená.

²¹ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 11

²² Viz VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 12

²³ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 12

²⁴ Viz VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 11

²⁵ Viz *Výroční zpráva o činnosti školy*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2007, str. 13 - 14

²⁶ Viz VUČKOVÁ, Z.: *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008*. Praha : Zařízení pro děti – cizince, 2008, str. 12

6. Multikulturní výchova

Předešlá kapitola se týkala mimo jiné vzdělávání dětí-cizinců v praktických podmínkách Zařízení pro děti-cizince. Tato kapitola má za cíl podívat se na děti-cizince v souvislosti se vzděláváním z pohledu teoretických východisek.

Ačkoliv má Zařízení pro děti-cizince svoji vlastní školu, se změnou klientely přibývá stále více dětí, které docházejí do českých škol. S tím souvisí spousta problémů, a to nejen na straně samotných dětí-cizinců, ale také na straně českých dětí – jejich spolužáků, a také učitelů.

Umožnit integraci cizinců a naučit české děti dívat se na cizince bez předsudků si klade za cíl **multikulturní výchova** (z angl. multicultural education).

„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.“²⁷ Je prováděna nejen ve školách, ale i v reklamních kampaních, v mimoškolních zařízeních, na akcích, jako jsou výstavy, koncerty, apod.

Podle Průchy je její hlavní složkou vzdělávání, tedy organizované a záměrné předávání postojů, dovedností a poznatků. Základem multikulturní výchovy jsou znalosti.

Termín multikulturní výchova má 4 základní významy:

1. **Multikulturní výchova jako praktická vzdělávací činnost** – především ve školách, ale i na výstavách, muzeích, koncertech apod.
2. **Multikulturní výchova jako oblast vědecké teorie** - jedná se o velmi rozvinutou teorii, která vychází z několika vědních oborů – z etnologie, interkulturní psychologie, sociologie, historie atd.
3. **Multikulturní výchova jako oblast výzkumu** – jde o empirické výzkumy, prováděné v zahraničí, ale stále častěji i u nás. Zkoumají se jevy jako: postoje příslušníků jedné etnické skupiny ke druhé, vznik rasových předsudků u dětí a mládeže apod.
4. **Multikulturní výchova jako systém informačních a organizačních aktivit** – jde o systém podpůrných aktivit, jako jsou odborné organizace, literatura, informační centra apod.²⁸

²⁷ PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 15. ISBN 80-7254-866-2.

²⁸ Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 20 - 22. ISBN 80-7254-866-2.

Multikulturní výchova se týká jak vzdělávání cizinců, tak také vzdělávání českých dětí k toleranci, přístupu bez předsudků a schopnosti vycházet a žít s příslušníky jiných etnických skupin. Tato práce se pokusí nahlédnout na úskalí a problematiku obou pohledů.

6.1. Multikulturní výchova jako vzdělávání k toleranci

Multikulturní výchova v tomto pojetí má v České republice poměrně krátkou tradici, vznikla v podstatě až po roce 1989. Do školského prostředí se dostávala poměrně obtížně, ačkoliv dnes je již povinnou součástí výuky na základních a středních školách.

Multikulturní výchova je v České republice zakotvena v několika důležitých dokumentech:

- **Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha** z roku 2001.

V tomto dokumentu jsou základy multikulturní výchovy zakotveny hned ve dvou obecných cílech:

- „*Posilování soudržnosti společnosti.* Vzdělávací soustava je jednou z nejvýznamnějších integrujících sil, a to nejenom předáváním sdílených hodnot a společných tradic, ale především zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či specificky regionálními důvody a podporou demokratických a tolerantních postojů ke všem členům společnosti bez rozdílu. Tyto úkoly se koncentrují do výchovy k lidským právům a multikulturalitě, která na základě poskytování věcných informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi. Důležitou úlohu v tomto smyslu má i menšinové školství, dvoujazyčné školy a vzdělávání cizinců a jejich dětí, jako součásti integrace těchto skupin do české společnosti.
- *Výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti* rozšiřuje předchozí cíl o další úroveň. Znamená usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství nejen druhých lidí, ale i jiných národů, jazyků, menšin a kultur, být schopen přijmout a respektovat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního propojeného světa.“²⁹

V Bílé knize jde samozřejmě pouze o určení obecného záměru, ne o vymezení konkrétní činnosti.

²⁹ KOTÁSEK, J. a kol.: *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*. Praha : Tauris, 2001, str. 14 – 15. ISBN 80-211-0372-8.

- ***Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*** z roku 2005. Tento dokument již přesněji vymezuje obsah multikulturní výchovy. Vzhledem k tomu, že je tento dokument závazný jako východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů v celé ČR, je i vymezení multikulturní výchovy závazné pro vyučování multikulturní výchovy na základních školách.
 - podle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání nemá být multikulturní výchova samostatným předmětem, nýbrž průřezovým tématem, zakomponovaným do konkrétních předmětů, jako je dějepis, zeměpis, občanská výchova a samozřejmě výuka cizích jazyků. Přínosem by multikulturní výchova měla být:
 - a. *v oblasti vědomostí, dovedností a schopností žáka*: získání znalostí o různých etnických a kulturních skupinách, žijících v ČR, získání schopnosti komunikovat a žít s příslušníky jiných skupin, rozpoznání projevů rasové nesnášenlivosti a xenofobie apod.
 - b. *v oblasti postojů a hodnot*: vytváření postoje tolerance a respektu, stimulace a ovlivnění hodnotového žebříčku, uvědomění si neslučitelnosti projevů rasismu a xenofobie s prvky demokratického systému apod.³⁰
- ***Standard středoškolského odborného vzdělávání*** z roku 1998. Zde jsou cíle multikulturní výchovy vymezeny podobně, jako u rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Při výuce multikulturní výchovy se vyučující potýká s mnoha problémy, na které se v současné české literatuře obtížně hledají řešení:

- **Etnické vědomí žáků** – při výuce multikulturní výchovy se musí pedagog potýkat se zásadním problémem, a to s etnickým vědomím žáků, se kterým již žáci do školy přicházejí. Etnickým vědomím se míní subjektivní poznatky, zkušenost, pocity postoje apod., týkající se jednak vlastního etnika, ale také jiných etnických skupin. Toto vědomí se formuje již v předškolním věku (dle některých odborníků si dítě uvědomuje odlišnosti mezi lidmi již koncem 3 roku života) a je velmi ovlivněno postoji v rodině, ale také vlastními zkušenostmi. Stále více se odborníci

³⁰ Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 24 - 26. ISBN 80-7254-866-2.

zabývají otázkou, nakolik může být multikulturní výchova ve škole úspěšná v korekci postojů a předsudků, vniklých na základě tohoto etnického vědomí.

- **Etnické vědomí učitele** – také pedagog přistupuje k výuce multikulturní výchovy s určitým etnickým vědomím, které může být mnohdy podobné etnickému vědomí žáků. Tedy učitel může mít v podstatě stejné postoje jako jeho žáci. Pak stojí takový učitel před dilematem, zda má o tom s žáky hovořit nebo má striktně zastávat oficiální postoje.
- **Příprava učitelů na multikulturní výchovu** – na učitele se klade nárok, aby získali *interkulturní kompetenci*, což zahrnuje učitelovy znalosti některých teoretických koncepcí z jiných vědních disciplín (psychologie, sociologie...) a zároveň vybavenost didaktickými dovednostmi, které umožňují objasňování, jak se mají čeští žáci chovat k příslušníkům jiných etnik, a zároveň jak mají jednat se svými spolužáky-cizinci a jejich rodiči, aby s nimi vycházeli dobře. Bohužel koncept interkulturní kompetence není příliš rozpracován v programech přípravy učitelů. Během výzkumu v roce 2002 se měli dotázání studenti prvních a posledních ročníků několika pedagogických fakult v ČR vyjádřit potřebnosti multikulturní výchovy. Naprostá většina dotázaných studentů (95 %) uvedla, že považuje přípravu budoucích učitelů na výchovu proti rasismu za zcela nezbytnou, ovšem 70 % studentů posledního ročníku považuje přípravu na fakultě za nedostatečnou.³¹

K těmto problémům se řadí ještě další, vycházející přímo z české praxe, s nímž se pedagogové potkávají snad v každé škole v celé zemi:

- **Obsah multikulturní výchovy** – multikulturní výchova se zaměřuje hlavně na Romy a často se redukuje na řešení otázky soužití s Romy.³²

6.2. Multikulturní výchova jako vzdělávání dětí-cizinců

S globalizací se stále větším tempem rozmáhá migrace obyvatelstva a s tím související problémy se vzděláváním dětí-cizinců. Zatímco ještě před pár lety bylo spíše výjimkou potkat ve školním prostředí cizince, dnes snad není v České republice jediná škola, která by se s tímto problémem nesetkala. A to Česká republika patří ještě spíše k zemím s nízkým počtem

³¹ Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 107 - 108. ISBN 80-7254-866-2.

³² Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : problémy spojené s její realizací* [on-line]. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004 [čteno dne 16. 6. 2009]. Z [www: http://www.rvp.cz/clanek/276/32](http://www.rvp.cz/clanek/276/32)

děti-cizinců ve výuce (v roce 2004 to bylo 0,8 % dětí), na rozdíl např. od Lucemburska (39,3 %) nebo Švýcarska (22,6 %).³³ Proto se na většině škol neřeší jen způsob, jak naučit žáky dívat se na cizince bez předsudků, ale také konkrétní problémy, plynoucí s každodenním setkáváním žáků různých etnik, vyznání či kulturních zvyklostí.

Ve většině zemí Evropské unie je dětem-cizincům zajištěn bezplatný přístup ke vzdělání. Děti-cizinci mají také možnost účastnit se mimoškolních aktivit, což napomáhá jejich integraci do kolektivu, a využívat různých služeb školy, jako je školní jídelna, zdravotní ošetření apod. Vzhledem k tomu, že rodiny imigrantů obvykle žijí v určité finanční nouzi, poskytují některé země na placené služby úlevy nebo finanční výpomoc.

Ve školách se propagují 2 modely začlenění dětí-cizinců do kolektivu školy:

- **Integrační model** – děti-cizinci jsou začleněny do běžných tříd, kde je s nimi pracováno individuálním způsobem, zejména v oblasti výuky jazyka dané země. Doučování je řešeno obvykle mimo dobu běžného vyučování. Tento model užívá většina evropských zemí.
- **Separační model** – děti-cizinci tvoří samostatnou třídu, kde jsou vyučováni podle svých specifických potřeb, zejména s důrazem na jazykovou bariéru. Některé předměty mají děti-cizinci společné s žáky běžných tříd. Tento model je užívaný zejména v Nizozemsku, Švédsku, Norsku a Finsku.
- V některých zemích se oba přístupy kombinují podle určitých pravidel. Např. v Německu je systém nastavený tak, že přesáhne-li počet cizinců v jedné třídě 20 %, může škola vytvořit speciální třídu.³⁴

Poměrně značné problémy vznikají v adaptaci dětí-cizinců na školní režim, zejména v souvislosti s kulturními či náboženskými zvyklostmi jednotlivých skupin. V některých zemích mohou být děti omlouvány ze školy z důvodu účasti na svátcích a církevních slavnostech. V Itálii nemusejí chodit židovské děti v sobotu do školy, je-li sobotní vyučování.

Dalším problémem bývá společné vzdělávání chlapců a dívek. Konflikty zejména s rodiči vznikají např. při společných hodinách tělocviku nebo plavání. V některých zemích mohou být děti z těchto aktivit osvobozeny na základě žádosti rodičů.

Zvláště v posledních letech dochází k velkým konfliktům kvůli oblékání dětí-cizinců z některých etnických skupin. Velké emoce vzbudil tzv. „šátkový zákon“ ve Francii, který zakazoval dětem nosit všechny nápadné náboženské symboly, tedy i šátky muslimek

³³ Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 137. ISBN 80-7254-866-2.

³⁴ Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 140. ISBN 80-7254-866-2.

nebo jarmulky u židovských chlapců. Ve Švédsku probíhaly bouřlivé diskuze, zda mohou mít muslimské dívky při vyučování tvář zakrytou burkou. Snad v každém státě Evropy se vyskytl podobný problém s více či méně bouřlivými reakcemi.

6.2.1. Vzdělávání dětí-cizinců v České republice

Také v českých školách stoupá počet žáků-cizinců. V tabulce č. 4 je zaznamenán počet cizinců podle jednotlivých typů škol od mateřské školy po vyšší odbornou.

V České republice mají děti-cizinci v rámci vzdělávání stejná práva jako české děti (bezplatné školství, možnost využívání služeb školy apod.). Toto právo zajišťuje zákon

	celkem	z toho		
		Evropská unie	ostatní evropské země	ostatní země
Mateřské školy	3078	772	982	1324
Základní školy	12963	3306	4703	4954
Střední školy	6314	1566	2451	2297
Vyšší odborné školy	321	212	86	23

Tabulka č. 4 – Počet dětí-cizinců na českých školách v roce 2007/2008

Zdroj: Děti, žáci a studenti podle státního občanství na mateřských školách, základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích ve školním roce 2007/08[on-line]. Praha : Ústav pro informace a vzdělávání, 2009 [čteno dne 16. 6. 2009]. Z [www: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_vzdelavani](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_vzdelavani)

republiky, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy.³⁵

Další odstavce pak stanoví podmínky a upřesnění k vzdělávání dětí-cizinců včetně povinnosti krajského úřadu zabezpečit přípravu pedagogů, pracujících s touto skupinou klientů.

Při práci s dětmi-cizinci ve škole se vyskytují problémy dvojího typu:

561/2004 Sb.,
o předškolním,
základním, středním,
vyšším odborném a jiném
vzdělávání (školský
zákon), ve znění
pozdějších předpisů:
„Osoby, které nejsou
státními občany České
republiky a pobývají
oprávněně na území
České republiky, mají
přístup k základnímu,
střednímu a vyššímu
odbornému vzdělávání za
stejných podmínek jako
státní občané České

³⁵ Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20, odst. 1

- **Problémy v komunikaci** – dítě, které neovládá dobře český jazyk, je pro pedagoga velkou zátěží. Zvláště na počátku, kdy dítě neumí český jazyk vůbec, je komunikace velmi obtížná. Učitelé jsou často nuceni dorozumívat se s dítětem pouze posunky nebo používat třetí řeč (např. angličtinu) pro zprostředkování kontaktu. Nastává také problém s hodnocením, protože učitel nemůže poznat, zda dítě něco neví nebo to jen nedokáže sdělit.
- **Praktické pedagogické problémy** – jsou spojené s přijetím dítěte do školy. Jde například o získání dokladů o předchozím vzdělávání, což nebývá zcela jednoduché, nebo o zařazení žáka do správného ročníku (zvláště u dětí se silnou jazykovou bariérou se mnohdy doporučuje zařadit dítě o ročník níž, než by správně mělo patřit, aby mělo více času na adaptaci a osvojení si jazyka), začlenění žáka do mimoškolních aktivit, apod.³⁶

Někdy se projevují také problémy při kontaktu rodičů se školou. Obvykle je to dáno kulturními odlišnostmi. Cizinci někdy obtížně chápou zvyklosti v České republice, což přináší do komunikace mnoho potenciálně konfliktních situací.

6.3. *Antiopresivní přístupy*

V závěru tohoto tématu se ještě zmíním o antiopresivních přístupech, tedy teoriích, zaměřených na přístup k cizincům.

Antiopresivní přístupy vznikly v 80. – 90. letech 20. stol. jako reakce na nepokoje a vzrůstající konflikty s černošským obyvatelstvem v USA a Velké Británii nebo problémy s přibývajícím počtem běženců v Německu.

Tyto přístupy jsou zaměřeny proti diskriminaci, utlačování a znevýhodňování. Jeden z významných zastánců těchto směrů, Neil Thompson charakterizuje antiopresivní přístupy „citlivostí na diskriminaci a opresi jako na základní charakteristiku životní situace, s níž se klienti potýkají.“³⁷

Pro ně typickým rysem je uplatňování tří imperativů:

- **Spravedlnost** – s každým má být nakládáno podle práva a nikdo nesmí být na právech krácen nebo omezován
- **Rovnost** – není totéž co stejnost. Důležité je brát v úvahu specifické potřeby jednotlivých lidí

³⁶ Viz PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006, str. 121 - 127. ISBN 80-7254-866-2.

³⁷ MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha : Portál, 2007, str. 238. ISBN 978-80-7367-331-4.

- **Spoluúčast** – má dvě roviny: v obecné rovině se zasazuje o zapojování klientů do plánování, organizování a koordinace. Je základem pro zmocňování. V užší rovině je spoluúčast chápána jako důležitá složka meziosobní komunikace.³⁸

Důležitým pojmem pro antiopresivní přístupy je princip **zmocňování**, namísto tradičního uschopnění. Podle konceptu uschopnění má sociální pracovník klientovi pomoci naučit se takové dovednosti, aby si dokázal poradit s podmínkami, v nichž žije. Princip zmocňování ale znamená pomoc lidem, aby získali větší moc nad svými životy a nad prostředím, v němž žijí.

Antiopresivní přístupy se dělí na 4 základní typy:

1. **Asimilační přístup** – předpokládá, že příchozí migranti převezmou kulturu nové země. Veškeré problémy pak podle tohoto konceptu vznikají z nedostatečné akulturace (tedy problém je na straně klienta).
2. **Liberální pluralismus** – klade důraz na princip rovných příležitostí. Zastánci se snaží prosadit, aby byla na všechny lidi uplatňována stejná měřítko, jen se zřetelem ke znevýhodněným skupinám. Kritici hovoří o tom, že s minoritní skupinou pak podle tohoto konceptu může být nakládáno jako s každou jinou skupinou bez ohledu na jejich výchozí možnosti.
3. **Kulturní pluralismus (multikulturalismu)** – je postaven na předpokladu, že vedle sebe mohou žít jednotlivé etnické skupiny a každá z těchto skupin si může zachovat svoje kulturní charakteristiky. Je kladen důraz na vzájemnou informovanost o typických znacích jednotlivých kultur.
4. **Strukturalismus** – je postaven na předpokladu, že jednotlivé skupiny zaujímají ve společnosti různá postavení. Původně bylo toto pojetí aplikováno na společenské třídy, dnes se používá i u etnických skupin. Může buď nerovnosti podporovat jako oprávněné, nebo může motivovat k vyrovnání rozdílů.³⁹

Specifickým případem antiopresivních přístupů je **PEDAGOGIKA OSVOBOZENÍ**. Jejím zakladatelem je Paul Freire. Vznikla na základě jeho zkušeností se vzděláváním chudých lidí v Brazílii. Základním prvkem teorie je zmocňování lidí k přijetí odpovědnosti za svůj život. Toho lze docílit vzděláním k demokratickému a kritickému myšlení. Důležitým pojmem je **kultura ticha**, tedy společenský stav chudých utlačovaných vrstev. Je to situace, kdy tato skupina není kvůli postoji vládnoucí třídy vůbec vnímána.

³⁸ Viz. MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha : Portál, 2007, str. 238 - 239. ISBN 978-80-7367-331-4.

³⁹ Viz. MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha : Portál, 2007, str. 240 - 241. ISBN 978-80-7367-331-4.

7. První kontakt s klientem

Ať už je dítě–cizinec bez doprovodu zákonných zástupců v jakékoliv situaci, první institucí, která je s ním v kontaktu, je většinou některá ze složek Policie ČR. U dětí zadržených na letišti Ruzyně jde o Službu cizinecké policie. Pokud ale přichází děti z ulice, prvními, kdo se s nimi setká, jsou řadoví policisté místních oddělení.

Klienty ZDC jsou samozřejmě i děti, odebrané z nějakého důvodu z rodin, a u nich je postup pochopitelně jiný. Tyto děti však většinou mají na území ČR zákonné zástupce, proto se jimi tato práce nebude zabývat.

7.1. Klienti z letiště Ruzyně

V tranzitním prostoru letiště Ruzyně, které je v současné době (spolu s některými dalšími mezinárodními letišti) naším jediným hraničním přechodem, se setkávají policisté s dětmi, které do ČR přicestují obvykle se záměrem požádat o mezinárodní ochranu. Před vstupem ČR do Schengenského prostoru řešili první kontakt s nezletilými osobami bez doprovodu také policisté na hraničních přechodech v různých částech země.

Pokud je dítě před svým příchodem do Zařízení pro děti-cizince zařazeno do detence (zařízení pro zajištění cizinců), je mu bezodkladně ustanoven opatrovník pro zajištění, aby hájil zájmy dítěte během zajištění (např. může podat návrh k soudu na propuštění). Opatrovníkem pro zajištění je obvykle pracovník neziskové organizace, jako je Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), Poradna pro uprchlíky (PPU) apod. Opatrovníka pro zajištění ustanovuje policie.

Druhým typem opatrovníka je opatrovník pro řízení o udělení mezinárodní ochrany. S ním se setká nezletilá osoba bez doprovodu zákonných zástupců, pokud po svém příletu do ČR požádá o mezinárodní ochranu. Úkolem opatrovníka je zabezpečení toho, aby dítě nebylo pro svou jazykovou bariéru nebo pro neznalost českých zákonů kráceno na svých právech. Již v prvních hodinách totiž dojde k řadě důležitých úkonů, které později mohou ovlivnit budoucí výsledek řízení o udělení mezinárodní ochrany, jako je například podání písemné žádosti o mezinárodní ochranu. Opatrovníci pro řízení o udělení mezinárodní ochrany jsou ustanoveni rozhodnutím MV ČR a obvykle se jimi stávají pracovníci neziskových organizací. Řízení o udělení mezinárodní ochrany je zcela v kompetencích MV ČR a podrobněji se k němu vrátím v další kapitole.

Následně je dítě-cizinec předáno do přijímacího střediska Správy uprchlických zařízení. Zde projde každý cizinec mimo jiné i komplexním lékařským vyšetřením. V minulosti docházelo k tomu, že dítě bylo po krátkém pobytu v zařízení přímo na letišti převezeno do přijímacího střediska Vyšní Lhoty poblíž Frýdku – Místku (Moravskoslezský kraj). Po ukončení všech procedur bylo dítě soudním rozhodnutím umístěno do Zařízení pro děti-cizince a tedy znovu převezeno zpět do Prahy. Od 1. 4. 2008 se již praxe změnila. Došlo k dohodě všech zúčastněných stran tak, aby bylo dítě po pobytu v přijímacím středisku v Ruzyni umístěno přímo do ZDC bez zbytečné cesty do Vyšních Lhot.

V době, kdy je dítě umístěno do Zařízení pro děti-cizince, je většinou u konce i úloha opatrovníka pro zajištění a opatrovníka pro řízení o udělení mezinárodní ochrany. Jejich úlohu přebírá opatrovník k ochraně práv a právem chráněných zájmů spojených s pobytem na území České republiky, zjednodušeně opatrovník pro pobyt. Tím je většinou ustanoven obecní úřad, přesněji orgán sociálně-právní ochrany dětí. Opatrovník pro pobyt zajišťuje péči o děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců po celou dobu jejich řízení o udělení mezinárodní ochrany. Tento opatrovník je ustanoven soudem.

Děti-cizinci se mohou setkat ještě s dalším typem opatrovníka, a to je opatrovník pro řízení o nařízení ústavní výchovy. O tomto řízení bude pojednávat celá kapitola a zde uvádím tuto informaci jen pro doplnění.

7.2. Klienti „z ulice“

Klienty „z ulice“ jsou myšleny ty děti-cizinci, kteří jsou zadrženi za různých okolností na území ČR, a není možné kontaktovat jejich rodiče nebo děti sami oznámí, že jejich rodiče jsou v zahraničí. Nejčastěji jde o děti ze Slovenska, Ukrajiny, Rumunska apod., ale zvláště v poslední době také z Vietnamu.

Velmi často jde o pachatele trestných činů, při nichž je zadrželi právě policisté místních oddělení v různých místech ČR. Je bohužel smutnou realitou, že policisté nejsou mnohdy proškoleni, jak pracovat s touto skupinou pachatelů trestné činnosti, a někdy nechávají bez povšimnutí do očí bijící znaky obchodu s lidmi. Tyto děti totiž bývají mnohdy nedobrovolně využívány v rámci organizovaného zločinu k různým nezákonným praktikám, jako jsou krádeže nebo prostituce. Nezřídka jsou to jejich vlastní rodiče, kdo je k nezákonným aktivitám nutí.

Po zadržení a výslechu na policii jsou děti-cizinci na základě soudního rozhodnutí umístěni do zařízení pro výkon ústavní výchovy, nejčastěji do ZDC. K tomu pověřené orgány se prostřednictvím velvyslanectví a dalších úřadů v zemi původu dítěte snaží kontaktovat jeho rodiče. Pokud se to podaří, mohou si rodiče pro dítě přijet. Na základě jejich žádosti může být rozhodnutí soudu zrušeno.

7.3. Předběžné opatření

Jak již bylo zmíněno, děti-cizinci jsou do Zařízení pro děti-cizince umisťováni na základě rozhodnutí soudu. Existují dvě základní rozhodnutí, a to usnesení o předběžném opatření a rozsudek o nařízení ústavní výchovy. O ústavní výchově bude pojednáno v samostatné kapitole, proto se nyní zaměřím na usnesení o předběžném opatření.

Předběžné opatření je zakotveno v zákoně 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Na rozdíl od řízení o nařízení ústavní výchovy zde zákon ukládá soudu rozhodnout bezodkladně, pouze tam, kde nehrozí nebezpečí z prodlení, může využít lhůty podle typu předběžného opatření.

Když soud rozhoduje o okamžitém umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy, může použít dva paragrafy občanského soudního řádu:

- **§ 76 občanského soudního řádu** – tzv. „pomalé“ předběžné opatření. Na základě odst. 1, písm. b) může být účastníku řízení soudem nařízeno, aby „odevzdal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče toho, koho označí soud“. Tím se také myslí zařízení pro výkon ústavní výchovy. O tomto předběžném opatření může soud rozhodnout nejpozději do 7 dnů⁴⁰.
- **§ 76a občanského soudního řádu** – tzv. „rychlé“ předběžné opatření. Toto předběžné opatření se na rozdíl od pomalého týká pouze umístění dětí. Soud nařizuje toto předběžné opatření pouze na základě návrhu obce s rozšířenou působností, respektive orgánu sociálně-právní ochrany dětí (viz příloha 1), a to v případě, „ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo předáno do péče osoby, kterou v usnesení označí“, jak stanoví odst. 1 tohoto paragrafu. Podle § 75c, odst. 2 je soud povinen rozhodnout bezodkladně, ovšem nejpozději do 24 hodin.

⁴⁰ Viz zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 75c, odst. 2

Z předchozích informací je patrné, že děti-cizinců bez doprovodu zákonných zástupců se týká zejména „rychlé“ předběžné opatření. Toto předběžné opatření má obecně platnost 1 měsíc. Do této doby musí soud zahájit řízení o nařízení ústavní výchovy. V odůvodněných případech lze předběžné opatření prodloužit až do celkové délky 6 měsíců. „Rychlé“ předběžné opatření je vykonatelné ihned, k doručení usnesení dochází při výkonu rozhodnutí, tedy při samotném umístění dítěte.

Dítě, umístěné na základě usnesení o předběžné opatření, má stejná práva a povinnosti jako dítě, umístěné na základě rozsudku o ústavní výchově.

8. Úloha ústavní výchovy klientů a její důsledky

Ústavní výchova je nařizována výhradně soudem dle § 46, odst. 1 zákona 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, kde se stanoví, za jakých okolností je možné ústavní výchovu nařídit:

„(1) Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti.

(2) Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní. Pominou-li po nařízení ústavní výchovy její důvody nebo lze-li dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší.“⁴¹

Pro nezletilé osoby bez doprovodu zákonných zástupců je důležitá zejména možnost soudu nařídit ústavní výchovu v okamžiku, kdy rodiče z nějakého závažného důvodu nemohou zabezpečit výchovu dítěte. Jejich dlouhodobá nepřítomnost v ČR se za dostatečně závažný důvod považuje.

Soud zahajuje řízení o nařízení ústavní výchovy buď na návrh někoho z účastníků řízení (viz příloha 2), nebo jej také může zahájit sám bez návrhu. Pokud soud zahajuje řízení sám ze své moci, je to obvykle v případech, kdy řízení o ústavní výchově předcházelo rychlé předběžné opatření. Jak již bylo řečeno, toto předběžné opatření má platnost jeden měsíc. Podle § 76a odst. 4 zákona 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, je možné toto předběžné opatření prodloužit, pokud bylo v té věci zahájeno řízení. Z toho plyne, že soud má na zahájení řízení o nařízení ústavní výchovy jeden měsíc od vykonatelnosti rychlého předběžného opatření.

Pokud není ústavní výchova zrušena soudem, trvá obvykle do zletilosti dítěte, tedy do jeho 18 let. V odůvodněných případech lze ústavní výchovu prodloužit do 19 let věku dítěte.⁴²

⁴¹ Zákon 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 46

⁴² Viz zákon 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 46, odst. 1

Ústavní výchova s sebou nese povinnosti pro další složky státu. Na základě nařízené ústavní výchovy je orgán sociálně-právní ochrany povinen „nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova“⁴³. Soud je na základě § 46 odst. 3 povinen přezkoumat alespoň jednou za 6 měsíců, zda nadále trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy. K tomuto účelu může soud požádat orgán sociálně-právní ochrany dětí o zprávu, může si vyžádat stanovisko dítěte, je-li toho vzhledem k věku a rozumové úrovni schopné, apod. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, v tomto případě ZDC, je povinno dítě ubytovat, poskytnout mu zázemí, stravu, ošacení, kapesné, vzdělání apod. Kromě toho jsou mu hrazeny nejrůznější pobyty, rekreace a tábory.

Na základě nařízení ústavní výchovy je dítěti automaticky legalizován pobyt na území ČR, a to i v případě, že dítě žilo v ČR nelegálně třeba i několik let. Dítěti je udělen trvalý pobyt a jak již bylo zmíněno, ústavní výchova odkládá účinnost správního vyhoštění. Kromě toho je začleněno do systému českého zdravotního pojištění, které za něj hradí stát.

Nařízením ústavní výchovy vzniká dítěti povinnost zdržovat se v daném zařízení, nejčastěji v ZDC. To neznamená, že by dítě nesmělo zařízení opustit, ale veškeré odchody jsou možné jen na určitou dobu a za jasně stanovených podmínek. Každý klient zařízení pro výkon ústavní výchovy, bez ohledu na to zda je cizinec, či nikoliv, má možnost několikahodinových nebo jednodenních vycházek. Kromě toho má dítě možnost vícedenní dovolenky, má-li v ČR známé nebo příbuzné. V tomto případě požádá dítě zaměstnance zařízení o svolení. Ti zkontaktují zpravidla písemně opatrovníka pro pobyt nebo místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zajistí prošetření poměrů. Prošetření poměrů spočívá v osobní návštěvě pracovníka obecního úřadu v bydlišti příbuzného nebo známého, u něhož se má dítě zdržovat. Cílem je zjistit, zda se tam tato osoba skutečně zdržuje a zda jsou zde podmínky, vhodné k pobytu dítěte. Na základě zprávy pak vydá pracovník místně příslušného OSPOD souhlasné nebo zamítavé vyjádření k dovolence (viz příloha 3).

U osob starších 18 let, kterým byla ústavní výchova prodloužena, není zcela jednotný přístup. Existují v podstatě dva protichůdné názory na úlohu OSPOD v povolování dovolenek. Jedna skupina odborníků tvrdí, že po 18 roku již role OSPOD v této problematice končí a povolování dovolenek je jen na dohodě mezi ústavem a klientem. Druhá skupina je přesvědčena, že pravomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí zůstávají nezměněny a že je tedy u povolování dovolenek i nadále nutný souhlas pracovníků OSPOD.

Dovolenku je podle § 30, odst. 1 zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, možné povolit maximálně na 14 kalendářních dní, ovšem poté

⁴³ Zákon 359/1996 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 29, odst. 2, písm. a)

je možné dovolenku prodloužit. Děti tedy mohou u svých příbuzných či známých trávit nejen víkendy, ale také prázdniny. Takto je zachován kontakt dětí se svou rodinou či komunitou.

Ústavní výchova je institucí, která zajišťuje život dítěte jak po stránce materiální, tak i psychické, biologické a sociální. Zařízení pro výkon ústavní výchovy je pro děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců ideálním startem do české společnosti.

9. Víza, dlouhodobý a trvalý pobyt, mezinárodní ochrana

Cizinec se může na území ČR pohybovat na základě tří způsobů legálního pobytu:

- Přechodný pobyt je možný buď bez víza, na základě víza, na základě povolení k přechodnému pobytu, nebo na výjezdní příkaz.

- *bez víza* se na území ČR mohou pohybovat cizinci, kteří jsou občany Evropské unie nebo existuje-li smlouva ČR s jejich domovskou zemí nebo povolí-li to nařízení vlády ČR. Dále se to týká také cizinců v zabezpečovací detenci, vězení a vazbě, v zařízení pro zajištění cizinců, v policejní cele, dále cizinců s dlouhodobým či trvalým pobytem na území jiného smluvního státu (maximálně po dobu 3 měsíců), osoby mladší 15 let po dobu hospitalizace, apod.
- *na základě víza* – viz kapitola 8.1.
- *na základě povolení k přechodnému pobytu* – po dobu vyřizování žádosti o udělení dlouhodobého pobytu získává cizinec povolení k přechodnému pobytu v ČR.
- *Na výjezdní příkaz* – na základě výjezdního příkazu může cizinec pobývat na území ČR po dobu nezbytnou k provedení neodkladných úkonů a k vycestování ze země. Výjezdní příkaz vydává policie nebo Ministerstvo zahraničních věcí.

- Dlouhodobý a trvalý pobyt – viz kapitola 8.2.

- Udělení mezinárodní ochrany – viz kapitola 8.3.

9.1. Víza a vízová povinnost

Děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců přichází do České republiky z nejrůznějších koutů světa a zemí, jako je např. Somálsko, Konžská demokratická republika, Turecko, Mongolsko apod. Velká část těchto zemí má vůči České republice vízovou povinnost, což znamená, že občané těchto zemí musí mít pro pobyt na území ČR zvláštní povolení – vízum.

Tato víza cizinci získávají obvykle na zastupitelských úřadech (ambasádách) České republiky v zemích původu. Na základě nich do ČR přicestují, aby pak požádali o mezinárodní ochranu apod. Udělená víza se vyznačují do cestovních pasů žadatelů.

Víza, na základě nichž pobývají cizinci v České republice, rozděluje zákon do dvou kategorií:

- **Krátkodobá víza**

- › Vízum typu A – letištní vízum
- › Vízum typu B – průjezdní vízum
- › Vízum typu C – vízum k pobytu do 90 dnů
- › Jednotné schengenské vízum - vízum typu A, B nebo C vydané některým ze smluvních států, které opravňuje držitele k pobytu i na území jiného smluvního státu.

- **Dlouhodobá víza**

- › Vízum typu D – vízum k pobytu nad 90 dnů
- › Vízum typu D nebo D+C, vydané některým ze smluvních států, které opravňuje držitele k pobytu i na území jiného smluvního státu.

9.1.1. Krátkodobá víza

Krátkodobá víza umožňují cizinci vstup do České republiky na omezenou, krátkou dobu. Jsou zakotvena v § 22 - § 29a zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vízum typu A – letištní vízum

Letištní vízum vydává české velvyslanectví na žádost cizince, který je z důvodu přestupu a čekání na letecký spoj nucen pobývat v tranzitním prostoru letiště v ČR. Letištní vízum se vydává s platností podle počtu pobytů v tranzitním prostoru, maximálně je platné 3 měsíce. Může být jednosměrné nebo obousměrné.

K udělení víza musí cizinec mimo jiné předložit letenku na spoj, jímž vycestuje z území ČR.

Vízum typu B – průjezdní vízum

Průjezdní vízum vydává zastupitelský úřad po dobu projíždění cizince přes území ČR do jiného státu. Ve výjimečných případech může být vízum uděleno policií až na hraničním

přechodu. Platnost je stanovena podle předpokládaného počtu jízd, nejdéle však na dobu 6 měsíců.

Průjezdní vízum může být jednosměrné na dobu 5 dnů, obousměrné na dobu 5 dnů nebo bez omezení počtu cest na dobu 5 dnů.

K udělení průjezdního víza dokládá cizinec také vízum státu, kam z ČR vycestuje (je-li zde vízová povinnost) a dostatek prostředků k pobytu a k vycestování.

Vízum typu C – vízum k pobytu do 90 dní

Vízum k pobytu do 90 dní vystavuje zastupitelský úřad a jeho platnost je dle předpokládaného počtu cest, maximálně však 2 roky. Vízum je možno udělit jako jednorázové, ke dvěma vstupům nebo vícenásobné. Celková doba pobytu však nesmí překročit 3 měsíce. Ve vízu se uvádí účel pobytu.

Také o toto vízum je možné ve výjimečných případech požádat až na hraničním přechodu.

Cizinec musí před vydáním víza mimo jiné doložit pozvání nebo prostředky pro pobyt a zajištění ubytování a také dostatek prostředků na výlohy, spojené s vycestováním. Dále musí doložit doklad o zajištěném cestovním zdravotním pojištění (s výjimkou případů uvedených v § 181i, odst. 2 tohoto zákona).

Jednotné schengenské vízum

Jednotné schengenské vízum je vízum typu A, B a C, platné ve všech smluvních státech. Česká republika vydává toto vízum jen při splnění následujících podmínek, daných zákonem o pobytu cizinců na území ČR:

- „ a) cizinec není zařazen do informačního systému smluvních států,
- b) není důvodné nebezpečí, že by cizinec mohl při pobytu na území jiného smluvního státu ohrozit jeho bezpečnost nebo v něm narušit veřejný pořádek, anebo ohrozit mezinárodní vztahy smluvních států,
- c) Česká republika je cílem jeho cesty, nebo v případě průjezdu územím smluvních států je prvním smluvním státem, do kterého na toto vízum vstoupí,
- d) cestovní doklad, do něhož má být vízum vyznačeno, opravňuje ke vstupu do všech smluvních států, a
- e) cizinec předloží náležitosti k udělení požadovaného druhu víza...“⁴⁴.

⁴⁴ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 29a, odst. 1

Pokud takové vízum vystaví smluvní stát Schengenské smlouvy, je toto vízum platné i v ČR.

Toto vízum je platné maximálně 6 měsíců a celková doba pobytu na území smluvních států nesmí překročit 3 měsíce.

9.1.2. Dlouhodobá víza

Dlouhodobá víza definuje § 30 - § 39 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vízum typu D – vízum k pobytu nad 90 dnů

Toto vízum je udělováno ve dvou případech:

1. policií cizinci, který má v úmyslu zdržet se na území České republiky déle než 3 měsíce. Vždy je nutné uvést účel pobytu – např. zaměstnání, výzkum. Vízum má pak platnost 1 rok.
2. policií nebo Ministerstvem zahraničních věcí „cizinci za účelem převzetí povolení k trvalému pobytu, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, studia nebo vědeckého výzkumu, povolení k dlouhodobému pobytu vydaného podle § 42 odst. 3 anebo § 42g nebo za účelem podání žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu vydávaného Ministerstvem zahraničních věcí (§ 49)⁴⁵. Vízum má pak platnost 6 měsíců. V tomto případě je zkrácena doba pobytu: s vízem za účelem převzetí povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu může cizinec pobývat na území ČR po dobu max. 3 pracovních dnů a s vízem za účelem podání žádosti k dlouhodobému pobytu vydávaného Ministerstvem zahraničních věcí nanejvýš 30 pracovních dní, přičemž obě tyto lhůty se považují za prodloužené, pokud úkonu brání okolnosti nezávislé na vůli cizince.⁴⁶

K žádosti o vízum musí cizinec doložit mimo jiné také doklad o účelu pobytu a doklad obdobný výpisu z Rejstříku trestů (není-li zvláštním zákonem stanoveno jinak).

Specifickou formou je vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území. Toto vízum udělí policie cizinci v několika případech, stanovených v § 33 odst. 1 a odst. 3 zákona

⁴⁵ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 30, odst. 2

⁴⁶ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 30, odst. 4

326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů:

1. Pokud cizinci brání ve vycestování překážka, která není závislá na jeho vůli, nebo pokud cizinec splňuje specifické podmínky § 179, odst. 5 tohoto zákona. Platnost víza je 1 rok.
2. Pokud je cizinec poškozeným nebo svědkem v trestním řízení a je nezbytné, aby se řízení účastnil. Platnost víza je 1 rok.
3. Pokud si cizinec v době platnosti jiného oprávnění k pobytu podal žádost o vydání povolení k trvalému pobytu, ale o této žádosti nebylo v době ukončení jeho oprávnění rozhodnuto. Platnost víza je 6 měsíců.
4. Pokud cizinec podal žalobu proti rozhodnutí policie či Ministerstva zahraničních věcí, kterým se zrušila platnost víza nad 90 dnů nebo povolení k dlouhodobému pobytu nebo se zamítla žádost o prodloužení platnosti povolení k dlouhodobému pobytu nebo žádost o povolení k trvalému pobytu. Toto lze jen v případě, že byl podán návrh na přiznání odkladného účinku žaloby. Platnost víza je 6 měsíců.
5. Pokud vycestování cizince není možné dle § 120a výše uvedeného zákona. Platnost víza je 6 měsíců.

Existenci důvodu pro udělení víza za účelem strpění musí cizinec dokladovat při podání žádosti.

Vízum typu D+C a vízum typu D – Dlouhodobé vízum smluvních států

Vízum typu D+C umožňuje cizinci pobyt na území ČR nejdéle 3 měsíce od data jeho platnosti. Vízum typu D umožňuje cizinci pobyt obdobně jako průjezdní vízum v průběhu 3 měsíců od data jeho platnosti.⁴⁷

Pro udělení dlouhodobého víza smluvních států platí obdobné podmínky jako pro udělení jednotného schengenského víza.

9.1.3. Víza a děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců

Děti-cizinců se týká zejména vízum k pobytu nad 90 dnů, včetně víza za účelem strpění.

Pro děti-cizince platí u všech víz výše popsané podmínky, ovšem s tím rozdílem, že jsou jako nezletilé osoby zastoupeny opatrovníkem buď pro konkrétní řízení, nebo pro pobyt.

⁴⁷ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 39, odst. 1 a odst. 2

9.2. Dlouhodobý a trvalý pobyt

Legislativní normou pro dlouhodobý a trvalý pobyt je zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

9.2.1. Dlouhodobý pobyt

Žádost o povolení dlouhodobého pobytu může podat cizinec, který:

- a) pobývá na území ČR na základě víza typu D a hodlá zde pro stejný účel pobývat déle než 1 rok. Žádost se podává na Službě cizinecké policie Policie ČR (dále jen cizinecké cizinecká policie).
- b) pobývá na území ČR na základě víza typu D za účelem strpení a následně povolení k dlouhodobému pobytu za účelem strpení nepřetržitě po dobu nejméně 3 let. Žádost se podává na cizinecké policii.
- c) je manžel nebo nezaopatřené dítě cizince, který žádá nebo již je držitelem povolení k dlouhodobému pobytu za účelem výzkumu. Žádost se podává na zastupitelském úřadu.
- d) je v ČR zaměstnancem zastupitelského úřadu nebo v ČR akreditované mezinárodní organizace. Žádat může také jeho rodinný příslušník. Žádost se podává na cizinecké policii.⁴⁸

Povolení k dlouhodobému pobytu vydává policie formou průkazu, do něhož se vyznačí účel pobytu.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití na území

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití na území se podává na zastupitelském úřadě v zemi původu. V průběhu pobytu na území ČR na základě víza typu D nebo povolení k dlouhodobému pobytu za jiným účelem se žádost podává na cizinecké policii. K žádosti je mimo jiné nutné předložit doklad, který dokazuje příbuzenský poměr, případně souhlas rodiče či zákonného zástupce s pobytem dítěte na území ČR, pokud nejde o společné soužití s tímto rodičem.

⁴⁸ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 42

Podle § 42a, odst. 1 může o toto povolení žádat jen cizinec, který je:

- a. manželem cizince, který má povolený pobyt
- b. nezaopatřeným dítětem cizince (nebo jeho manžela), který má povolený pobyt
- c. nezletilým cizincem, svěřeným do náhradní rodinné péče cizinci (nebo jeho manželů), který má povolený pobyt (totéž platí i pro osvojitele nebo poručníky)
- d. rodičem nezletilého dítěte, které získalo azyl (příp. příbuzným ve vzestupné linii nebo poručníkem)
- e. osamělým cizincem starším 65 let nebo cizincem, který ze zdravotních důvodů není schopen se sám o sebe postarat. Sloučení rodiny musí být s dítětem nebo rodičem, který má povolený dlouhodobý pobyt.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití na území se nevydává cizinci, žijící v polygamním manželství, jestliže její manžel, se kterým má být umožněno společné soužití, již v ČR s jinou manželkou pobývá.

Povolení k dlouhodobému pobytu rezidenta jiného členského státu Evropské unie

Žádost je oprávněn podat rezident jiného členského státu Evropské unie, který na území ČR hodlá pobývat přechodně déle než 3 měsíce. Žádost se podává na zastupitelském úřadě nebo v ČR na cizinecké policii.

Tuto žádost může podat i rodinný příslušník rezidenta, pokud má ve státě, který přiznal cizinci postavení rezidenta, pobyt za účelem soužití rodiny s tímto rezidentem.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia na území

Žádost podává cizinec na zastupitelském úřadě, chce-li pobývat na území ČR za účelem studia déle než 3 měsíce. Nemusí jít jen o studium na základní, střední nebo vysoké škole, ale také o jazykový kurz, odborné praxe, studijní pobyty apod., samozřejmě za podmínek stanovených zákonem.⁴⁹

Je-li žadatelem nezletilá osoba, je k žádosti nutný souhlas zákonných zástupců.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území

Toto povolení je vydáváno Ministerstvem vnitra ČR cizinci, který se stal obětí obchodu s lidmi, nebo cizinci, jemuž bylo umožněno jinou osobou (převaděčem) nepovolené

⁴⁹ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 42d, § 64

překročení státní hranice, jestliže spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení ve věci této trestné činnosti.

Cizinec musí být o této možnosti neprodleně informován v jazyce, jemuž je schopen rozumět. Od tohoto sdělení má lhůtu 1 měsíc, aby si rozmyslel, zda chce této možnosti využít.

Toto povolení je možné také vystavit pro manžela, nezaopatřené dítě nebo osobu, která je svěřena cizinci z důvodu nezpůsobilosti k právním úkonům, pobývala-li již předtím na území ČR z důvodu soužití rodiny.

V případě, že si cizinec, jemuž byla poskytnuta lhůta na rozmyšlení, není schopen zajistit ubytování sám, poskytne mu jej MV ČR nebo jiná právnická osoba.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu

Žádost k tomuto typu se podává na základě dohody, uzavřené s výzkumnou organizací, která splňuje kritéria, daná zákonem, pokud chce žadatel pobývat na území ČR déle než 3 měsíce.⁵⁰

Pokud žádá cizinec o povolení ještě v zemi původu, podává žádost na zastupitelském úřadě České republiky. Pokud se již nachází na území ČR (na základě víza typu D nebo dlouhodobého pobytu za jiným účelem), žádá na cizinecké policii.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání na území ve zvláštních případech

Toto povolení se nazývá také **zelená karta**. Požádat o ni může pouze „cizinec, uvedený v právním předpisu vydaném podle § 182 odst. 1 písm. e), je-li účelem jeho pobytu na území zaměstnání na jedné z pracovních pozic uvedených v centrální evidenci volných pracovních míst obsaditelných držiteli zelené karty, splňuje-li požadované vzdělání a popřípadě odbornou způsobilost k výkonu povolání“⁵¹.

V § 182 odst. 1 písm. e) je stanoveno, že MV ČR vydává legislativní normu, která obsahuje seznam zemí, jejichž občané mohou získat v ČR zelenou kartu.

Žádost o zelenou kartu se podává na zastupitelském úřadu. Je možné ji podat i v České republice, a to na Ministerstvu vnitra ČR, při splnění podmínek, stanovených v § 42g, odst. 2 tohoto zákona.

⁵⁰ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 42f, odst. 1

⁵¹ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 42g, odst. 1

Zelená karta se vydává ve třech typech:

- typ A - pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál
- typ B - pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen
- typ C - pro ostatní pracovníky

Od typu zelené karty se odvíjí její doba platnosti, možnost prodloužení platnosti apod.

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem strpění pobytu na území

Toto povolení uděluje policie cizinci, kterému již bylo uděleno vízum typu D za stejným účelem, pokud jeho pobyt v ČR bude delší než 1 rok a pokud stále trvají důvody, pro něž bylo vízum uděleno.⁵²

Povolení k dlouhodobému pobytu vydávaného Ministerstvem zahraničních věcí

Vydává se členům personálu zastupitelského úřadu cizí země a pracovníkům mezinárodních organizací, akreditovaných v České republice, nebo jejich rodinným příslušníkům.

9.2.2. Trvalý pobyt

Trvalý pobyt cizinců na území České republiky je ošetřen § 65 - § 87 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon definuje dvě možnosti pobytu na území ČR v rámci trvalého pobytu:

1. na základě povolení k trvalému pobytu
2. na základě rozhodnutí příslušného orgánu o tom, že je cizinec svěřen do náhradní výchovy⁵³

Povolení k trvalému pobytu

Obecně se povolení k trvalému pobytu uděluje po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR.⁵⁴ V § 68, odst. 2 výše uvedeného zákona je stanoveno, který pobyt se do této doby započítává (např. pobyt na základě víza typu D), která ne (např. pobyt za účelem sezónního

⁵² Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 43

⁵³ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 65, odst. 1

⁵⁴ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 68, odst. 1

zaměstnání) a která jen zčásti (z doby studia se započítává jedna polovina). Zároveň se také pro posouzení žádosti o udělení trvalého pobytu počítá doba nepřítomnosti cizince v ČR.

Povolení k trvalému pobytu je možno udělit bez nutnosti předchozího nepřetržitého pobytu na území ČR, a to u žádostí z humanitárních důvodů, u žádostí z důvodů hodných zřetele, u žádostí, kdy je povolení trvalého pobytu v zájmu ČR, a u nezaopatřeného dítěte, pokud je důvodem soužití cizinců.

Povolení k trvalému pobytu se udělí také cizinci, kterému bylo povolení zrušeno z důvodu pobytu mimo území států Evropské unie delší než 12 měsíců bez závažných důvodů nebo z důvodu pobytu mimo ČR delšího než 6 let.⁵⁵

Podle § 67, odst. 1 výše uvedeného zákona se po 4 letech nepřetržitého pobytu na území ČR povolení trvalého pobytu uděluje cizinci, žijícímu v ČR v rámci přechodného pobytu po ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany. Podmínkou je, že řízení o udělení mezinárodní ochrany probíhalo nejméně v posledních dvou letech.

Dále se povolení k trvalému pobytu po 4 letech nepřetržitého pobytu vydává dle § 67, odst. 2, odst. 3 a odst. 7 cizinci mladšímu 18 let a jeho rodiči či osobě, které byl svěřen do péče, cizinci, který není schopen se o sebe postarat z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a cizinci osamělému, staršímu 65 let, včetně jejich přímých příbuzných, na jejichž péči jsou zmínění cizinci závislí. Výjimečně lze ustoupit od podmínky nepřetržitého pobytu, a to z důvodů hodných zřetele – např. osoba mladší 15 let nebo, cizinec, u nějž nepříznivý zdravotní stav nastal až během pobytu v ČR.

Žádost o povolení k trvalému pobytu se podává obvykle na zastupitelském úřadě České republiky. Při splnění určitých podmínek lze výjimečně podat žádost také na Ministerstvu vnitra ČR. Žádost musí být podána na úředním tiskopisu se všemi náležitostmi, které zákon stanoví.

Povolení k trvalému pobytu se vydává ve formě průkazu, který je buď samostatným dokladem, nebo je vlepen jako štítek do cestovního dokladu cizince. Průkaz se vydává s platností na deset let a u dětí ve věku pod 15 let na 5 let s tím, že o stejné dlouhou dobu se dá opakovaně prodloužit.⁵⁶

⁵⁵ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 65, odst. 2 a § 77, odst. 1, písm. c) a písm. d)

⁵⁶ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 79, odst. 5

Svěření cizince do náhradní rodinné výchovy

Toto opatření se týká výhradně dětí-cizinců, svěřených do náhradní rodinné výchovy fyzickým osobám nebo ústavu (resp. zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy).

Dítě-cizinec získá povolení k trvalému pobytu, jestliže:

- a. alespoň jedna fyzická osoba, které je rozhodnutím soudu dítě-cizinec svěřeno do náhradní rodinné výchovy, má na území ČR povolen trvalý pobyt
- b. se na území ČR nachází zařízení, do něhož je dítě umístěno.⁵⁷

Oprávnění k trvalému pobytu získá dítě nabytím právní moci rozsudku o jeho svěření fyzické osobě nebo do ústavní výchovy. Dítě starší 15 let obdrží na základě své žádosti průkaz o povolení k pobytu. Pro děti mladší 15 let toto neplatí, neboť k vydání průkazu je třeba cestovního dokladu, a ten děti mladší 15 let v ČR mít nemusejí.

Zánik povolení k trvalému pobytu se liší u dětí starších a mladších 15 let:

„Oprávnění k trvalému pobytu cizince svěřeného do náhradní výchovy před dosažením věku 15 let zaniká, jestliže

- a) osoba, jíž byl cizinec svěřen do náhradní výchovy, písemně oznámí ministerstvu, že se cizinec tohoto oprávnění vzdává; oznámení musí být opatřeno jejím ověřeným podpisem,
- b) cizinec nabude státního občanství České republiky podle zvláštního právního předpisu,
- c) skončí náhradní výchova podle odstavce 1, nebo
- d) fyzická osoba podle odstavce 1 se odhlásí z trvalého pobytu na území.

Oprávnění k trvalému pobytu cizince svěřeného do náhradní výchovy po dosažení věku 15 let zaniká, jestliže

- a) cizinec

1. je pravomocně odsouzen soudem České republiky za spáchání úmyslného trestného činu k trestu odnětí svobody v délce převyšující 3 roky,
2. oznámí ministerstvu, že se tohoto oprávnění vzdává; k oznámení připojí souhlas zákonného zástupce s jeho ověřeným podpisem,
3. nabude státního občanství České republiky podle zvláštního právního předpisu, nebo

⁵⁷ Viz zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 87, odst. 1

4. dosáhne věku 18 let; to neplatí, je-li cizinec zbaven rozhodnutím soudu způsobilosti k právním úkonům, nebo do rozhodnutí o žádosti podle § 66 odst. 1 písm. a), podá-li ji cizinec do 60 dnů po dosažení věku 18 let,
- b) skončí náhradní výchova podle odstavce 1 před dosažením věku 18 let cizince, nebo
- c) fyzická osoba podle odstavce 1 se odhlásí z trvalého pobytu na území.⁵⁸

9.2.3. Dlouhodobý a trvalý pobyt a děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců

Z hlediska dětí-cizinců bez doprovodu zákonných zástupců je důležité povolení k trvalému pobytu na základě svěřeni cizince do náhradní rodinné výchovy, neboť jim zajišťuje trvalý pobyt na území České republiky, jsou-li svěřeni do péče Zařízení pro děti-cizince.

Významná je také možnost povolení k trvalému pobytu na základě svěřeni dítěte do péče fyzické osoby, která má v ČR trvalý pobyt, a povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití na území. To, že dítě přijede do České republiky bez doprovodu zákonných zástupců, ještě neznamená, že jej nedoprovází jiný příbuzný – stráší sourozenec, strýc, teta, bratranec, sestřenice apod. Nezřídka se stává, že příbuzný dítěte žije v ČR již dlouhou dobu a dítě přijede přímo za ním. Na základě těchto dvou forem povolení má pak dítě možnost pobývat v České republice legálně se členy své rodiny.

9.2.4. Správní vyhoštění

Na závěr této kapitoly se ještě zmíním o jednom zásadním termínu, spojeném s problematikou pobytu, a to o **správním vyhoštění**. Jak už bylo sděleno, správní vyhoštění je legislativně zakotveno v hlavě X. zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

„Správním vyhoštěním se rozumí ukončení pobytu cizince na území, které je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze umožnit cizinci vstup na území.“⁵⁹ Rozhodnutí o správním vyhoštění vydává cizinecká policie. Doba, po kterou se neumožní cizinci vstup na území ČR, se dá stanovit na 3, 5 nebo 10 let za podmínek stanovených v § 119 - § 120 výše uvedeného zákona.

⁵⁸ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 87, odst. 6, odst. 7

⁵⁹ Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 118, odst. 1

Podle § 122, odst. 5 výše uvedeného zákona může policie v některých případech vydat nové rozhodnutí, kterým zruší rozhodnutí původní. Jedním z těchto případů je situace, kdy o nové rozhodnutí požádá cizinec, který byl svěřen do náhradní výchovy a již dosáhl 18 let, a OSPOD vydá vyjádření v tom smyslu, že se cizinec snaží integrovat v České republice. V souvislosti s tímto usnesením se v minulých měsících objevil problém v komunikaci s pověřenými orgány, neboť cizinecká policie si je vykládala tak, že jej lze použít pouze u dětí s prodlouženou ústavní výchovou do 19 let. Při společném jednání mezirezortní skupiny se tato situace objasnila. Zástupcům cizinecké policie bylo vysvětleno, že není možné žádat na základě této situace prodloužení ústavní výchovy. Služba cizinecké policie Policie ČR pak na základě jednání meziresortní skupiny ustoupila od praxe, kdy nové rozhodnutí vydávala pouze dětem s prodlouženou ústavní výchovou.

9.3. Mezinárodní ochrana

Formy mezinárodní ochrany, průběh řízení a všechny jeho náležitosti jsou zakotveny v zákoně 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky (dále jen zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.

Řízení o udělení mezinárodní ochrany je zahájeno na základě **prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu**. Toto prohlášení může učinit cizinec

„a) policii (cizinecké policii – pozn. autora)

1. na hraničním přechodu,
2. v přijímacím středisku,
3. na oblastním ředitelství služby cizinecké policie za podmínky, že se dostavil dobrovolně, nebo
4. v zařízení pro zajištění cizinců, s výjimkou cizince zajištěného za účelem jeho předání nebo průvozu podle mezinárodní smlouvy nebo právního předpisu Evropských společenství anebo

b) ministerstvu, je-li hospitalizován ve zdravotnickém zařízení nebo vykonává vazbu anebo trest odnětí svobody⁶⁰.

Na základě prohlášení, učiněném na hraničním přechodu, v přijímacím středisku nebo na policii, je cizinci cizineckou policií uděleno vstupní vízum, které je platné po dobu 30 dnů. Délka pobytu je ve vízu uvedena. Po tomto prohlášení je cizinec povinen dostavit se

⁶⁰ Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 3a

bezodkladně do přijímacího střediska (neučinil-li prohlášení přímo tam). Vstupní vízum je platné do dne, určeného MV ČR pro podání žádosti o poskytnutí mezinárodní ochrany.

Nejpozději 3 dny po učinění prohlášení vydá MV ČR žadateli o mezinárodní ochranu průkaz žadatele o mezinárodní ochranu. V průkazu je vyznačen typ víza, které bylo žadateli uděleno. Doba platnosti průkazu je shodná s dobou platnosti víza. Je však možné ji prodloužit.

Samotné řízení o udělení mezinárodní ochrany je zcela v kompetencích MV ČR. Zahajuje se podáním **žádosti u udělení mezinárodní ochrany** (viz příloha 4).

Žádost o udělení mezinárodní ochrany může být posouzena jako nepřijatelná, a to z následujících důvodů:

- a) pokud je žadatelem občan některého ze států Evropské unie a nesplňuje podmínky dané právem Evropských společenství
- b) pokud je k posouzení žádosti příslušný jiný stát Evropského společenství
- c) pokud bylo žadateli uděleno postavení uprchlíka podle mezinárodních dohod v některém státu Evropského společenství
- d) pokud mohl žadatel nalézt pomoc v první zemi azylu
- e) pokud žadatel podává novou žádost poté, co mu byla první zamítnuta, aniž by uvedl nové závažné skutečnosti.⁶¹

První zemí azylu se přitom myslí stát (jiný než stát, jehož je cizinec občanem), v němž cizinec pobýval před vstupem do České republiky, pokud mu zde bylo uděleno postavení uprchlíka, jehož ochrany může nadále používat, a pokud se do tohoto státu může bezpečně vrátit.

Žádost o udělení mezinárodní ochrany může být zamítnuta také jako zjevně nedůvodná podle § 16 zákona 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů. Je to např. v případě, kdy cizinec uvádí jako důvod své žádosti špatnou ekonomickou situaci či obecnou nouzi, nebo v případě, kdy cizinec odmítne sdělit údaje o své totožnosti či občanství a nemá k tomu zjevný důvod, apod.

Ministerstvo vnitra ČR má právo zjišťovat jakékoliv údaje, důležité pro řízení o udělení mezinárodní ochrany, ale jen tak, aby neohrozilo předáním informace žadatele nebo jeho blízké v zemi původu. Není proto možné sdělit zastupitelskému úřadu, že občan jeho státu požádal v ČR o mezinárodní ochranu.

⁶¹Viz zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 10a

Žadatel o mezinárodní ochranu se může nechat zastupovat v řízení na základě plné moci. Toto nelze pouze u převzetí rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany. Žadatel o mezinárodní ochranu má právo požádat o pomoc fyzickou nebo právnickou osobu, která poskytuje právní pomoc uprchlíkům. Ministerstvo vnitra ČR pak na základě smlouvy hradí této osobě náklady spojené s poradenstvím.

Součástí řízení o udělení mezinárodní ochrany je **pohovor**. Ten provádí pracovník MV ČR a sepisuje z pohovoru protokol. Z důvodu ochrany údajů Ministerstvo vnitra neposkytuje jeho kopie ani nenechává nahlížet do spisu.

Rozhodnutí je vydáno MV ČR obvykle do 90 dnů od zahájení řízení a je vždy doručováno osobně do vlastních rukou. Právní moci nabývá dnem doručení.

Proti rozhodnutí MV ČR je možné podat **žalobu**. Obvyklá lhůta k podání žaloby je 15 dnů ode dne doručení. Za okolností, uvedených v § 32, odst. 2 zákona 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, je lhůta jen 7 dnů ode dne doručení. Žaloba má odkladný účinek rozhodnutí, takže řízení o udělení mezinárodní ochrany pokračuje. K řízení ve věci žaloby je příslušný krajský soud, v jehož obvodu je žadatel hlášen k pobytu. Ten může rozhodnutí MV ČR potvrdit nebo zrušit a vrátit tak žádost zpět k projednání ministerstva.

V případě, že soud žalobu zamítne a potvrdí rozhodnutí MV ČR, lze proti rozhodnutí soudu podat **kasační stížnost** k Nejvyššímu správnímu soudu. Také ta má odkladný účinek. Pokud rozhodnutí Krajského soudu nepotvrdí, vrátí mu případ k projednání. Pokud Nejvyšší správní soud potvrdí rozhodnutí Krajského soudu, potažmo Ministerstva vnitra ČR, řízení o udělení mezinárodní ochrany končí.

Dublinské řízení

Dublinské řízení nebo Dublinský systém je postup, kterým jeden stát přebírá zodpovědnost za azylové řízení. Předchází se tak situaci, kdy běží azylové řízení jednoho žadatele paralelně v několika státech, nebo naopak situaci, kdy se žádný ze států necítí kompetentní k vyřízení žádosti. Tento mechanismus platí pro státy Evropské unie, Norska, Islandu a Švýcarska. Právně je tento postup zakotven v Nařízení Rady (ES) č. 343/2003 – tzv. Nařízení Dublin II.

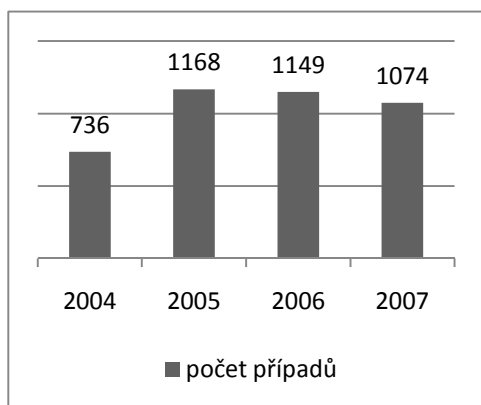
Toto nařízení stanovuje soubor kritérií, za kterých je možno postupovat podle tohoto mechanismu. Příklady kritérií:

- „Pokud je žadatel o azyl nezletilá osoba bez doprovodu, je členským státem příslušným k posouzení žádosti ten členský stát, ve kterém oprávněně pobývá její rodinný příslušník, pokud je to v nejlepším zájmu nezletilého. V případě, že není

přítomen žádný rodinný příslušník, je členským státem příslušným k posouzení žádosti ten členský stát, ve kterém nezletilý podal svou žádost o azyl.

- Pokud má žadatel o azyl rodinného příslušníka, který může pobývat jako uprchlík v některém členském státě, bez ohledu na to, zda dříve rodina vznikla v zemi původu, je tento členský stát příslušný k posouzení žádosti o azyl za předpokladu, že si to dotčené osoby přejí.⁶²
- „Pokud je žadatel o azyl držitelem platného povolení k pobytu, je k posouzení žádosti o azyl příslušný členský stát, který toto povolení vydal.“⁶³
- „Pokud státní příslušník třetí země podá žádost o azyl v mezinárodní tranzitní oblasti letiště členského státu, je k posouzení žádosti o azyl příslušný tento členský stát.“⁶⁴

Na základě Nařízení Rady (ES) č. 343/2003 může stát převzít odpovědnost za žádost cizince s cílem sloučit jeho rodinu z humanitárních důvodů, i když cizinec nesplňuje kritéria, uvedená v nařízení.

Graf č. 3 - Počet Dublinských řízení v letech 2004-2007

Zdroj: *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007*. Praha : MV ČR, 2008, str. 94

Graf č. 3 zobrazuje počet Dublinských řízení v letech 2004 - 2007 (rok 2004 sledován od května).

Dublinské řízení zajišťuje oddělení Dublinského střediska Odboru azylové a migrační politiky MV ČR. Oddělení Dublinského střediska má na starosti určování členského státu, odpovědného za řízení o udělení mezinárodní ochrany jednotlivých cizinců. Toto oddělení posuzuje, popř. přijímá žádosti o převzetí či zpětvzetí zaslané jiným členským státem Evropského společenství, nebo zasílá žádosti jiným členským státům, jde-li o cizince žádajícího o mezinárodní ochranu v ČR.⁶⁵

Žádost o převzetí se týká cizince, který požádal o mezinárodní ochranu v jednom členském státu, ale existují důvody pro to, aby odpovědnost za jeho řízení převzal jiný členský stát. Žádost o zpětvzetí se týká cizinců, kteří požádali o mezinárodní ochranu v jenom členském státě, ale byli zadrženi při nelegálním pobytu v jiném

⁶² Nařízení rady (ES) č. 343/2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států, čl. 6, čl. 7

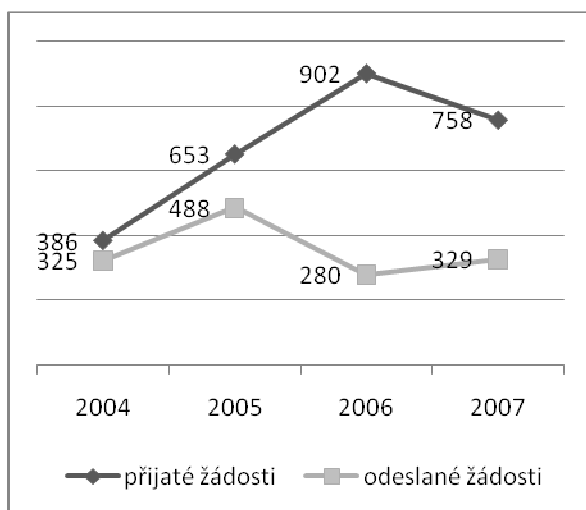
⁶³ Nařízení rady (ES) č. 343/2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států, čl. 9, odst. 1

⁶⁴ Nařízení rady (ES) č. 343/2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států, čl. 12

⁶⁵ *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007*. Praha : MV ČR, 2008, str. 94

členském státě. Stát, v němž cizinec podal žádost o udělení mezinárodní ochrany, je žádán, aby cizince přijal zpět.

Pro představu: Z 1074 žádostí, zaslaných ČR v roce 2007, byla Česká republika dožádána v 758 případech a ve 316 případech žádala jiné členské státy. Nejčastěji přicházely žádosti z Rakouska (451 žádost), Spolkové republiky Německo (154 žádosti) a Francie (46 žádostí).

Graf č. 4 – Srovnání počtů žádostí přijatých a odeslaných Českou republikou.

Zdroj: Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007. Praha : MV ČR, 2008, str. 95

Naopak Česká republika posílala žádosti nejčastěji do Polska (88 žádostí), do Rakouska (82 žádostí) a na Slovensko (52 žádostí).⁶⁶

Z pohledu státní příslušnosti jsou nepočetnější skupinou, řešenou Dublinským řízením, občané Mongolska (247 osob), pak s velkým odstupem občané Indie (69 osob), Turecka (69 osob), Iráku (66 osob), Ruské federace (65 osob) a Vietnamu (63 osob).⁶⁷

V grafu č. 4 je znázorněn vývoj počtu žádostí v Dublinském řízení, odeslaných a přijatých Českou republikou v letech 2004 – 2007. Z grafu je patrné, že zatímco počet odeslaných žádostí se držel více méně na stejné úrovni, v počtu přijatých žádostí

došlo od roku 2004 do roku 2006 k prudkému nárůstu a teprve v roce 2007 počet žádostí poklesl.

9.3.1. Azyl

Azyl může být udělen z několika důvodů, jasně vymezených v § 12 - § 14 zákona 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů:

1. žadatel je perzekuován pro uplatňování politických práv a svobod
2. žadatel se oprávněně obává persekuce z důvodů své rasy, pohlaví, národnosti, náboženství, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro své politické názory v zemi původu

⁶⁶ Viz Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007. Praha : MV ČR, 2008, str. 95

⁶⁷ Viz Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007. Praha : MV ČR, 2008, str. 96

3. cizinec žádá o azyl z důvodu sloučení rodiny
4. žadatel má pro udělení azylu důvody hodné zvláštního zřetele, pro které je mu udělen humanitární azyl.

Azyl z důvodu sloučení rodiny lze udělit také rodinnému příslušníkovi osoby, které byl azyl udělen, i přesto, že by u něj jinak nebyly shledány důvody pro udělení mezinárodní ochrany. Pro tento účel se jako rodinný příslušník chápe také „zletilá osoba odpovídající za nezletilou osobu bez doprovodu“⁶⁸.

Azyl není možné udělit, pokud

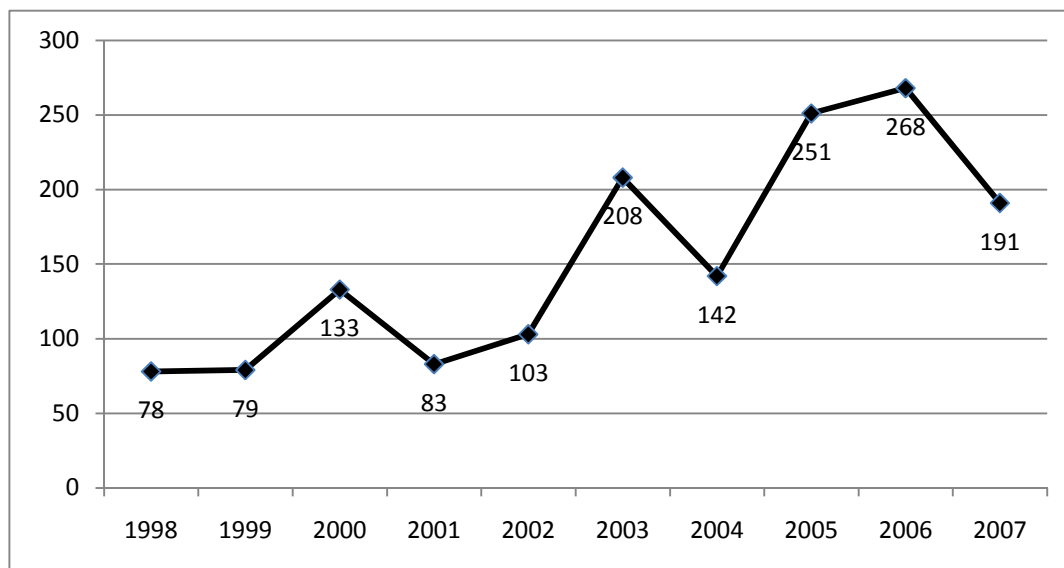
- a) se žadatel o mezinárodní ochranu dopustil trestného činu proti míru, válečného trestného činu nebo trestného činu proti lidskosti, které jsou ustanovené v mezinárodních dokumentech, nebo k nim podněcoval.
- b) se žadatel o mezinárodní ochranu dopustil ještě před podáním této žádosti mimo území České republiky závažného nepolitického trestného činu, nebo k němu podněcoval.
- c) se žadatel o mezinárodní ochranu dopustil činu, který odporuje cílům a zásadám Organizace spojených národů (OSN), nebo k němu podněcoval.
- d) cizinec požívá ochrany nebo podpory orgánů OSN vyjma Úřadu Vysokého komisaře pro lidská práva.
- e) jsou cizinci v jiném státě, kde se usadil, přiznána práva a povinnosti rovnocenné státní příslušnosti, nehrozí-li mu v takové zemi pronásledování z důvodu uplatňování svých politických práv, z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti nebo příslušnosti k určité sociální skupině.⁶⁹

Pokud je cizinci udělen azyl, je mu vystaven cestovní pas.

Graf č. 5 na následující straně zobrazuje srovnání počtu udělených azylů v průběhu deseti let. Z křivky je patrné, že až na několik výkyvů počet případů udělení azylu vzrůstá. Procentuálně největší propad byl v porovnání let 2000 – 2001, kdy ubylo případů udělení azylu o 37,6 %. Naopak nejvíce přibýlo případů udělených azylů mezi lety 2002 a 2003, a to o 101,9 % (z původního počtu 103 případů na počet 208 případů).

⁶⁸ Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 13, odst. 2, písm. d)

⁶⁹ Viz zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 15

Graf č. 5 – Počet případů udělení azylu – srovnání v letech 1998 - 2007

Zdroj: Azyl udělen - počet rozhodnutí obou instancí v jednotlivých letech 1990 – 2007 [on-line].

Praha : MV ČR, 2008. [čteno dne 13. 6. 2009]. Z www:

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2007/uprch2007/6pr_2007.html

9.3.2. Doplnková ochrana

Důvody pro udělení doplňkové ochrany jsou vymezeny v § 14a a 14b zákona 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů. Doplňkovou ochranu je možno udělit žadateli, který nesplňuje podmínky pro udělení azylu, ale existují důvodné obavy, že by mu při jeho návratu do země, které je občanem, hrozila vážná újma.

„Za vážnou újmu se podle tohoto zákona považuje

- a) uložení nebo vykonání trestu smrti,
- b) mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o mezinárodní ochranu,
- c) vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo
- d) pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.“⁷⁰

⁷⁰ Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 14a, odst. 2

Doplňkovou ochranu je možné také žádat z důvodu sloučení rodiny. Pak je možné udělit doplňkovou ochranu rodinnému příslušníkovi osoby, požívající doplňkové ochrany, v případě zvláště hodném zřetele, a to přestože v jeho případě jinak nebyl shledán důvod pro udělení mezinárodní ochrany. I zde se jako rodinný příslušník chápe také plnoletý cizinec, který odpovídá za nezletilou osobu bez doprovodu zákonných zástupců.⁷¹

Udělení doplňkové ochrany se zamítne za podobných důvodů jako u zamítnutí udělení azylu. Kromě toho se doplňková ochrana neuděluje cizinci, který je hrozbou pro bezpečnost státu, a který žádá o mezinárodní ochranu z důvodu vyhýbání se trestnímu stíhání za spáchání trestných činů mimo území České republiky.

9.3.3. Mezinárodní ochrana a děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců

O mezinárodní ochranu mohou žádat samozřejmě také děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců. Zásadní rozdíl v řízení o udělení mezinárodní ochrany oproti jiným cizincům je ten, že tyto děti zastupuje v řízení již dříve zmíněný opatrovník pro pobyt. U pohovoru i u předání všech dokumentů včetně rozhodnutí je kromě pracovníka MV ČR, dítěte a tlumočníka přítomen také tento opatrovník.

Dalším rozdílem je samozřejmě také to, že děti nemusí nastupovat do azylových zařízení. V jejich případě plní tuto funkci Zařízení pro děti-cizince.

Podle informací OPU podalo v roce 2006 žádost o azyl celkem 81 dětí-cizinců bez doprovodu zákonných zástupců. Nejpočetnějšími skupinami byli žadatelé z Číny (11 žádostí), Egypta (10 žádostí), Ukrajiny (12 žádostí), Ghany (3 žádosti), Indie (6 žádostí) a Pákistánu (4 žádosti).⁷²

V roce 2007 to bylo 51 dětí-cizinců. K nejpočetnějším patřily skupiny z Turecka (17 žádostí), z Ukrajiny (8 žádostí), z Afganistanu (4 žádosti), z Číny (3 žádosti), z Nigérie (3 žádosti) a ze Sýrie (3 žádosti).⁷³

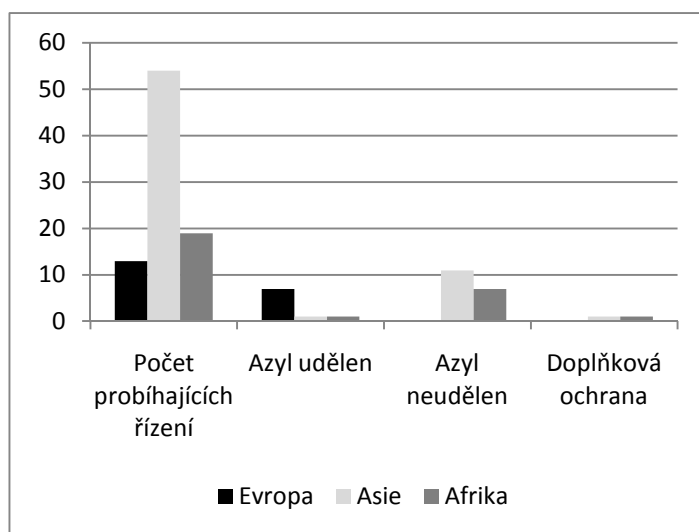
V grafu č. 6 na následující straně je srovnání počtu řízení ve věci udělení mezinárodní ochrany a jejich výstupů u dětí-cizinců v roce 2008 podle kontinentů, z nichž děti pocházejí. Z Ameriky, Austrálie a samozřejmě ani Antarktidy nebyla evidována žádná žádost. Pro srovnání: V roce 2007 probíhalo 13 řízení o udělení mezinárodní ochrany dětí-cizinců

⁷¹ Viz zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 13, odst. 2, písm. d)

⁷² Viz *Výroční zpráva za rok 2006*. Praha : PPU o. s., 2006. str. 3

⁷³ Viz *Mladiství a nezletilí bez doprovodu 2007 : Mladiství a nezletilí – nové žádosti* [on-line]. Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z [www](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2007/uprch2007/5mbd_2007.html#instance): http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2007/uprch2007/5mbd_2007.html#instance

původem z Evropy, 54 řízení dětí z Asie a 19 řízení dětí z Afriky. Celkem bylo uděleno 9 azylů (7 dětem původem z Evropy, 1 dítěti původem z Asie a 1 dítěti z Afriky), 2 doplňkové

Graf č. 6 – Srovnání počtu řízení a jejich výsledků v roce 2008 – srovnání mezi kontinenty

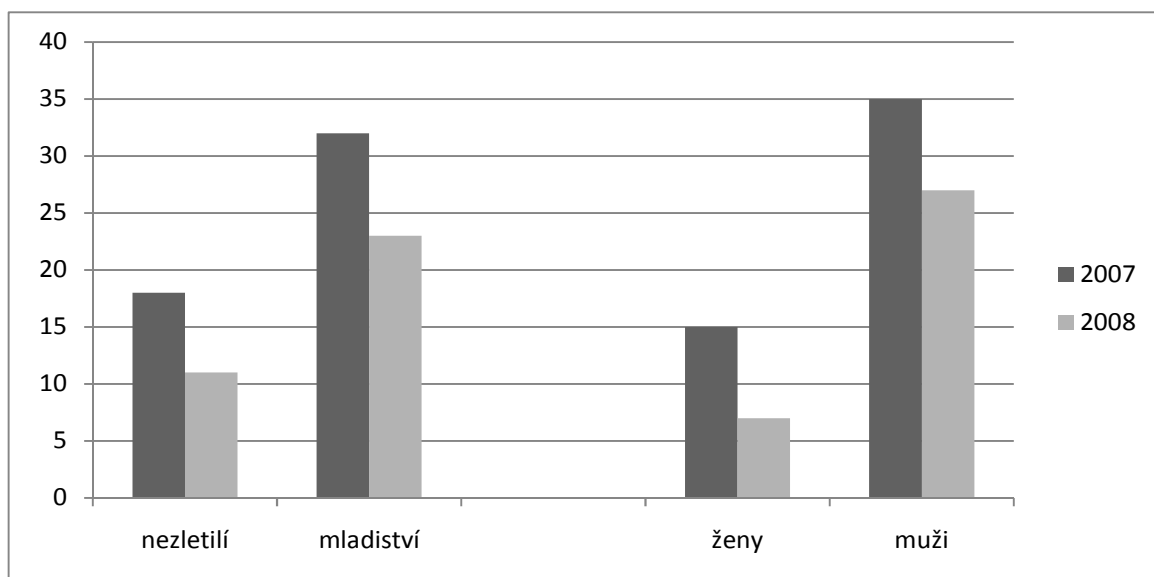
Zdroj: Mladiství a nezletilí bez doprovodu 2008 : Mladiství a nezletilí – nové žádosti [on-line]. Praha : MV ČR, 2009 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-983545.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Při srovnávání počtu žádostí o udělení mezinárodní ochrany je zjevné, že v roce 2007 podalo žádost více dětí-cizinců (celkem 50) než v roce 2008 (celkem 34).

Pro děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců je rovněž důležité Dublinské řízení, neboť mají mnohdy v zemích, akceptujících Nařízení Rady (ES) č. 343/2003, své příbuzné. Často se stává, že přicestovaly do ČR již s úmyslem dostat se k příbuzným v jiných státech, a kritéria v Nařízení rady (ES) č. 343/2003 jim to umožňují.

ochrany (1 dítěti z Asie a 1 dítěti z Afriky) a v 18 případech nebyl azyl udělen (11x dětem původem z Asie a 7x dětem původem z Afriky)

V grafu č. 7 na následující straně je zachycen počet žádostí o udělení mezinárodní ochrany v roce 2007 a v roce 2008 z pohledu pohlaví a věku žadatelů. Z tohoto grafu je zřejmé, že o udělení mezinárodní ochrany požádalo v obou letech více dětí mladistvých, tedy ve věku nad 15 let. Z rozdělení podle pohlaví je patrné, že žádalo více mužů.

Graf č. 7 – Nové žádosti dětí-cizinců bez doprovodu v roce 2007 a v roce 2008 z pohledu věku a pohlaví

Zdroj (pro rok 2007): Mladiství a nezletilí bez doprovodu 2007 : Mladiství a nezletilí – nové žádosti [on-line].

Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www:

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2007/uprch2007/5mbd_2007.html#instance

Zdroj (pro rok 2008): Mladiství a nezletilí bez doprovodu 2008 : Mladiství a nezletilí – nové žádosti [on-line].

Praha : MV ČR, 2009 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-983545.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

10. Organizace, zabývající se problematikou dětí-cizinců

Tématem nezletilých osob bez doprovodu zákonných zástupců se zabývá velké množství státních i nestátních organizací. Protože se v praxi ukázalo, že je nutné, aby tyto organizace spolupracovaly, vznikla meziresortní skupina, jejíž činnost zaštituje Poradna pro uprchlíky. Meziresortní skupina se schází přibližně jednou za měsíc a jejími členy jsou jak zástupci neziskových organizací (Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro uprchlíky), tak i státních organizací (Odbor azylové politiky MV ČR, Správa uprchlických zařízení MV ČR, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Zařízení pro děti-cizince, OSPOD, Policie ČR apod.)

10.1. Nevládní organizace

V této kapitole se pokusím stručně pospat strukturu a fungování nevládních neziskových organizací, jejichž činnost je nejtěsněji spjata s problematikou dětí-cizinců, ale i cizinců vůbec. Tyto organizace samozřejmě nepracují samostatně, ale často spolupracují, a to nejen mezi sebou, ale i se státními organizacemi.

10.1.1. Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

„Cílem OPU je pomáhat uprchlíkům a ostatním cizincům na území České republiky, kteří jsou ve své vlasti pronásledováni z důvodu politického, etnického, náboženského, rasového nebo kvůli své příslušnosti k určité sociální skupině, a také těm, kteří již v ČR požívají práva azylu a dočasné ochrany.“⁷⁴

OPU je nevládní neziskovou organizací, založenou v roce 1991 jako občanské sdružení.⁷⁵ Tato organizace se zabývá právní, sociální a psychologickou pomocí nejen uprchlíkům, ale i ostatním cizincům na území ČR. Organizace sídlí v Praze na adrese Kovářská 4, Praha 9.

Kromě toho, že mají cizinci možnost přijít každý všední den do sídla organizace, kde jsou jim k dispozici kvalifikovaní odborníci, dojíždí pracovníci OPU za svými klienty také do azylových zařízení a do Zařízení pro děti-cizince. Tady pomáhají zejména žadatelům o mezinárodní ochranu při řešení jejich právních, ale i jiných problémů. Zasazují se rovněž o

⁷⁴ *O organizaci : Naše mise* [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005, odst. 1 [čteno dne 21. 5. 2008]. Z [www: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs](http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs)

⁷⁵ *Viz O organizaci : Naše služby* [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005, odst. 2 [čteno dne 21. 5. 2008]. Z [www: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs](http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs)

organizaci volného času žadatelů o mezinárodní ochranu v azylových zařízeních. Od roku 2005 pečuje OPU také o cizince a žadatele o mezinárodní ochranu v Brně.⁷⁶

Kromě těchto aktivit realizuje OPU také vzdělávací programy pro studenty vysokých škol a přednášky pro střední školy v České republice.

Organizační členění OPU

V čele OPU stojí ředitel a jeho zástupce. Vedle nich řídí OPU rovněž čtyřčlenná správní rada.

V Praze se OPU dělí na dvě oddělení – právní oddělení a sociální oddělení. Kromě toho provozuje svoji činnost ve dvou kancelářích mimo Prahu, a to v Brně a v Českých Budějovicích.

Kromě stálých pracovníků pracuje v OPU, stejně jako v mnoha jiných nevládních organizacích, řada dobrovolníků. Tito dobrovolníci jsou hned na začátku své činnosti odborně proškoleni a v průběhu této činnosti mají pravidelná supervizní setkání.⁷⁷

Práce s dětmi – cizinci bez doprovodu

Jednou z klientských skupin OPU jsou rovněž děti–cizinci bez doprovodu. OPU jim nabízí několik velmi důležitých služeb:

Právní poradenství

Tato služba je bezplatná a zaměřuje se zejména na obecné informování nezletilých bez doprovodu o proceduře udělení mezinárodní ochrany, o jejich právech a povinnostech, o správním řízení ve vztahu k zajištění a správnímu vyhoštění, sepis právních podání, zastupování před soudy či pomoc při vyřizování povolení k trvalému či jinému pobytu po dosažení zletilosti.

Při poskytování právního poradenství je OPU často v kontaktu s orgány sociálně-právní ochrany, Zařízením pro děti-cizince, Ministerstvem vnitra, odborem azylové a migrační politiky, Správou uprchlických zařízení apod.

⁷⁶ Viz *O organizaci : Naše služby* [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005, odst. 3 [čteno dne 21. 5. 2008]. Z [www: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs](http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs)

⁷⁷ Viz *Dobrovolníci*. Praha : OPU o. s., 2005. [čteno dne 21. 5. 2008]. Z www: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=8&lang=cs

Sociální asistence

Další službou je sociální asistence, která pomáhá dětem–cizincům zejména individuální asistencí při jejich integraci do české společnosti. Jde hlavně o vyhledávání nejvhodnějšího typu studia, poradenství ve věci sociálního zabezpečení a uplatnění na trhu práce a o zvyšování povědomí o evropské kultuře, dějinách a hodnotách.

Volnočasové aktivity

OPU zajišťuje různé workshopy na rozvíjení praktických dovedností, hry pro rozvoj kooperace a týmové práce či na rozvoj intelektových schopností. Tyto činnosti jsou vytvořeny tak, aby akceptovaly nejen individuální schopnosti klientů, ale i jejich sociokulturní odlišnosti. Velký důraz je kladen rovněž na prevenci sociálně patologických jevů, jako je obchod s lidmi, nelegální práce, závislosti apod. OPU také organizuje pro děti výlety mimo ZDC.

Individuální asistence

Individuální asistenci zajišťují studenti katedry sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a jejich činnost je zajištěna v rámci projektu „Podpora nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu“ podpořeného z iniciativy EQUAL II.⁷⁸ Tito asistenti děti–cizince pravidelně navštěvují a pomáhají jim s problémy běžného života na bázi přátelských vztahů. Doprovázejí je na zájmové kroužky nebo jim je pomáhají nacházet, plánují jejich volný čas za účelem seznámení se sociokulturním prostředím v ČR (návštěva divadel, kin, atd.). Asistenti dětem–cizincům také pomáhají s výběrem škol, s přípravou na přijímací zkoušky apod. Stejně jako ostatní dobrovolníci, i tyto asistenti podléhají každoměsíční supervizi.

Krizová telefonní linka

Tato linka funguje od roku 2004. Je určena přímo nezletilým osobám bez doprovodu a je v provozu 24 hodin denně. Klienti se na tuto linku mohou obrátit, kdykoliv se ocitnou v tíživé situaci nebo mají problémy. Na tuto linku mohou zavolat i ty děti, které neznají dobře český jazyk. Stačí pouze sdělit zemi původu a pracovníci linky zajistí v co nejkratší době tlumočníka a zavolají zpět.

⁷⁸ Srov. *Co OPU nabízí nezletilým bez doprovodu (NBD)* [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005. [Čteno dne 21. 7. 2008]. Z [www: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=118&Itemid=43&lang=cs](http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=118&Itemid=43&lang=cs)

Psychoterapeutická pomoc

Služba psychoterapeutické pomoci funguje v rámci OPU od roku 2006. Jde jak o individuální, tak i o skupinovou terapii. Individuální psychoterapeutická pomoc je poskytována bezplatně a je zaměřena zejména na oběti obchodu s lidmi, na cizince, traumatizovaným válkou v zemi původu, nebo na lidi, kteří prožívají svá osobní traumata spojená s dospíváním či odloučením od rodiny. Skupinová terapie se provádí v Zařízení pro děti–cizince a je zaměřena na vztahy ve skupině, např. na zpracování nežádoucích emocí.

Působení OPU v oblasti práce s dětmi–cizinci je velmi důležité i pro státní orgány. Na základě plné moci zastupují zaměstnanci OPU pracovníky OSPOD, ustanovené soudem opatrovníky ve věcech jednotlivých nezletilých bez doprovodu. Stává se tak zejména u dětí, umístěných v Permonu, kde je potřeba provést nějaký úkon ve věci žádosti o udělení mezinárodní ochrany.

Dalším případem jsou děti, které mezinárodní ochranu nedostaly a podaly k Městskému soudu v Praze žalobu proti tomuto rozhodnutí. V tomto případě jde o náročné soudní jednání, v němž školení právníci OPU mohou lépe hájit zájmy dítěte než pracovníci OSPOD.

Práce OPU je ve věci dětí–cizinců velmi důležitá a je významným článkem v péči o tyto klienty.

10.1.2. Poradna pro uprchlíky (PPO)

Poradna pro uprchlíky je občanská společnost, která vznikla v roce 2002 jako nástupce Poradny pro uprchlíky Českého helsinského výboru. Tato poradna vznikla v roce 1992 jako reakce na příchod uprchlíků z válčící Jugoslávie. Vznikla na popud kanceláře Vysokého komisaře pro uprchlíky OSN. Později se tato skupina rozšířila o uprchlíky i z jiných zemí, proto se v roce 1998 od poradny pro uprchlíky oddělila Poradna pro integraci, která se zabývá azylanty a komunitami cizinců. Od 1. 1. 2003 pak působí Poradna pro uprchlíky jako nezávislý subjekt.⁷⁹

V čele PPU stojí ředitel. PPU se dále člení na právní oddělení, sociální oddělení, oddělení pro projekt EQUAL a další administrativní oddělení.

⁷⁹ Viz *Historie*[on-line]. Praha : PPU o. s., 2006. [čteno dne 21. 7. 2008]. Z [www: http://www.uprchlici.cz/cs/onas/kdo-jsme.html](http://www.uprchlici.cz/cs/onas/kdo-jsme.html)

Polem působnosti PPU je pomoc lidem, kteří z nějakých důvodů byli nuceni opustit svoji zemi původu a žádají v České republice ochranu. Hlavní činností je poradenství žadatelům o mezinárodní ochranu, které je prováděno kromě aktivit v pražské kanceláři na adrese Senovážné nám. 2, Praha 1, také v Multikulturním centru v Teplicích a dojížděním pracovníků PPU za cizinci do pobytových zařízení. Veškerá poradenská činnost je bezplatná a týká se oblastí azylového zákona, sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění, studia a zaměstnání. V roce 2006 poskytlo PPU 1283 právních konzultací⁸⁰.

Kromě poradenství zajišťuje PPU také výuku českého jazyka pro cizince a také semináře a přednášky pro širokou veřejnost s cílem osvětlit a ozřejmit problematiku dětí cizinců.

V roce 2009 se Poradna pro uprchlíky přejmenovala na **Sdružení pro integraci a migraci**.

PPU je také zakládajícím členem Konsorcia nevládních organizací zabývajících se uprchlíky a členem mezinárodních organizací European Council on Refugees and Exiles a Separate Children in Europe Program.⁸¹

V České republice spolupracuje PPU s MV ČR, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, s Centrem pro otázky migrace, se Sdružením občanů zabývajících se emigranty, s OPU, s Poradnou pro integraci, s Centrem pro integraci cizinců, s Mezinárodní organizací pro migraci Praha, s Českou katolickou charitou, atd.

Práce s nezletilými bez doprovodu

Činnost PPU se vztahuje samozřejmě i na děti–cizince bez doprovodu zákonných zástupců. V mnoha případech jsou pracovníci PPU ustanovováni opatrovníky těchto dětí v řízení o udělení mezinárodní ochrany, zastupují také ty, kteří dosáhli zletilosti, ale stále jsou žadateli o mezinárodní ochranu a zvláštní zřetel je brán na nezletilé žadatele v detenčním zařízení Velké Přílepy.

PPU je od roku 1999 členem mezinárodní aliance nevládních organizací Separated Children in Europe Programme. V roce 2005 vydala tato aliance příručku „Vhodné postupy“, která má sloužit jako přehled postupů a modelů jak s touto skupinou v rámci Evropy pracovat. Příručka je přeložena do češtiny a je určena všem osobám a subjektům, které jsou do problematiky nezletilých osob bez doprovodu zapojeny, např. soudy, OSPOD, učitelé vychovatelé, pracovníci MV ČR, kteří posuzují žádosti o mezinárodní ochranu, apod.

⁸⁰ Viz *Výroční zpráva za rok 2006*. Praha : PPU o. s., 2006. str. 5

⁸¹ Viz *Kdo jsme* [on-line]. Praha : PPU o. s., 2006. [čteno dne 21. 7. 2008]. Z [www: http://www.uprchlici.cz/cs/o-nas/kdo-jsme.html](http://www.uprchlici.cz/cs/o-nas/kdo-jsme.html)

10.1.3. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)

Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration) je mezinárodní organizace se sídlem v Ženevě. Vznikla v roce 1951 a dnes má 125 členských států. Má cca 5600 zaměstnanců, pracujících na 1770 projektech.⁸²

V ČR existuje pobočka IOM od roku 1998, a to na základě smlouvy mezi IOM a ČR ze dne 15. 10. 1997. Jejímí hlavními tématy v ČR jsou:

- dobrovolné návraty a reintegrace
- migrace a rozvoj
- pracovní migrace
- prevence a potírání obchodu s lidmi
- budování kapacit v migračním managementu
- integrace cizinců v České republice

1. Dobrovolné návraty a reintegrace

Jde o celosvětový projekt, realizovaný i v ČR. V ČR asistuje IOM Praha ročně 300 až 400 lidí z desítek zemí. Jde zejména o pomoc žadatelům o azyl, jejichž žádost byla zamítnuta nebo sami řízení přerušili, a o pomoc cizincům, kteří nemohou sami získat legální doklady k vycestování. IOM asistuje při získání dokladů a legitimního způsobu, jak opustit ČR a vrátit se do země původu.

2. Migrace a rozvoj

IOM má dlouhodobě snahu prokázat pozitivní vztah mezi migrací a rozvojem. Cílem je osvětlit vztahy mezi migrací a rozvojem, prakticky využít výhody migrace pro rozvoj a vytvořit řešení současné problematické situace. IOM Praha se zapojuje do projektů České republiky na podporu migrace a v rozvoje v některých zemích, např. v Gruzii, Moldavsku, Arménii, Ukrajině či Mongolsku.

⁸² Viz *O nás – IOM dnes* [on-line]. Praha : IOM, [čteno dne 30. 3. 2009]. Z [www](http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=6): <http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=6>

3. Pracovní migrace

IOM Praha pracuje také v oblasti cizinců, přicházejících do ČR za prací. Jeho cílem je nastavit kritéria pracovní migrace tak, aby byla ku prospěchu jak české společnosti, tak i cizincům, a aby bylo zamezeno nelegálnímu zaměstnávání cizinců.

4. Prevence a potírání obchodu s lidmi

Obchod s lidmi je celosvětový problém, který se nevyhýbá ani ČR. Ta je většinou tranzitní nebo cílovou zemí, někdy však také zemí původu.

5. Budování kapacit v migračním managementu

Jde o projekty vedoucí ke zlepšení migrační problematiky ve spolupráci s pobočkami IOM v Gruzii, Moldavsku, Bosně a Hercegovině, Centrální Asii a Iráku.

6. Integrace cizinců v České republice

IOM Praha spravuje od r. 2003 internetové stránky Doma v České republice (www.domavcr.cz) pro cizince, kteří žijí nebo se chystají žít v ČR.

10.1.4. Úřad Vysokého komisaře OSN (UNHCR)

Tento úřad vznikl v roce 1951 a sídlí v Ženevě. Nyní má 117 poboček v různých zemích světa. Úřad má 6351 pracovníků, z nichž 86% pracuje v terénu v náročných podmínkách Iráku, Konga, Čadu, Súdánu, Afganistanu apod.⁸³

UNHCR se zaměřuje na osoby, které byly nuceny opustit své domovy. Těmto lidem pak zajišťuje základní potřeby jako jídlo, přístřeší, vodu, léky a pomáhá jim zajistit domov v jiné zemi. Hlavním cílem úřadu je zajištění práv uprchlíků, jistota možnosti požádat o azyl a jistota, že nikdo nebude nedobrovolně vrácen do země původu, kde by mohl čelit pronásledování. Ke klientům UNHCR patří kromě uprchlíků také žadatelé o azyl, uprchlíci, vracející se zpět do země původu, osoby bez státní příslušnosti a tzv. vnitřně přesídlené osoby (osoby, které jsou v rámci jedné země nuceny opustit své domovy a odejít do jiných oblastí).

UNHCR používá jako hlavní nástroj tzv. Ženevskou konvenci z roku 1951, která zajišťuje dodržování základních lidských práv lidí, kteří nedobrovolně opustili svůj domov a nemohou se vrátit zpět, aniž by čelili persekuci.

⁸³ Viz *Základní informace* [on-line]. Praha : UNHCR, 2008 [čteno dne 30. 3. 2009]. Z [www: http://www.unhcr.cz/zakladni/](http://www.unhcr.cz/zakladni/)

Více než polovina osob, na které se činnost UNHCR zaměřuje, tvoří děti, které jsou často prvními oběťmi jevů, doprovázejících migrace (hlad, nemoci, apod.). Jednou z priorit je, aby každé dítě mělo přístup k základnímu vzdělání, protože škola vrací do životů dětí řád, zajišťuje skupinové aktivity a pomáhá budovat pozitivní náhled na budoucnost. Významnou skupinu tvoří děti, které byly v průběhu přesunu obyvatelstva odloučeny od svých rodičů. Tady UNHCR usiluje o znovusloučení rodiny, nebo není-li to možné, o svěření dítěte do péče příbuzného nebo příslušníka jejich komunity.

10.1.5. Další neziskové organizace

Skupinou dětí-cizinců se zabývá i řada dalších nevládních neziskových organizací, z nichž některé rozhodně stojí za zmínku:

Berkat, o. s. - organizace, zabývající se pomocí zejména v oblastech zasaženými válkou. Hlavní oblastí, kam se zaměřuje činnost Berkatu, je Čečensko. V ČR vznikla v roce 2001.

Centrum pro integraci cizinců, o. s. – bylo založeno v roce 2003 a v současné době nabízí sociální a pracovní poradenství, dobrovolnickou činnost a kurzy českého jazyka.

Charita Česká republika – pomocí migrantům se zabývá už od roku 1994. Organizuje aktivity v zařízeních Správy uprchlických zařízení, pomáhá obětem obchodování s lidmi, angažuje se v oblasti integrace cizinců.

Meta – sdružení pro příležitosti mladých migrantů o. s. – pomáhá mladým migrantům zejména v oblasti vzdělávání a českého vzdělávacího systému. Vzniklo v roce 2004.

10.1.6. Projekty nestátních organizací

- **Integrace znevýhodněných skupin migrantů** - tento projekt podpořilo MINISTERSTVEM ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Jde o dlouhodobý projekt, trvající několik let. Jeho cílem je podpora aktivit, které přispívají k integraci cizinců do české společnosti (zájmové kroužky dětí, doplňující a rekvalifikační kurzy pro dospělé, asistenci při úředních jednání, pomoc při překladu a nostrifikaci diplomů nebo jiných dokladů apod.)

- **Podpora integrace znevýhodněných skupin migrantů** – partnerem v tomto projektu byl Magistrát hlavního města Prahy. Hlavním cílem bylo poskytování komplexního sociálního poradenství cizincům, žijícím dlouhodobě na území Prahy.
- **Podpora činnosti nevládních organizací pracujících s běženci a vnitřně přesídlenými v Gruzii** – za podpory Ministerstva zahraničních věcí. Cílem byla spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi v Gruzii, proškolení soc. pracovníků a právníků a o přenesení českého modelu spolupráce nevládních organizací.

Podpora Evropského uprchlického fondu

- **Příprava chráněného bydlení pro nezletilé bez doprovodu** – cílem bylo nalezení vhodného místa pro vybudování chráněného bydlení mladým cizincům ve věku 18 – 26 let po odchodu ze ZDC, kteří nemají v ČR jiné zázemí.

Projekty podpořené z Evropského sociálního fondu

- **Mobilní služby pro imigranty** – od 1. 9. 2007. V rámci tohoto projektu byly zřízeny mobilní poradenské dny v kraji Pardubickém, Libereckém, Plzeňském, Karlovarském, Jihočeském, Zlínském a v kraji Vysočina. Zároveň byla také založena stálá pobočka OPU v Českých Budějovicích, která je otevřena 2,5 dnů v týdnu.
- **Work in Czech, Work in Prag** – oba projekty jsou financovány z Iniciativy EQUAL II. (II. kola EQUAL)⁸⁴. Cílem projektu je vytvoření koncepce začleňování cizinců do pracovního trhu v ČR. Work in Czech byl v roce 2007 realizován v krajích Středočeském, Jihomoravském, Moravskoslezském, Olomouckém a Pardubickém. Praha jako specifický region je řešena samostatně v druhém ze zmíněných projektů.
- **Podpora nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu** – financováno rovněž z Iniciativy EQUAL II. Cílem je nalezení vhodných trvalých řešení situace nezletilých žadatelů o mezinárodní ochranu, kteří pobývají v ZDC.

⁸⁴ EQUAL je zkrácením *Iniciativy společenství EQUAL*, což je jedna ze čtyř iniciativ Společenství, které byly v programovacím období 2000 – 2006 spolufinancované ze Strukturálních fondů. Iniciativa Společenství, v tomto případě z Evropského sociálního fondu. Tato Iniciativa podporuje na celém území Evropské unie mezinárodní spolupráci v boji se všemi formami diskriminace a s nerovnostmi na trhu práce. Cílem Iniciativy je vytvořit nástroje na podporu znevýhodněných skupin. Problematika žadatelů o azyl je jednou z tematických oblastí Iniciativy. (*Co je to iniciativa společenství EQUAL* [on-line]. Praha : MPSV, 2006. [Čteno dne: 7. 10. 2008]. Z [www: http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=5](http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=5))

- **Zvyšování zaměstnatelnosti cizinců** – tento projekt je podpořen projektem JPD3⁸⁵. Cílem je zvýšení zaměstnatelnosti cizinců, evidovaných na úřadech práce v Praze.
- **Sociální práce se znevýhodněnými cizinci** – rovněž za podpory JPD 3. Projekt je určen pro všechny cizince bez ohledu na pobytový status, kteří pobývají nebo hodlají pobývat na území hl. m. Prahy.

Na mezinárodních projektech se kromě České republiky podílely také jiné státy.

- **Monitoring přístupu žadatelů o azyl na území a k azylovému řízení na evropských letištích** – financováno z Evropského uprchlického fondu, koordinátorem byl maďarský Helsinský výbor. Jedním z hlavních výstupů byla obsáhlá publikace o situaci uprchlíků na letištích v Praze, Budapešti, Varšavě, Vídni, Madridu a Amsterdamu.
- **Projekt EUAM - Výměna informací a poznatků o nejlepší praxi při přijímání, ochraně a péči o nezletilé cizince bez doprovodu zákonného zástupce** – hlavním organizátorem byl IOM. Do projektu byla kromě České republiky zapojena také Belgie, Rakousko, Polsko, Bulharsko a Rumunsko. Kromě neziskových organizací se na projektu podílely také státní složky, například Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR apod. Cílem projektu bylo srovnání praktických přístupů, legislativy a postojů některých evropských zemí k dětem-cizincům bez doprovodu zákonných zástupců. Srovnání systému jednotlivých zemí, příklady nejlepší praxe a doporučení obsahuje *Manual of Best Practices and Recommendation* (Manuál nejlepší praxe v péči o nezletilé bez doprovodu, v jejich ochraně a přijímání). Zatím není oficiální český překlad manuálu. V českém jazyce je k dispozici pouze doplňková zpráva.

Ostatní projekty

- z dalších projektů stojí za zmínku ještě projekt **Příprava nezletilých cizinců bez doprovodu na samostatný život** – je financován grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti. Cílovou skupinou jsou děti v ZDC. Cílem je příprava těchto dětí na život poté, co budou muset ZDC v době zletilosti opustit.

⁸⁵ Celý název programu je *Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS 2 hlavní město Praha*, cílem projektu je efektivní trh práce, založený na kvalifikované pracovní síle, konkurenceschopnosti zaměstnavatelů, integraci znevýhodněných skupin a rovnoprávném postavení. Každý projekt je z EFS financován z poloviny, druhá polovina je hrazena z národního rozpočtu. (*Co je JPD 3* [on-line]. Praha : MPSV, 2006. [Čteno dne 7. 10. 2008]. Z [www: http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216](http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216))

- Dalším zajímavým projektem je **Integration support of teenage asylum seekers and foreigners without company of parents in Czech Republic** – je podpořen asociací Diplomatic Ladies. V jeho rámci nabídlo OPU dětem–cizincům kvalitnější volnočasové aktivity (vstupné na kulturní akce, pobyty mimo ZDC apod.)

10.2. Státní organizace

10.2.1. Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR

Odbor azylové a migrační politiky je jednou ze tří složek Ministerstva vnitra, o nichž budu ve své práci hovořit. Pod kompetence MV ČR patří mimo jiné také vydávání cestovních dokladů, povolování pobytu cizinců a řešení postavení uprchlíků, dále také vyměřování a udržování státní hranice apod. Odbor azylové a migrační politiky v rámci MV ČR zodpovídá za oblast migrace a mezinárodní ochrany jak na legislativní úrovni, tak i na realizační úrovni.

Odbor azylové a migrační politiky se zabývá problematikou mezinárodní migrace, azylu a cizinců a osob bez státní příslušnosti. Dále řeší např. problematiku vstupu cizinců do ČR, jejich pobyt na území ČR, ochranu státních hranic a také spolupráce v rámci Schengenské dohody. Podílí se také na přípravě humanitárních projektů, přičemž projekty zaměřené na „prevenci nelegální migrace, stabilizaci uprchlíků v krizových oblastech, reintegraci neúspěšných a potenciálních žadatelů o azyl a pomoc při vytváření azylové infrastruktury“⁸⁶ také koordinuje.

V čele odboru stojí ředitel odboru. „Odbor se člení na 20 oddělení:

- oddělení koncepcí a analýz
- oddělení zahraničních vztahů a informací o zemích původu
- oddělení metodiky, dozoru a kontroly v oblasti mezinárodní ochrany a trvalých pobytů
- oddělení mezinárodní ochrany
- oddělení trvalých pobytů Jihočeský kraj
- oddělení trvalých pobytů Jihomoravský kraj
- oddělení trvalých pobytů Královéhradecký kraj
- oddělení trvalých pobytů Moravskoslezský kraj
- oddělení trvalých pobytů Plzeňský kraj

⁸⁶ *Odbor azylové a migrační politiky* [on-line]. Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 24. 4. 2009]. Z [www: http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx](http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx)

- oddělení trvalých pobytů Ústecký kraj
- oddělení trvalých pobytů Zlínský kraj
- oddělení zástupčí činnosti a kasací
- oddělení státní správy, evidencí a ekonomiky
- oddělení imigrace
- oddělení koordinace schengenské spolupráce a ochrany hranic
- oddělení azylové a migrační legislativy
- oddělení Evropských komunitárních fondů
- oddělení koordinace cizineckých správních agend
- oddělení integrace cizinců a azylantů
- oddělení Dublinského střediska.⁸⁷

Specifickou a pro děti-cizince důležitou činnost provádí oddělení Dublinského střediska.

Cílem práce odboru je podpora legální migrace a minimalizování nelegální migrace. S tím souvisí také ochrana hranic v rámci schengenského prostoru. Činnost MV ČR v této oblasti vychází z konceptu „**Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců:**

1. **Zásada** - Česká republika s ohledem na mezinárodní závazky, které pro ni vyplynou z členství v Evropské unii, důsledně prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace.
2. **Zásada** - Migrační politika státu je založena na koordinovaném postupu všech státních orgánů, orgánů územní a zájmové samosprávy a na podpoře ze strany dalších subjektů zabývajících se migrací.
3. **Zásada** - Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit, a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními.
4. **Zásada** - Migrační politika státu neklade překážky legální migraci, a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.
5. **Zásada** - Realizace migrační politiky státu předpokládá široké zapojení nevládních a dalších organizací občanské společnosti.
6. **Zásada** - Česká republika se spolupodílí na úsilí světového a evropského společenství na řešení migračních důsledků humanitárních krizí a na odstraňování příčin těchto jevů⁸⁸.

⁸⁷ Odbor azylové a migrační politiky [on-line]. Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 24. 4. 2009]. Z [www: http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx](http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx)

⁸⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 13. 1. 2003 č. 55 + P k účinnosti Koncepce integrace cizinců na území České republiky a další rozvoj této koncepce po vstupu České republiky do Evropské unie, příloha

Odbor azylové a migrační politiky je také národním kontaktním místem **Evropské migrační sítě** v ČR. Evropská migrační síť je projekt v rámci Evropské unie, zaměřený na „shromažďování, výměnu a analýzu údajů a informací z oblasti azylu a migrace“⁸⁹. Vedle státních orgánů zahrnuje síť také nevládní organizace a akademické odborníky. Výstupem Evropské migrační sítě jsou analytické zprávy, studie a také společná informační databáze, v rámci níž mohou jednotlivá národní kontaktní místa klást konkrétní dotazy a problematiku a praxi v jiných zemích.

10.2.2. Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR je organizační složkou Ministerstva vnitra ČR a spadá do kompetencí náměstka ministra vnitra pro veřejný pořádek a bezpečnost. Má sídlo v Praze na adrese Lhotecká 7, Praha 12.

Vznikla v roce 1996 proto, aby se oddělilo azylové řízení a s tím spojené správní řízení od zabezpečení služeb žadatelům o mezinárodní ochranu. Od roku 2006 spravuje také síť zařízení pro zajištění cizinců. Správa uprchlických zařízení pracuje na základě zákona 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), a zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Jejím základním úkolem je zajistit žadatelům o azyl a zajištěným cizincům důstojné podmínky pro život.

Správa uprchlických zařízení provozuje azylová střediska. K jejím činnostem patří ubytovací, stravovací, psychologické, sociální a vzdělávací služby a zajištění volnočasových aktivit. Na tomto spolupracuje s vládními a nadnárodními institucemi, orgány samosprávy i nevládními organizacemi.

Její činnost je financována ze státního rozpočtu, některé projekty jsou ale spolufinancovány Evropským uprchlickým fondem. Jde zejména o projekty integrace, repatriací, prevence a některé služby klientům.⁹⁰

V čele stojí ředitel a jeho zástupce. Správa uprchlických zařízení je dále organizačně rozdělena do tří odborů, které sídlí v Praze: organizační odbor, odbor práce s klienty a odbor

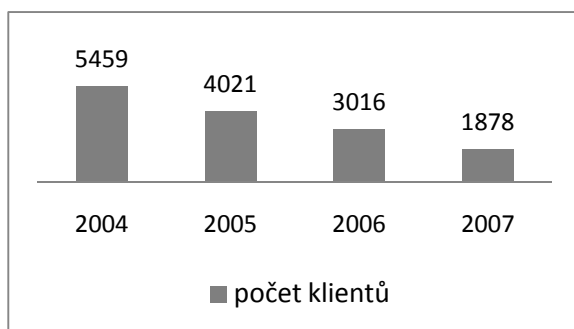
⁸⁹ *Spolupráce v rámci Evropské unie* [on-line]. Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 24. 4. 2009]. Z [www: http://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-azyl-a-migrace-spoluprace-v-ramci-evropske-unie.aspx](http://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-azyl-a-migrace-spoluprace-v-ramci-evropske-unie.aspx)

⁹⁰ *Viz Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (SUZ) : Struktura, charakteristika a základní pojmy* [on-line]. Praha : MV ČR [čteno dne 29. 4. 2009]. Z [www: http://www.suz.cz/pages/6.html](http://www.suz.cz/pages/6.html)

ekonomiky a provozu. Mimo Prahu se potom nacházejí přijímací, pobytová a integrační střediska a zařízení pro zajištění cizinců:

- **Přijímací střediska:** Vyšší Lhoty, Praha – Ruzyně (tranzitní prostor letiště)
 - slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu. Pobyt zde trvá do ukončení základních procedur, jako je identifikace totožnosti, zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany, předepsaná vstupní prohlídka nebo vstupní pohovor. Toto zařízení není možné volně opustit.
 - tato přijímací střediska se týkají také dětí-cizinců bez doprovodu, které žádají o mezinárodní ochranu.
- **Pobytová střediska:** Zastávka, Kostelec nad Orlicí, Stráž pod Ralskem, Havířov
 - Slouží k ubytování cizinců, kteří čekají na vyřízení své žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Toto středisko mohou cizinci volně opouštět nebo mohou využít možnosti bydlet v soukromí. Zde je kladen důraz na volnočasové aktivity. Jsou zde i dětská centra pro děti, které jsou ve středisku se svými rodiči, čajovny, výtvarné dílny, knihovny apod.
- **Integrační střediska:** Zastávka, Kostelec nad Orlicí, Předlice, Stráž pod Ralskem, Havířov
 - Zde jsou umístěni cizinci, jimž byla přiznána mezinárodní ochrana, a oni požádali o dočasné ubytování v integračním středisku. Pobyt trvá maximálně 18 měsíců. Cílem je zejména výuka českého jazyka a zajištění samostatného bydlení a zaměstnání.
- **Zařízení pro zajištění cizinců:** Bělá pod Bezdězem, Poštorná
 - V zahraničí i u nás se někdy nazývají „detence“ nebo „záchyty“. Slouží zejména k zajištění cizinců, kterým bylo cizineckou policií vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění a o zajištění. Cizinci zde mohou být maximálně 180 dní a musí být starší 18 let. Většinou jde o cizince, kteří se dostali do rozporu s českými zákony. Důraz během pobytu je kladen zejména na ztotožnění klientů, neboť jsou často zajištěni bez platných dokladů. Vnější ochranu tvoří policie ČR, o vnitřní se stará smluvně zajištěná bezpečnostní agentura. Klienti zde mohou využít i služeb duchovního, a to jak katolického, tak pravoslavného nebo muslimského vyznání.

Graf č. 8 znázorňuje srovnání počtu přijatých žádostí o mezinárodní ochranu v zařízení Správy uprchlických zařízení v letech 2004 – 2007. Počet přijatých žádostí zároveň ukazuje

Graf č. 8 - Počet žadatelů o mezinárodní ochranu v letech 2004 - 2007

Zdroj: Statistika SUZ od vstupu ČR do Evropské unie [on-line] Praha : MV ČR [čteno dne 29. 4. 2009].

Z www: <http://www.suz.cz/downloads/documents/statistika.pdf>

počet klientů, kteří prošli přinejmenším přijímacími zařízeními Správy uprchlických zařízení

MV ČR. Z tohoto grafu je patrné, že nejvíce cizinců přijala zařízení Správy uprchlických zařízení v roce 2004, tedy v roce našeho vstupu do Evropské unie.

Co se týče zařízení pro zajištění cizinců, v roce jejich vzniku (2006) do nich bylo umístěno 1325 cizinců a v roce 2007 celkem 729. Průměrná délka zajištění se přitom pohybovala v rozmezí cca 80 – 110 dní.⁹¹

Ve zmíněných letech tedy klesl počet

zajištěných cizinců téměř o polovinu. Bylo by zajímavé zjistit srovnáním s dalšími roky, zda jde o jednorázový výkyv nebo o dlouhodobější trend. Statistiky z roku 2008 a 2009 však v době vypracování této práce nebyly k dispozici.

10.2.3. Policie České republiky – Služba cizinecké policie

Policie České republiky - Služba cizinecké policie je zvláštní složkou Policie ČR, specializující se na problematiku povolování vstupu a pobytu cizinců na území ČR, odhalování nelegální migrace nebo řešení problematiky cizinců, porušujících ustanovení zákona o pobytu cizinců na území ČR. Zároveň se zabývá naplňováním závazku mezinárodních smluv a legislativních norem Evropské unie.

Řídícím orgánem je Ředitelství služby cizinecké policie, které kontroluje a metodicky vede podřízená pracoviště – oblastní ředitelství. Ředitelství služby cizinecké policie se podílí zejména na ochraně státních hranic, řeší správní vyhoštění, povolení vstupu cizinců na území ČR, rozhoduje o odepření vstupu apod. „Dále vykonává hraniční kontroly na mezinárodních

⁹¹ Viz Statistika SUZ od vstupu ČR do Evropské unie [on-line] Praha : MV ČR [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www: <http://www.suz.cz/downloads/documents/statistika.pdf>

letištích včetně ochrany bezpečnosti civilního letectví, kde také sídlí specializovaný útvar řešící problematiku doprovodů letadel.⁹²

Ředitelství služby cizinecké policie včele s ředitelem sídlí v Praze na adrese Olšanská 2, Praha 3.

10.2.4. Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí zaštiťuje práci s dětmi-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců z pohledu sociálně-právní ochrany dětí. Ministerstvo práce a sociálních věcí sídlí na adrese Na Poříčním právu 1/376, Praha 2 a v jeho čele stojí ministr a jeho tři náměstci – náměstek ministra pro sociální služby, veřejnou správu a sociálně-právní ochranu, náměstek ministra pro rozpočet a majetek a náměstek ministra pro evropské záležitosti. Činnost ministerstva zajišťuje celkem 18 odborů rozdělených do 6 sekcí.⁹³ Problematikou dětí-cizinců se zabývá zejména odbor rodiny a dávkových systémů.

V rámci své činnosti provozuje ministerstvo internetový server **www.cizinci.cz**, určený pro státní úředníky. Na tomto serveru je možné najít základní informace, rady a publikace, které mají pomoci pracovníkům státní správy při řešení otázek, spojených s integrací cizinců. Součástí jsou také důležité legislativní normy jak v rámci ČR, tak i na mezinárodní úrovni, mezinárodní dokumenty apod. Server zahrnuje také kontakty na instituce, pracující s touto klientelou, jako je Služba cizinecké policie, mezinárodní organizace, úřady státní správy, nevládní neziskové organizace apod.

Ministerstvo také vydalo dokument **Informační publikace pro cizince – Česká republika**. Tento dokument vyšel již ve druhém vydání, které je doplněno o aktualizací list, obsahující nejnovější změny. Tento téměř stostránkový dokument obsahuje základní informace, důležité pro každého cizince, pobývajícího na území ČR. Z této publikace je možné se dozvědět o systému českého školství nebo sociálního zabezpečení, důležité informace pro získání zaměstnání nebo podnikání, k získání bydlení, k přístupu do veřejného zdravotnictví apod. Nechybí ani základní informace o České republice nebo o veřejné správě, o možnostech pobytu atd. Součástí jsou také důležité kontakty na státní i nestátní organizace. Publikace je dostupná v českém, anglickém, ruském, ukrajinském a vietnamském jazyce.

⁹² Ředitelství služby cizinecké policie [on-line] Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z [www](http://www.policie.cz/clanek/sluzba-cizinecke-policie-reditelstvi-sluzby-cizinecke-policie.aspx): <http://www.policie.cz/clanek/sluzba-cizinecke-policie-reditelstvi-sluzby-cizinecke-policie.aspx>

⁹³ Viz *Organizační struktura Ministerstva práce a sociálních věcí* [on-line]. Praha : MPSV, 2009 [čteno dne 8. 6. 2009]. Z [www](http://www.mpsv.cz/cs/1856): <http://www.mpsv.cz/cs/1856>

10.2.5. Další státní organizace

Na předcházejících stranách jsou uvedeny základní informace o státních organizacích, které se nejvíce podílejí na řešení situace nezletilých osob bez doprovodu zákonných zástupců. Jsou tu však i další úřady a organizace, které větší či menší měrou pracují s touto skupinou cizinců. Jsou to např.:

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR – do kompetencí tohoto ministerstva spadají veškerá školská zařízení včetně zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, tedy i Zařízení pro děti-cizince. Kromě toho zaštiťuje mnohé kurzy českého jazyka pro cizince.

Školy – spadají do působnosti Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Školy na všech úrovních, základní, střední, vyšší odborné i vysoké, se vypořádávají s cizinci v kolektivu českých žáků a jsou nuceny řešit konflikty odlišných kultur, xenofobii a předsudky. Na mnohých školách již existuje v nějaké podobě předmět multikulturní výchova.

Obecní úřady – pod obecní úřady (obce s rozšířenou působností) patří orgány sociálně-právní ochrany dětí, ale nejen ty mají co do činění s dětmi cizinci. Problematiku dětí-cizinců bez doprovodu zákonných zástupců řeší čas od času také oddělení hmotné nouze a sociálních dávek, školské odbory, bytové odbory apod.

Policie České republiky a Obecní policie – Policií České republiky se v tomto případě myslí útvarů a složek policie mimo Služby cizinecké policie. Policisté těchto útvarů a obecní strážníci jsou velmi často první, s kým přijde dítě-cizinec bez doprovodu do styku. Většinou se tak děje v situacích, kdy je dítě zadrženo při trestném činu, nebo při raziích v komunitách cizinců, např. na vietnamských tržnicích. Proto je velmi důležité, aby byli policisté a strážníci poučeni o základech práce s dítětem-cizincem.

Kancelář veřejného ochránce práv (ombudsmana) – stejně jako občané České republiky, mají i děti-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců právo obrátit se na veřejného ochránce práv, mají-li pocit, že se jim děje příkoří a jejich práva jsou potlačována. Stejnou možnost mají i jiné osoby, mají-li za to, že jsou potlačována práva některého z dětí-cizinců. Veřejný ochránce práv má právo nahlédnout do dokumentace k dítěti a vydat stanovisko s doporučením.

11. Specifické problémy v práci s klienty

Tato kapitola má ukázat některé z mnoha problémů, s nimiž se organizace při práci s nezletilými osobami bez doprovodu zákonných zástupců musí potýkat. Každá popisovaná problematika bude uvedena kazuistikou, v níž jsou z důvodu ochrany osobních údajů změněny identifikační údaje, jako jméno a věk.

11.1. Určování věku a totožnosti

Určování věku a totožnosti je jeden z nejčastějších problémů, s nímž se lze při práci s dětmi-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců setkat. Klienti totiž přicházejí na území ČR velmi často bez dokladů a jejich identifikace probíhá pouze na základě čestných prohlášení.

11.1.1. Určování věku

Paol, údajně 17 let, stát, příslušnost: Somálsko

Paol byl zadržen policií při náhodné kontrole v Plzni, neboť u sebe neměl žádný doklad. Při následném výslechu uvedl, že v ČR žije už několik měsíců a že mu cestu do ČR zaplatili nějací známí, kteří jej několikrát převáželi z místa na místo. Na jakých místech byl, nevěděl. Během těchto přesunů přišel o své doklady. Před zadržením žil několik týdnů u známých, s nimiž se seznámil až v ČR. Vzhledem k tomu, že neměl žádný cestovní ani jiný doklad, byl na základě čestného prohlášení považován za nezletilého a byl umístěn do Zařízení pro děti-cizince.

Několik týdnů po přijetí do ZDC zjistili zaměstnanci zařízení, že si Paol vytvořil profil na internetové seznamce, v němž uvádí, že je mu 26 let. Také jeho fyzické dispozice odpovídaly vyššímu věku, než Paol udával.

V té době zahájil soud řízení o nařízení ústavní výchovy, proto opatrovník Paola i ZDC navrhli jako důkaz zkoušku rentgenem zápěstních kůstek, jímž se prokáže přibližný kalendářní věk.

Výsledek zkoušky potvrdil, že Paol je starší 20 let, proto byl přemístěn do zařízení Správy uprchlických zařízení a dále s ním bylo nakládáno jako se zletilým.

Pracovníci ZDC a dalších organizací se velmi často setkávají s klienty, kteří uvádějí věk nižší 18 let, ale jejich vzhled tomu neodpovídá. Tito lidé vědí, že je mnohem snadnější získat

v ČR legální pobyt jako dítě, než jako dospělý, proto zničí své doklady a vydávání se za osoby mladší 18 let.

Jedinou možností, jak prokázat skutečný (kalendářní) věk takového klienta je výsledek rentgenové zkoušky zápěstních kůstek (kostní zkoušky), vystavený odbornou antropologickou laboratoří. Nejčastěji jde o antropologickou laboratoř Fakultní nemocnice Motol.

Kostní zkouška je ovšem poměrně drahá a její výsledek není zcela přesný (obvykle se uvádí odchylka asi 2 roky), proto není možné ji provádět u všech dětí-cizinců, které vypadají starší. Dá se tedy odhadnout, že velká část klientů se za děti pouze vydává.

11.1.2. Určování totožnosti

Lubica, 16 let, státní příslušnost: Slovenská republika

Lubica byla zadržena v pozdních večerních hodinách při krádeži v nákupním centru v Praze. Při výslechu uvedla, že v ČR bydlí u nějakých známých, protože její otec odjel před několika týdny na Slovensko. Matka zemřela v roce 2000. Lubica neměla ani žádné doklady, proto byla její totožnost určena na základě čestného prohlášení.

Lubica neměla na otce kontakt, proto byla na základě předběžného opatření okamžitě umístěna do ZDC, odkud ale již po třech dnech utekla.

O tomto incidentu byl kontaktován orgán sociálně-právní ochrany dětí na Slovensku, v místě, kde nezletilá podle svých slov trvale žila. OSPOD šetřením zjistil, že dívka tohoto jména skutečně na dané adrese žila, nicméně v době zadržení nemohla být v Praze (její docházka do školy byla bez absence) a neodpovídala ani popisu dívky, zadržené v České republice. Na základě těchto informací bylo předběžné opatření zrušeno.

Toto byl jeden z mála případů, kdy se přišlo na to, že někdo uváděl nepravdivé informace o své totožnosti.

Jiným případem, kdy je možné odhalit falešnou totožnost, je situace, kdy cizinec projde některým státem Evropské unie, jsou mu vzaty otisky a je zaveden do některého z evropských informačních systémů. Pokud se objeví v ČR a uvádí jinou totožnost, pomocí otisků prstů je možné jej identifikovat.

Ve většině případů však takové možnosti nejsou. Velmi těžko se dá postupovat přes zastupitelské úřady daných států, protože je Česká republika nemůže informovat o žadatelích o mezinárodní ochranu a některé zastupitelské úřady nespolupracují vůbec nebo jen velmi neochotně a zdlouhavě (např. velvyslanectví Vietnamu).

11.2. Předávání dítěte příbuzným

Ladislav, 14 let, státní příslušnost: Slovenská republika

Ladislav byl zadržen v podvečerních hodinách v obchodním domě v Praze. Během výslechu na policii sdělil, že jeho rodiče jsou na Slovensku a on zde žije u tety. Dalším šetřením bylo zjištěno, že tato teta není Ladislavovou příbuznou, ale družkou otce.

V průběhu výslechu se na policii dostavil muž, který se představil jako Ladislavův strýc, a žádal, aby mu byl Ladislav po skončení úkonů předán. Muž neměl žádný doklad, který by potvrzoval příbuzenský vztah k Ladislavovi. I přes upozornění přítomné sociální pracovnice, že dítě je možné předat pouze zákonným zástupcům nebo jej umístit, policie Ladislava muži předala. O několik týdnů později byl Ladislav opět zadržen při krádeži.

Výše popsaná situace bohužel svědčí o tom, že řadovým policistům chybí informace o tom, jak zacházet s dětmi-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců.

V tomto případě je jediný možný správný postup umístit dítě do ZDC předběžným opatřením. Rodiče mohou pro dítě přijet a požádat o zrušení předběžného opatření. Předtím by však měli nejprve prokázat úmysl s dítětem odcestovat (např. platnou zpáteční jízdenkou). Bohužel však tyto děti často opouští ČR jen na krátko a jsou tak opakovaně klienty nejrůznějších orgánů sociálně-právní ochrany a soudů v ČR.

Opakované návraty dětí nebyly jen problémem klientů ze Slovenska, podobnou zkušenost měly české úřady také s klienty, pocházejícími z Bulharska. V roce 2008 proto navázalo Ministerstvo práce a sociálních věcí spolupráci se svým bulharským protějškem za účelem lepší kontrolovatelnosti a vzájemné informovanosti. Tato opatření pravděpodobně pomohla, neboť počet klientů v následujících obdobích klesl.

11.3. Obchod s dětmi

Nina, 17 let, státní příslušnost: Bulharsko

Nina byla zadržena při prostituci v Praze. V průběhu policejního šetření a umísťování do ZDC několikrát žádala, aby mohla zaplatit pokutu a odejít, a podívovala se, proč to tentokrát nejde. Posléze bylo zjištěno, že Nina u sebe měla celkem 7 dokladů o zaplacení

blokové pokuty, tedy nejméně 7x byla kontrolována policií, ale teprve po osmé si policista všiml jejího data narození a zadržel ji.

Ninu si ze ZDC vyzvedli rodiče, ovšem během několika měsíců se vrátila zpět na ulici.

Také v tomto případě selhala policie. Na vině byla zjevně nepozornost při prohlížení dokladů nebo neochota přidělovat si práci zdoluhavým řešením nezletilé cizinky.

Větší problém však je v postoji rodičů. Obchod s dětmi se děje velmi často za tichého souhlasu či přímo aktivní účasti rodičů. Případy bulharských prostitutek zaměstnávaly pracovníky všech organizací v minulých letech, po dohodě se zástupci Bulharska, zmíněné v kapitole 11.2., jich výrazně ubylo, ale za ně nastupují jiní. Stále přibývá „zlodějíků“ ze Slovenska, Ukrajiny a některých balkánských států.

Při opakovaných zadrženích je sice možné umístit dítě do ZDC ne z důvodu nepřítomnosti rodičů, ale kvůli ohrožení jeho výchovy, ovšem dítěti nic nezabrání, aby během pár dnů neuteklo, což se také běžně stává.

Jediným možným řešením je posílení boje proti obchodu s lidmi na mezinárodní úrovni a zapojení všech zainteresovaných organizací a institucí.

11.4. Cizinecké pasy – spolupráce s ambasádami

Dung Liu, 17 let, státní příslušnost: Vietnamská republika

Dung Liu byl do ZDC umístěn poté, co byl zadržen policií při razii ve vietnamské tržnici v Táboře. Do ČR přijel před rokem bez cestovního dokladu. V ZDC je umístěn již několik týdnů, ovšem stále nemá vyřízený trvalý pobyt. Důvodem je právě chybějící cestovní doklad.

Dung Liu žádal prostřednictvím neziskové organizace vietnamskou ambasádu o nový cestovní doklad, ale bezvýsledně. Nezískal ani vyjádření ambasády, takže nemá doklad o tom, že si sám nemůže doklad opatřit. Bez tohoto dokladu ovšem nemá nárok na získání cizineckého pasu. Vyjádření jiné instituce, např. ZDC, nestačí.

Tato situace vychází ze zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Pro udělení všech typů, dlouhodobého i trvalého pobytu je nutný cestovní doklad. Pokud cizinec tento doklad nemá, může mu Ministerstvo vnitra ČR vystavit tzv. cizinecký pas, ale to jen za splnění některé z následujících podmínek:

„a) na žádost cizince, který pobývá na území na základě povolení k trvalému pobytu, nemá platný cestovní doklad a doloží, že si jej nemůže nezávisle na své vůli opatřit,

b) na žádost cizince, který je oprávněn k trvalému pobytu podle § 87, pokud

1. je mladší 15 let, nebo

2. jeho způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena,

c) cizinci požívajícímu dočasné ochrany podle zvláštního právního předpisu, který není držitelem cestovního dokladu,

d) na žádost cizince, jemuž byla udělena doplňková ochrana podle zvláštního právního předpisu, který nemá platný cestovní doklad a doloží, že si jej nemůže z důvodů nezávislých na své vůli opatřit.“⁹⁴

Dung Liu, stejně jako většina klientů v podobné situaci, není mladší 15 let, ani mu nebyla soudem omezena způsobilost k právním úkonům, nepožívá dočasné ochrany a ani mu nebyla udělena doplňková ochrana. Snažil se opatřit si cestovní doklad, ale nepodařilo se mu to nezávisle na jeho vůli (ambasáda na jeho žádost nereagovala), takže by měl splňovat podmínku v odst. a) uvedeného paragrafu. Jenomže Dung Liu neobdržel od ambasády ani žádné vyjádření, proto nemůže svoji situaci doložit. MV ČR mu tedy nevystaví cizinecký pas a Dung Liu se ocitl v patové situaci, kdy má podle zákona nárok na trvalý pobyt, ale potřebuje cestovní doklad, aby mu byl udělen. Ten ovšem z výše uvedených důvodů nezíská.

Dung Liu není v této situaci jediný a vietnamská ambasáda není jediná, se kterou je spolupráce nanejvýš problematická. Jediné možné řešení je v určité dohodě mezi zainteresovanými institucemi, zejména mezi MV ČR a ZDC, o tom, jak situaci doložit i bez vyjádření ambasády, resp. jaký doklad by bylo MV ČR ochotné akceptovat. Dalším možným řešením je samozřejmě legislativní změna.

11. 5. Postupy českých soudů

Muhammad, 16 let, státní příslušnost: Turecko

Muhammad přišel do České republiky bez cestovního dokladu a požádal o mezinárodní ochranu. Do čestného prohlášení uvedl, že je mu 16 let. Ústavní výchovu nad ním nařídil Obvodní soud pro Prahu 4. Muhammad ze ZDC utekl a když byl po několika měsících převezen policií z Německa zpět do ČR, prohlásil, že je starší, je mu 20 let a chce se vrátit zpět do Turecka. Na základě jeho čestného prohlášení požádal jeho opatrovník o zrušení

⁹⁴ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 113, odst. 7

ústavní výchovy. Obvodní soud pro Prahu 4 přijal návrh začátkem koncem dubna 2008. Vzhledem k tomu, že Muhammad byl v té době hlášen k pobytu v obvodu Prahy 5, vydal Obvodní soud pro Prahu 4 usnesení, jímž přenesl působnost na Obvodní soud pro Prahu 5.

Toto usnesení bylo vykonatelné na počátku května, ovšem k faktickému předání soudního spisu došlo až po několikerych urgencích ze strany nejrozličnějších organizací koncem srpna, tedy po téměř čtyřech měsících. Po celou tuto dobu musel Muhammad pobývat v Zařízení pro děti-cizince, což nesl velmi nelibě a choval se agresivně.

Důvodem zdržení spisu u Obvodního soudu pro Prahu 5 bylo pozdržení spisu na ekonomickém oddělení z důvodu výplaty odměny jednomu z opatrovníků rodičů.

Muhammadův případ ukazuje na problém, s nímž se lidé, pracující s dětmi-cizinci často setkávají, a tím je postup soudů. Nejenže zde byl kvůli liknavosti soudu zbytečně držen dospělý občan jiného státu, také náklady na jeho zbytečný pobyt nejsou zanedbatelné. A bohužel pochybení soudu nejsou nijak vzácná. Vzhledem k tomu, že soudy poměrně často „zapomínají“ na prodlužování předběžných opatření, pobývá hodně cizinců v ZDC vlastně nelegálně. Potom po zletilosti nemají v řízení o udělení některé formy pobytu jak dokázat, že na území ČR skutečně legálně žili. Bohužel postoj některých soudců k těmto klientům je negativní a děti-cizinci jsou považováni za přítěž.

12. Závěr

Hlavním cílem této práce bylo popsat všechny důležité složky péče o děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců, včetně jejich praktického dopadu na samotné klienty.

Práce se zabývala důležitými legislativními normami a jejich dopadem na klienty. Ačkoliv se děti-cizinců dotýká značné množství zákonů, jejich znění jsou mnohdy tak obecná, že se v praxi dají vykládat různými způsoby. Důležitou částí práce bylo legislativní uchopení legálního pobytu klientů na území České republiky, proto jsem se v práci zabývala jednak formami a náležitostmi jednotlivých druhů pobytu, ale také důležitostmi a významem umístění klientů do Zařízení pro děti-cizince a ústavní výchovy jako takové.

Velmi důležitou část tvoří kapitola o Zařízení pro děti-cizince a o vzdělávání klientů. Kromě popisu života dětí-cizinců jsem do této kapitoly zařadila také teorii vzdělávání dětí-cizinců a vůbec teorii přístupu k cizincům, kterou považuji u tohoto tématu za velmi důležitou.

Velkou roli při práci s dětmi-cizinci bez doprovodu zákonných zástupců hrají nestátní i státní organizace, z nichž ty nejvýznamnější jsem v této práci představila. Jejich vzájemná spolupráce je sice důležitá, ne vždy však jednoduchá.

Poslední část práce jsem věnovala konkrétním situacím z praxe, které mapují nejčastější problémy, spojené s touto klientelou. Právě na nich je vidět, kde práce s nezletilými osobami bez doprovodu zákonných zástupců pokulhává a co je potřeba napravit.

Dle mého názoru je největší problém v nepřípravenosti a strachu některých pracovníků při kontaktu s dětmi-cizinci. Toto je vidět zejména u policistů, kteří se z neznalosti nebo neochoty angažovat se v něčem potenciálně problematickém dopouštějí zásadních chyb, ale také u některých pracovníků OSPOD, kteří si mnohdy vůbec nejsou jisti, co dělat s dítětem-cizincem.

Další velký problém vidím v již zmíněném velmi obecném znění zákonů. Jednotlivé instituce si legislativní normy vykládají různým způsobem, z čehož pak vznikají zmatky v kompetencích a nejednotnost v postupech.

Jistě by bylo také vhodné zaměřit se na následnou péči o cizince, odcházející ze ZDC, která není zrovna nejlepší. Toto však již není předmětem mé práce.

Mám za to, že péče o děti-cizince bez doprovodu zákonných zástupců na území České republiky je na poměrně vysoké úrovni. Přesto je však stále ještě dost prostoru na zlepšení a dost témat k vyjasnění.

Použitá literatura

Informační publikace pro cizince – Česká republika. 2. vyd. MPSV : Praha. 2007. ISBN 978-80-86878-06-5.

KOTÁSEK, J. a kol.: *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha.* Praha : Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

MARKVART, Ivo: *Cizinci tu nejsou cizí!(?).* Městská knihovna Louny : Louny. 2004.

MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce.* Praha : Portál, 2007. ISBN-978-80-7367-331-4.

PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele.* Praha : Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

REINTJENS, Pascal a kol.: *Projekt EUAM - Výměna informací a poznatků o nejlepší praxi při přijímání, ochraně a péči o nezletilé cizince bez doprovodu zákonného zástupce – doplňková zpráva.* IOM : Brusel. 2008.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka: *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí.* Praha : Linde s. r. o., 2005. ISBN 80-86131-61-0.

ŠVABENICKÁ, N.: *Rozbor hospodaření příspěvkové organizace* 2006. Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2006.

VUČKOVÁ, Z. : *Výroční zpráva : školní rok 2007/2008.* Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2008.

Výroční zpráva o činnosti školy. Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2007.

Výroční zpráva za rok 2006. Praha : PPU o. s., 2006.

Výroční zpráva za rok 2007. Praha : OPU o. s., 2008.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007. Praha : MV ČR, 2008.

Legislativní normy

Nařízení rady (ES) č. 343/2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států

Usnesení vlády České republiky ze dne 13. 1. 2003 č. 55 + P k účinnosti Koncepce integrace cizinců na území České republiky a další rozvoj této koncepce po vstupu České republiky do Evropské unie.

Vyhláška č. 438/2006, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)

Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zdroje z internetu

Azyl udělen - počet rozhodnutí obou instancí v jednotlivých letech 1990 – 2007 [on-line].

Praha : MV ČR, 2008. [čteno dne 13. 6. 2009]. Z www:

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2007/uprch2007/6pr_2007.html

Cizinci v České republice [on-line]. MPSV : Praha.2009. [čteno dne 8. 6. 2009]. Z www: www.cizinci.cz

Co je JPD 3 [on-line]. Praha : MPSV, 2006. [Čteno dne 7. 10. 2008]. Z www: <http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216>

Co je to iniciativa společenství EQUAL [on-line]. Praha : MPSV, 2006.

[Čteno dne: 7. 10. 2008]. Z www: <http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=5>

Co OPU nabízí nezletilým bez doprovodu (NBD) [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005. [Čteno dne 21. 7. 2008]. Z www:

http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=118&Itemid=43&lang=cs

Děti, žáci a studenti podle státního občanství na mateřských školách, základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích ve školním roce 2007/08[on-line]. Praha : Ústav pro informace a vzdělávání, 2009 [čteno dne 16. 6. 2009]. Z www:

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_vzdelavani

Dobrovolníci. Praha : OPU o. s., 2005. [čteno dne 21. 5. 2008]. Z www:

http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=8&lang=cs

Dublinké řízení [on-line]. MV ČR : Praha. 2008.[čteno dne 29. 4. 2009]. Z www:

<http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

Historie[on-line]. Praha : PPU o. s., 2006. [čteno dne 21. 7. 2008]. Z www:

<http://www.uprchlici.cz/cs/o-nas/kdo-jsme.html>

Kdo jsme [on-line]. Praha : PPU o. s., 2006. [čteno dne 21. 7. 2008]. Z www:

<http://www.uprchlici.cz/cs/o-nas/kdo-jsme.html>

Mladiství a nezletilí bez doprovodu 2007 : Mladiství a nezletilí – nové žádosti [on-line].

Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www:

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2007/uprch2007/5mbd_2007.html#instance

Mladiství a nezletilí bez doprovodu 2008 : Mladiství a nezletilí – nové žádosti [on-line].

Praha : MV ČR, 2009 [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www:

<http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-983545.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Naše zařízení : charakteristika zařízení [on-line]. Praha : Zařízení pro děti–cizince, 2007.[Čteno dne 21. 7. 2008]. Z www:

http://www.ddc.cz/index.php?menu=nase_zarizeni#charakteristika_zarizeni

O nás – IOM dnes [on-line]. Praha : IOM, [čteno dne 30. 3. 2009]. Z www:

<http://www.iom.cz/rubrik.php?headline=6>

O organizaci : Naše mise [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005, odst. 1 [čteno dne 21. 5. 2008]. Z www:

http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs

O organizaci : Naše služby [on-line]. Praha : OPU o. s., 2005, odst. 2 [čteno dne 21. 5. 2008]. Z www:

http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3&lang=cs

Odbor azylové a migrační politiky [on-line]. Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 24. 4. 2009].

Z www: <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

Organizační struktura Ministerstva práce a sociálních věcí [on-line]. Praha : MPSV, 2009 [čteno dne 8. 6. 2009]. Z www: <http://www.mpsv.cz/cs/1856>

PRŮCHA, J: *Multikulturní výchova : problémy spojené s její realizací* [on-line]. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004 [čteno dne 16. 6. 2009]. Z www: <http://www.rvp.cz/clanek/276/32>

Ředitelství služby cizinecké policie [on-line] Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 29. 4. 2009].

Z www: <http://www.policie.cz/clanek/sluzba-cizinecke-policie-reditelstvi-sluzby-cizinecke-policie.aspx>

Spolupráce v rámci Evropské unie [on-line]. Praha : MV ČR, 2008 [čteno dne 24. 4. 2009].

Z www: <http://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-azyl-a-migrace-spoluprace-v-ramci-evropske-unie.aspx>

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (SUZ) : Struktura, charakteristika a základní pojmy [on-line]. Praha : MV ČR [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www:

<http://www.suz.cz/pages/6.html>

Statistika SUZ od vstupu ČR do Evropské unie [on-line] Praha : MV ČR [čteno dne 29. 4. 2009]. Z www: <http://www.suz.cz/downloads/documents/statistika.pdf>

Základní informace [on-line]. Praha : UNHCR, 2008 [čteno dne 30. 3. 2009]. Z www:

<http://www.unhcr.cz/zakladni/>

Seznam příloh

Příloha 1 - Vzor návrhu na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Příloha 2 - Vzor návrhu obecního úřadu obce s rozšířenou působností soudu na rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy

Příloha 3 - Vzor souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností s dovolenkou

Příloha 4 - Vzor žádosti o udělení mezinárodní ochrany razítka přijímacího střediska

Přílohy

Příloha 1 - Vzor návrhu na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

*Zdroj: ŠPECIÁNOVÁ, Šárka: Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí. Praha : Linde s. r. o., 2005.
ISBN 80-86131-61-0.*

Okresnímu (Obvodnímu) soudu v

Návrh na nařízení předběžného opatření dle ustanovení § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Obecní úřad (navrhovatel) ve věci péče o nezletilé dítě
....., narozené, bytem

Rodiče nezletilého dítěte

matka , narozena , bytem ,
povolání:

otec , narozen , bytem ,
povolání:

jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte:

narozen(a) , bytem

povolání:

navrhuje nařízení předběžného opatření dle ustanovení § 76a zákona č. 99/1963 Sb.,
občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, neboť se nezletilé dítě ocitlo bez
jakékoli péče, nebo jeho život či příznivý vývoj jsou vážně ohroženy nebo narušeny.

Toto navrhovatel dokládá následujícími důkazy:

Z výše uvedených důvodů navrhuje vydání tohoto

U S N E S E N Í

Okresní (Obvodní) soud v nařizuje dle ustanovení § 76a
zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, předběžné
opatření, kterým se nezletilý předává do péče
..... (jméno a příjmení, datum narození, bytem; název a sídlo zařízení,
do jehož péče má být nezletilý předán).

V dne

Obecní úřad

.....
jméno, příjmení a funkce oprávněné osoby

Podpis

úřední razítko

**Příloha 2 - Vzor návrhu obecního úřadu obce s rozšířenou působností soudu na
rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy**

Zdroj: ŠPECIÁNOVÁ, Šárka: Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí. Praha : Linde s. r. o., 2005.

ISBN 80-86131-61-0.

Okresnímu (Obvodnímu) soudu
ke spis. značce:

Obecní úřad
(navrhovatel)
Č. j.:
spis Om /

V dne

Věc: péče o nezletilého:, nar.:, bytem

rodiče nezletilého, kteří jsou jeho zákonnými zástupci:

matka, nar.:, bytem

otec, nar.:, bytem

návrh na nařízení ústavní výchovy nezletilého

Odůvodnění návrhu:

Důkazy:

**Vzhledem k výše uvedenému navrhuje vydání tohoto
r o z s u d k u:**

Nařizuje se ústavní výchova nezl.

Obecní úřad

.....
jméno, příjmení a funkce oprávněné osoby

podpis

úřední razítko

Příloha 3 - Vzor souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností s dovolenkou

Zdroj: ŠPECIÁNOVÁ, Šárka: Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí. Praha : Linde nakladatelství s.

r. o., 2005. ISBN 80-86131-61-0.

Obecní úřad

Odbor

Č. j.:

V dne

Souhlas s pobytem dítěte, kterému byla nařízena ústavní výchova u rodičů, či jiných fyzických osob dle ustanovení § 30 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Obecní úřad souhlasí s tím, aby nezl. dítě,
r. č., t. č. umístěné v na základě rozhodnutí
Okresního (Obvodního) soudu o nařízení ústavní výchovy č. j.:,
ze dne, spisová dokumentace vedena pod spisovou značkou Om/
....., dočasně pobývalo od do u,
r.č., bytem

Rodiče nezletilého dítěte / jiní zákonní zástupci nezletilého dítěte vyjádřili dne
písemný souhlas s pobytem nezletilého dítěte u jiných fyzických osob.

Tato doba může být prodloužena na základě souhlasu tohoto obecního úřadu.

Obecní úřad

.....
jméno, příjmení a funkce oprávněné osoby

Podpis

úřední razítko

Příloha 4 - Vzor žádosti o udělení mezinárodní ochrany razítko přijímacího střediska

Zdroj: Zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)

Foto
(3,5 x 4,5)

evidenční číslo

Žádost

1.
 - a) jméno:
 - b) příjmení:
 - c) dřívější příjmení (všechna):
2. Datum a místo (stát) narození:
3. Pohlaví:
4. Státní občanství:
 - a) v den narození:
 - b) současné/současná (uved'te všechna):
 - c) nemáte-li žádné, uveďte důvody:
5. Národnost/etnická příslušnost, ke které se hlásíte:
6.
 - a) jméno otce:
 - b) příjmení otce:
 - c) datum a místo narození otce:
7.
 - a) jméno matky:
 - b) příjmení matky:
 - c) datum a místo narození matky:
8. V jakých jazycích jste schopni se dorozumět?
9. Rodinný stav:
10. Počet osob, ke kterým máte vyživovací povinnost:
11.
 - a) děti do 18 let, jejichž jménem žádáte o udělení mezinárodní ochrany, (jméno a příjmení, datum a místo narození, národnost, státní příslušnost a rodinný poměr):

b) uveďte jména a příjmení, data a místa narození a rodinný poměr dalších rodinných příslušníků, kteří současně s Vámi žádají o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky:

c) ostatní členové rodiny, kteří se zdržují mimo území České republiky, [místo jejich pobytu a ostatní údaje jako u písmene a)]:

d) příbuzní nebo známí, kteří pobývají na území České republiky, s jejichž pomocí po dobu řízení o udělení mezinárodní ochrany počítáte:

12. Uveďte místa (stát, obec, ulice) a délku pobytu, kde jste se zdržoval posledních 10 let před příchodem do České republiky:

13. Uveďte, kterými doklady v současné době disponujete:

a) cestovní pas a vízum (druh, číslo, platnost do):

b) jiné doklady totožnosti (druh, číslo, platnost do):

14. Náboženské vyznání:

15. Jste sám nebo některý člen rodiny členem politické strany nebo jiné organizace:

16. Kdy a kde jste vykonával vojenskou službu:

17. Nejvyšší dosažené vzdělání: Doklady o vzdělání:

18. Povolání

a) odborné předpoklady k výkonu povolání:

b) dosavadní pracovní zařazení (delší jeden rok) a dobu jeho trvání:

19.

a) máte v současné době finanční prostředky (výše a měna):

b) máte movitý nebo nemovitý majetek (jaký a kde):

c) máte nárok na důchod nebo jinou sociální dávku (jakou, kde):

d) dostáváte materiální pomoc (jakou, od koho):

20. Kdy a z jakého důvodu jste opustil svou vlast:

Uveďte, kdy a kde jste se zdržoval od doby opuštění své vlasti do příjezdu do České republiky:

21. Pobýval jste po odchodu z vlasti v jiném členském státu Evropské unie? Pokud ano, uveďte, ve kterých členských státech Evropské unie jste pobýval (stát, obec, ulice), délku a účel pobytu, povolení, na základě kterého jste na území tohoto státu pobýval (druh, doba platnosti).

22. Opustil jste území členských států Evropské unie? Pokud ano, uveďte, kdy jste území členských států Evropské unie opustil, do kterého státu jste cestoval a kdy jste se na území členských států Evropské unie vrátil. Popište průběh cesty.

23. Z jakých důvodů žádáte o udělení mezinárodní ochrany?

24. Zůstali ve Vaší vlasti příbuzní, vůči nimž máte závazky:

25. Kdy, kde a jakým způsobem jste vstoupil na území České republiky:

26. Kdy, kde a jakým způsobem jste vstoupil na území členských států Evropské unie?

27.

a) přes území kterých států jste do České republiky cestoval:

b) jak dlouho jste se zdržoval na území těchto států:

28. Uveďte, zda je Česká republika Vaším cílovým státem nebo pouze tranzitním, popište své představy o řešení Vaší situace:

29. Byl jste již v České republice, kdy a z jakého důvodu:

30. Navázal jste po dobu svého pobytu v cizině spojení se zastupitelským úřadem Vaší vlasti (kde, kdy, z jakého důvodu a s jakým výsledkem):

31. Žádal jste již o udělení azylu nebo o udělení mezinárodní ochrany, jestliže ano (kde, kdy, s jakým výsledkem):

32. Bylo nebo je proti Vám vedeno trestní stíhání (kdy, kde, z jakého důvodu a s jakým výsledkem):

33. Čeho se obáváte v případě návratu do vlasti:

34. Jaký je Váš zdravotní stav:

35. Rozveďte na samostatném listu, který je nedílnou součástí žádosti o udělení mezinárodní ochrany, důvody, pro které žádáte o udělení mezinárodní ochrany v České republice, a jiné důležité okolnosti, které mohou osvědčit důvody k podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Potvrzuji, že jsem byl poučen o svých právech a povinnostech po dobu pobytu na území České republiky, a to včetně práva kdykoliv se obrátit o pomoc na Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky a kontaktovat další organizace zabývající se ochranou zájmů uprchlíků.

V dne

.....
podpis žadatele
o udělení azylu

.....
podpis tlumočníka

.....
podpis oprávněného
pracovníka ministerstva

V Praze dne 20. 7. 2009

[illegible]